

**Lietuva
2050**

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos
Seimo nutarimu Nr.

VALSTYBĖS PAŽANGOS STRATEGIJA LIETUVOS ATEITIES VIZIJA „LIETUVA 2050“

**Kelrodė Lietuva: valstybė, kurioje noriu gyventi ir kurti.
Valstybė, kurią noriu saugoti**

2023

Turinys

Santrauka	3
Valstybės pažangos tarybos įžanginis žodis	7
Kelias į 2050-uosius. Globalūs pokyčiai ir iššūkiai Lietuvai	10
Valstybės ateities scenarijai	18
Valstybės ateities vizija	21
Vizijai pasiekti reikalingos valstybės vystymosi kryptys	23
Vizijos pamatas – kultūra	25
Strateginės ambicijos ir svertinių iniciatyvų žemėlapis	27
Piliečių kuriama demokratija: patikima, atvira, telkianti	27
Ateičiai pasirengęs, atsparus ir laisvas žmogus, gyvenantis bendruomenėje, kuriai rūpi	32
Lietuvos verslas, mokslas ir menas tvariai kuria aukštą vertę Lietuvai ir pasauliui	38
Atspari valstybė, konstruktyvi ir įtakinga globalios politikos veikėja	42
Sujungta šalis, darni ir subalansuota plėtra	47
Svertinių iniciatyvų žemėlapis	51
Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ įgyvendinimas	53
Įgyvendinimas	53
Stebėsena ir vertinimas	54
Atsiskaitymas už pasiektą pažangą	55
Ateities įžvalgų institucinė sistema ir jos plėtra	55
„Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ poveikio rodikliai	57
Svertinių iniciatyvų žemėlapis	71

Santrauka

Ši Valstybės pažangos strategija „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ (toliau - Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ arba „Lietuva 2050“) skatina apmąstyti ir nubrėžti valstybės raidos kontūrus, parodančius, ko tikimės iš ateities ir kokią ateitį savo valstybėje norime kurti. Mūsų gyvenamas laikas sudėtingas ir pilnas naujų iššūkių, tačiau jis atveria platų galimos ateities horizontą. Taip turime progą pasirengti šuoliui į atsiveriančią nežinomąybę, peržengti vaizduotės ribas ir patys drąsiai formuoti savo ateitį, o ne būti blaškomi globalių tendencijų. Valstybės pažangos vizija (toliau – valstybės ateities vizija arba vizija), nukelianti į 2050-uosius, ragina mus imtis savosios ateities – ne tik svajoti ar laukti, bet ir sąmoningai kurti ateitį, išnaudojant besiveriančias galimybes.

Praeito amžiaus pabaigoje turėjome aiškią valstybės kryptį: sugrįžti į Vakarų valstybių šeimą, puoselėjant demokratines vertybes ir institucijas, tampant Europos Sąjungos ir NATO aljanso nare. Tikslingas darbas šia linkme yra bene pagrindinė priežastis, kodėl dabartinė Lietuva išgyvena pakilimo laikotarpį. Kur link judame toliau? Ką mums, kaip valstybei, politinei bendruomenei, reiškia pažanga? Kokios pagrindinės politinės idėjos mus vienija ateičiai?

Privalome sau atsakyti į šiuos klausimus, nes globalūs poslinkiai vis ryškesni – greitėjantys technologiniai pokyčiai lemia mūsų ekonominį, socialinį ir kultūrinį gyvenimą, o valstybės valdymo sistemos turi gebėti keistis kartu. Egzistencinių problemų kelia klimato kaita, biologinės įvairovės nykimas, COVID-19 pandemijos nulemti ekonominiai iššūkiai, pasaulio demografinis disbalansas. Kinta ir geopolitinis paveikslas – nusistovėjusią tvarką keičia didėjanti pasaulio Rytų ir Pietų galia. Su savais iššūkiais susiduria ir šiandien ne tik senstanti, bet ir, deja, mažėjanti mūsų pačių visuomenė. Išorės grėsmės, mažas pasitikėjimas valstybės institucijomis, santykinai didelis skurdas ir socialinė atskirtis, aukšta pajamų nelygybė ar prasti socialinio kapitalo rodikliai gali virsti iššūkiu mūsų demokratijos tvarumui ir valstybės klestėjimui.

Visa tai – įveikiama. Lietuva šiandien yra brandi Vakarų demokratinės bendruomenės narė. 2050-aisiais skaičiuosime beveik aštuonis Lietuvos valstybės istorijos šimtmečius. Karaliaus Mindaugo karūnavimo sukaktis primins, kaip Viduramžių Europoje prasidėjo Lietuvos valstybingumo kelias, kurio tradiciją nepaliaujamai sergime iki šiol. Didžiuojamės savo LDK paveldu – parlamentarizmo istorija, atvirumo, skirtingų tautų sugyvenimo, klestėjimo laiku. XX a. pradžia – tautinės valstybės klestėjimo laikotarpis, leidęs išgyventi gūdų sovietmetį. Be kita ko, moderniaisiais laikais valstybingumo idėjos raida neatsiejama nuo Lietuvos, kaip jūrinės valstybės vizijos, kuriai vietos valstybės mąstyme atsirado kur kas vėliau. Jeigu Karaliaus Mindaugo valstybė žymi pamatinį Lietuvos statusą, kuris yra visų mūsų politinės bendruomenės sumanymų sąlyga, tai „išėjimo į jūrą“ idėja sako, kad

aplenkiančios laiką idėjos privalo būti netikėtos ir provokuojančios mąstyti. Tokios idėjos ir ryžtas joms įgyvendinti gali gimti Lietuvoje. Mūsų šalyje yra daug išsilavinusių, kūrybingų bei išradingų žmonių, stiprėja suvokimas, kad kultūra yra strategiškai svarbi valstybės gyvenimui. Ir nors aplinkybės šiandien ištis panašios į audringą ir sunkiai nuspėjamą jūrą, tikime, kad kelionė per ją, drąsiai ir kartu žvelgiant į šią valstybės viziją kaip į kelrodę žvaigždę, gali būti sėkminga.

Lietuva pirmiausia yra jos žmonės – ir čia šiandien esantys, ir jau išėję, ir ateinantys, ir svetur gyvenantys. Tad valstybės pažangą ateityje lems ir atspindės būtent tai, kaip žmonės čia jaučiasi. Norėdami išlikti neapibrėžtumų pilname pasaulyje, kuris tampa labiau virtualus, ryžtingai stipriname ir ateityje stiprinsime savo valstybę. Todėl imamės kūrybos visose žmogiškos veiklos srityse. Stengiamės, kad galimybę gyventi ir kurti Lietuvoje, pasitikti čia savo ateitį visi piliečiai matytų ne vien kaip likimo dovaną, bet ir kaip sąmoningą savo vidinį apsisprendimą. Kad aiškiai jaustume – gyvename ir kuriame čia, Lietuvoje, ne vien todėl, kad čia mūsų šaknys, bet ir todėl, kad tai – šalis, kurioje galima prasmingai gyventi laimingą gyvenimą.

Kad sukurtume tokią valstybę, kuri padeda savo piliečiams kelyje į gerą ir prasmingą gyvenimą, mums būtina ne tik laisvė, bet ir įvairiapusis išsilavinimas. Bendruomenė, šeima ir valstybė turi užtikrinti palankias sąlygas piliečiams imtis atsakomybės ir nuolat lavintis, kad būtų galima laisvai rinktis gyvenimo kelią, nebijotų sunkumų. Todėl žengdami į ateitį siekiame glaudaus, abipusio pasitikėjimo, rūpinimusi ir atsakomybe grįsto piliečio ir valstybės tarpusavio ryžto.

Kurdami savo ateitį, gerbsime žmogaus teises, remsimės politinės ir kultūrinės tapatybės išsaugojimo, laisvės ir lygybės, pagarbos žmogaus orumui, teisingumo ir bendruomeniškumo vertybėmis. Norime šalia savęs matyti bendrapilietį, įsipareigojusį valstybei, politinei bendruomenei ir jos vertybėms, jaučiantį, kad jis yra savo vietoje – Lietuvoje, kurią nori kurti ir saugoti.

Greta valstybinės lietuvių kalbos, bendros kultūros ir istorijos vienas esminių lietuviškos tapatybės elementų yra ryšys su gamta. Tad išsaugoti žalią ir nenuniokotą gamtą, atkurti su ja tinkamą ryšį – vienas iš kertinių mūsų ateities siekių. Lietuvą ateityje matome kaip pažangią, inovatyvią šalį, kurioje rasta pusiausvyra tarp šiuolaikinio žmogaus gyvenimui būtinų elementų, naujausių technologijų ir laukinės gamtos išsaugojimo.

Kad gebėtume šią viziją įgyvendinti, iš naujo atsigręžiame į savo kultūrą. Ji yra mūsų valstybės, kaip politinės bendruomenės, išlikimo bei klestėjimo pagrindinė sąlyga. Kultūra – šios vizijos pamatas. Mūsų paveldas, tautos atmintis, menas, mokslas, kasdienybės kultūra yra tai, kas valstybės praeitį, dabartį ir ateitį mums leidžia matyti kaip savą – visiems mums bendrą, prasmingą ir brangią. Gyvybinga, nuolat atsinaujinanti valstybės kultūra leidžia atrasti amžinąsias vertybes avangardinėmis priemonėmis ir parinkti laiko išbandytus šiandienos problemų sprendinius.

Norėdami ryžtingai ir pakelta galva pasitikti ateitį su visais jos iššūkiais, jau dabar permąstome ir imamės formuoti atskiras valstybės veiklos sritis, atsiremami į technologijų bei inovacijų plėtrą ir vadovaudamiesi gamtinės aplinkos tausojimo principu.

Įgyvendinusi šią savo valstybės ateities viziją, Lietuva 2050-aisiais yra atspari ir klestinti valstybė, kurios žmonės – pilietiškai ir jaučiasi gyvenantys prasmingą gyvenimą:

- ♦ **Lietuva – brandžios demokratijos valstybė su stipria demokratine politine kultūra.** Piliečiai pasitiki savimi, vienas kitu ir valstybės institucijomis, aktyviai prisideda prie valstybės kūrimo. Jos valdysena siejama su stipriomis valstybės institucijomis, yra strategiška, lanksti ir efektyvi, paremta atvirumo, teisingumo, žmogaus teisių ir skaidrumo principais. Viešosios politikos sprendimai priimami įsitraukus suinteresuotoms šalims, grįsti įrodymais, ateities įžvalgomis ir yra nuosekliai įgyvendinami.
- ♦ **Lietuva – laisvų, išsilavinusių, gebančių veikti kartu, pasirengusių ateičiai ir atsakingų žmonių bendruomenė.** Šalies žmonės – atsparūs, gebantys prisitaikyti prie nuolat kintančios aplinkos, realizuoti save, atidūs šalia esantiems ir mokantys pasirūpinti savimi. Veikiama remiantis sugyvenimo ir kartų solidarumo principais. Valstybė rūpinasi žmonių socialine gerove ir lygių teisių užtikrinimu, teikia pagalbą pažeidžiamiausiems, garantuoja kokybišką sveikatos apsaugą bei skatina sveiką gyvenimo būdą.
- ♦ **Lietuva kuria ir eksportuoja pasaulinio lygio žinias bei inovacijas, užimdama kertines pozicijas globaliose vertės grandinėse.** Šalis – patraukli talentams, čia randantiems prasmingo darbo ir gyvenimo galimybę. Tai erdvė, kurioje galima įvairiais būdais kurti vertę, nuolat mokytis, atrasti ir eksperimentuoti, jaustis reikalingam visais amžiaus tarpsniais, panaudoti savo potencialą. Vystydama ekonomiką, Lietuva tausoja savo žmones ir aplinką.
- ♦ **Lietuva – atspari ir įtakinga tarptautinės sistemos veikėja.** Lietuva yra pasirengusi visuotinei gynybai, geba numatyti įvairius išorinius sukrėtimus, jiems pasiruošti ir juos atrėmusi tapti stipresne. Lietuva pajėgi sutelkti vakarietišku demokratijų veiksmus savo lyderyste ir pavyzdžiu bei paremti partnerių pastangas plėsti vertybėmis grįstą tarptautinę tvarką. Piliečiai jaučiasi valstybės užsienio politikos kūrėjais ir partneriais.
- ♦ **Lietuvoje galima greitai pasiekti tai, ko reikia žmogaus gerovei.** Lietuvos teritorija – darniai ir subalansuotai išvystyta, užtikrintas kokybiškų viešųjų ir komercinių paslaugų pasiekiamumas. Tai šalis, kurios susisiektimo tinklas ne tik užtikrina ekonominę plėtrą, bet ir įgalina žmogų dalyvauti kultūriniame, ekonominiame ir socialiniame gyvenime, nepaisant

gyvenamosios vietos, o išsaugota laukinė gamta ir biologinė įvairovė yra tapusios šalies konkurenciniu pranašumu.

Svarbu tai, kad šis 2050-ųjų Lietuvos paveikslas kol kas tėra siekiamybė – vaizdinys, kuris be mūsų visų telkiančios valios imtis atsakomybės, pasitikėti ir rūpintis artimu taip ir teliks užmirštu kelrodžiu. Valia, atsakomybė, rūpestis, gebėjimas susitelkti negimsta tuščioje vietoje – klestinti mūsų kultūra yra tam būtinas pamatas, o kokybiška demokratija ir švietimo kokybinė transformacija – esminės strateginio mąstymo ir reikalingo proveržio sąlygos. Jau dabar, orientuodamiesi į 2030-uosius, imamės pertvarkyti viešąjį valdymą, kurti ir įtvirtinti visuotinę gynybos sistemą, užtikrinti ekonominį, energetinį ir kibernetinį atsparumą, kurti erdvę inovacijoms ir eksperimentavimui. Kad 2050-aisiais mūsų valstybės gyventojų skaičius stabilizuotųsi ir poveikis klimatui taptų neutralus, sparčiau įgyvendinsime pradėtą žaliąjį perėjimą, gyvenimą ir ekonominę veiklą grįsime sugyvenimu su gamta. Jau dabar pradedame nuosekliai vykdyti gyventojų skaičiaus mažėjimą stabdančią demografijos politiką.

Ši vizija orientuota į strateginį problemų sprendimą – ji yra ilgo kelio, kuriame pilna pagundų imtis laikinų ir paprastesnių kylančių problemų sprendimo būdų, simptominio visuomenės skaudulių gydymo, kelrodis. Tik nuoseklus darbas ir strateginis mąstymas gali leisti pasiekti proveržį ir iš tiesų naują gyvenimo kokybę. Tikrove ši vizija gali tapti tik radus vidinių jėgų išgirsti vienas kitą, aptikus bendrų politinių idėjų ir laikantis susitarimų. Lietuvos tauta, išlikusi per amžius, ne kartą įrodė – esame stiprūs, atsparūs ir prireikus gebame susitelkti bendriems tikslams, lanksčiai prisitaikyti prie kintančių aplinkybių. Mūsų visų viduje dega noras gyventi, noras kurti ir saugoti tai, kas mums brangu. Sudėtingą istorinį laiką matykime kaip progą sau – pirmiausia, kaip progą parodyti, kad esame ne prastesni už šią valstybę kūrusius ir ant savo pečių iškėlusius istorijos milžinus.

II SKYRIUS

Valstybės pažangos tarybos įžanginis žodis

Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ parengta kaip Valstybės pažangos tarybos ir bendrakūrėjų pastanga apmąstyti ir nubrėžti valstybės raidos kontūrus ateinantiesiems dešimtmečiams. Jos bendrakūrėjais tapo visų parlamentinių partijų atstovai, daugybė ekspertų, organizacijų ir piliečių. Valstybės ateities vizijoje pateikiami tikslai ir siekiai yra platesni nei vienos Vyriausybės kadencija ar kurios nors politinės jėgos tikslai – vizija aprėpia nacionalinius, esminius ilgalaikės valstybės raidos klausimus.

Praeito amžiaus pabaigoje turėjome aiškią valstybės kryptį: norėjome sugrįžti į Vakarų valstybių šeimą, puoselėdami demokratines vertybes ir institucijas, įstodami į Europos Sąjungą (toliau – ES) ir NATO. Tikslingas darbas šia linkme yra bene pagrindinė priežastis, kodėl dabartinė Lietuva išgyvena pakilimo laikotarpį. Esame visavertė Vakarų demokratinės bendruomenės narė, džiaugiamės ekonominės gerovės ir saugumo vaisiais. Tačiau kintantis ateities kontekstas verčia iš naujo permąstyti, kur link judame toliau. Ką mums, kaip valstybei, kaip politinei bendruomenei, reiškia pažanga?

Pastarasis bandymas atsakyti šį klausimą ir permąstyti valstybės ateitį šių dienų Lietuvoje buvo prieš gerą dešimtmetį plėtotą Valstybės pažangos strategiją „Lietuva 2030“ – joje užsibrėžtas tikslas tapti modernia, veržlia, atvira pasauliui, puoselėjančia savo nacionalinį tapatumą šalimi, integralia Šiaurės ir Baltijos regiono dalimi, numatytos pagrindinės valstybės vystymosi kryptys (sumani visuomenė, sumanus valdymas, sumani ekonomika). Nors dalies užsibrėžtų konkrečių tarpinių rezultatų 2020 m. pasiekti nepavyko, matoma aiški valstybės pažanga, o „Lietuva 2030“ suteikė rimtą postūmį valstybės strateginio planavimo sistemai ir į ateitį orientuotos politinės kultūros vystymuisi Lietuvoje.

Anuomet rengiant viziją įtraukta daug suinteresuotų šalių, tačiau ilgainiui strategijos įgyvendinimas išsikvėpė. Išryškėjo strateginio mąstymo kultūros ir disciplinos trūkumas, įgyvendinimas ir stebėseną nebuvo pakankamai apibrėžti. Tapo akivaizdu, kad, toliau siekiant paskatinti visuomenės pokyčius ir sudaryti sąlygas formuoti kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei, valstybės strategiją reikia naujai permąstyti – riboti prioritetinių valstybės siekių skaičių, peržiūrėti jų turinį ir atsižvelgti į reikšmingai pakitusią išorinę aplinką.

Viena iš pagrindinių priežasčių, privertusių permąstyti valstybės strategiją, – spartėjantys pokyčiai ir didėjantis neapibrėžtumas. Pasaulis susiduria su vis greitėjančiais technologiniais pokyčiais ir jų daromu įvairialypiu poveikiu ekonominėms, socialinėms, valdymo sistemoms, egzistencinę krizę žmonijai

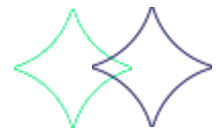

keliančia klimato kaita ir biologinės įvairovės nykimu, COVID-19 pandemijos nulemtais finansiniais ir ekonominiais išmėginimais, demografiniu disbalansu ir kitais iššūkiais. Svarstoma, kaip valstybės turėtų prie to prisitaikyti, kaip turėtų keistis vyraujantys ekonomikos modeliai ir valdymo sistemos. Kinta tarptautinės sistemos poveikslas – po Šaltojo karo nusistovėjusią tvarką keičia auganti globalių Rytų ir Pietų galia. Be to, Lietuvai aktualūs ir kiti iššūkiai: susiduriame su žemu piliečių pasitikėjimu valstybės valdžios institucijomis, sparčiai senstančia visuomene, mažėjančiu gyventojų skaičiumi. Demokratijos tvarumui ilgesnėje perspektyvoje gali neigiamai atsiliepti žmonių socialinės ir ekonominės būklės padariniai – Lietuvoje santykinai daug skurdą ir socialinę atskirtį patiriančių žmonių, didelė pajamų nelygybė, žemi socialinio kapitalo rodikliai. Rusijos pradėtas karas Ukrainoje valstybės ateities klausimus užaštrino kaip niekad.

Tačiau pokyčių metas atveria ne tik erdvę naujoms galimybėms, bet ir mūsų vaizduotę, skatindamas kurti naujas svajones ir suteikdamas šansą jas įgyvendinti.

2050-aisiais skaičiuosime beveik aštuonis Lietuvos valstybės istorijos šimtmečius. Karaliaus Mindaugo karūnavimo sukaktis primins, kaip viduramžių Europoje prasidėjo Lietuvos suverenumo ir subjektiškumo kelias, kurio tradiciją nepaliaujamai sergime iki šiol. Didžiuojamės Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paveldu – unikalia savo parlamentarizmo istorija, atvirumo, skirtingų tautų klestėjimo ir sugyvenimo laikotarpiu. Tautinės valstybės klestėjimo laikotarpis XX a. pradžioje leido tautai vėliau išgyventi gūdų sovietmetį, priešintis sovietizacijai ir per dainuojančią revoliuciją vėl tapti laisvai, o dabar vis tvirčiau okupacijos metus palikti istoriniame užnugaryje, ryžtingai žengiant į priekį. Be kita ko, moderniaisiais laikais valstybingumo idėjos raida neatsiejama nuo Lietuvos, kaip jūrinės valstybės, vizijos, kuriai vietos valstybės mąstyme atsirado kur kas vėliau. Karaliaus Mindaugo valstybė žymi pamatinį Lietuvos statusą, kuris yra visų mūsų politinės bendruomenės sumanymų galimybės sąlyga, o „išėjimo į jūrą“ (kaip į netikėtų galimybių metaforinę erdvę) idėja sako, kad aplenkiantys laiką sumanymai privalo būti netikėti ir provokuoti mąstymą. Galbūt – iš naujo atrandantys amžinas vertybes avangardinėmis priemonėmis, o gal – surandantys naujas politines idėjas, kurios mus suvienytų ateičiai. Visa tai apmąstant, neišvengiamai kyla bendresnio pobūdžio svarstymų apie tolesnius mūsų valstybės tikslus. Būdai atsakyti į šiuos klausimus labai priklausys nuo to, ką pasirinksiame šiandien.

Aišku, kad kiekviena vizija turi parodyti, ko tikimės ir norime iš ateities. Tačiau fundamentalioje valstybės strategijoje pirmiausia bandoma apmąstyti galimų ateičių daugialypumą, ieškant mums politiškai reikšmingiausių galimybių, kurios būtų netikėtos ir atvertų naujas raidos trajektorijas. Toks mąstymas verčia stebėti aplinką ir vertinti pasaulinių bei nacionalinių pokyčių tendencijas, bandant suprasti jų reikšmę ir tikėtiną poveikį. Jis skatina kurti alternatyvius ateities scenarijus, modeliuojančius įvairias globalių pokyčių, tendencijų ir lokalių pasirinkimų galimybes. Taip atsiveria varijuojančių ateičių horizontas, leidžiantis priartėti prie savotiško paradokso: pasirengti šuoliui į nežinomybę, peržengti vaizduotės ribas, arba, kaip mūsų istorinė

patirtis mokytojų, drąsiai „išeiti į jūrą“. Šiame dokumente pristatoma nauja valstybės ateities vizija siekia atlikti būtent tokį mąstymo šuolį, nukeldama mus į 2050-uosius.

Valstybės ateities vizijos rengimas truko beveik dvejus metus. Esminiais jo elementais tapo: aplinkos (tendencijų ir pokyčius lemiančių veiksnių) analizė, hipotetinių valstybės ateities scenarijų konstravimas ir gilinimas per temines diskusijas, susitikimai ir diskusijos su piliečiais, bendrakūrėjais, bendros vizijos ir pagrindinių iniciatyvų formavimas. Visa tai vyko 2022 m. vasarį Rusijos pradėto karo Ukrainoje fone – karo, kuris privertė į daugelį, rodos, savaime suprantamais tapusių dalykų pažvelgti naujai ir įvertinti jų svarbą.

Mąstant apie galimas ateitis buvo pasirinktos dvi plotmės, kurios apima Lietuvai aktualiausias, o kartu sunkiausiai nuspėjamas pokyčių kryptis. Pirmoji plotmė yra Lietuvos, aplinkinių valstybių santvarka ir tarptautinės sistemos situacija. Ateityje reikia tikėtis ne mažiau politikos negu dabar: demokratijų ir autokratijų perskyra ne tik išliks svarbi mūsų politinės tapatybės ir regiono saugumo kontekste, bet ir reikšmingai formuos tarptautinius aljansus, politinio ir ekonominio bendradarbiavimo sąlygas ir struktūras. Kitaip tariant, politinė tvarka ir toliau bus kertinis mūsų ateities veiksnys, tačiau konkretnesni jos pavidalai gali keistis atsižvelgiant į tai, kaip Lietuvai ir jos sąjungininkėms pavyks apginti ir įtvirtinti demokratines vertybes vis įsiplieskiančių konfliktų akivaizdoje. Be to, ši plotmė apima ir vidinę, demokratijos kokybės, dimensiją.

Antroji plotmė – švietimas. Jau dabar matyti, kad švietimo nebegalime suvokti vien tik kaip bendrojo formaliojo ugdymo ir aukštojo mokslo sistemos. Tai dar vienas kertinis raidos veiksnys, persmelkiantis įvairiausias sritis – nuo ekonomikos iki socialinio ir politinio gyvenimo, apimantis mokslo pažangą, žinių ir inovacijų kūrimą, universitetų ir verslo bendradarbiavimą, mokymosi visą gyvenimą poreikį, kultūrą ir tradiciją, visavertės asmenybės ugdymą. Pačia bendriausia prasme švietimas lemia, kokia visuomenė būsimame ateityje. Kol kas neaiškus ateities švietimo modelis, galintis atsakyti į kylančius technologijų, ekologinius, socialinio adaptyvumo ir kitus iššūkius. Tad demokratija ir švietimas buvo pasirinkti kaip tiksliausi „Lietuva 2050“ ateities scenarijų rėmai – jų sąveika leidžia kelti pamatinius klausimus apie mums rūpinčią ateitį. Kartu tai dvi gyvenimo sritys, kurioms reikia didžiausio nuolatinio mūsų dėmesio ir kuriomis būtina nuolatos rūpintis – jos lems šalies ateitį.

Toliau pristatoma vizija buvo formuluojama atsižvelgiant į piliečių ir ekspertų diskusijas, jų atsakymus į kylančius probleminius klausimus. Pasikartojantis motyvas – rūpestis, kad Lietuva klestėtų. Tai grąžina prie klasikinio Aristotelio valstybės apibrėžimo, kad valstybės susidaro dėl poreikio išgyventi, bet išlieka ir gyvuoja dėl poreikio gyventi gerai. Tad kas mums yra geras gyvenimas 2050-aisiais? Kryptis ir galimus atsakymus, tikimės, padės rasti valstybės ateities vizija.

III SKYRIUS

Kelias į 2050-uosius.

Globalūs pokyčiai ir iššūkiai Lietuvai

2050 m. pasaulis ir Lietuva neišvengiamai atrodys kitaip. Nuolat kuriama ir perkuriama ateitis neturi ir negali turėti konkretaus pavidalo: dabartyje visada telpa daugybė galimų ateičių. Tačiau galimų ateičių aibę riboja jau šiandien matomi globalūs pokyčiai, o mūsų pastangas kurti savo ateitį – istoriškai susiformavusios mūsų šalies stiprybės ir silpnybės. Remiantis išsamia globalių tendencijų, valstybės esamos situacijos ir svarbiausių ateities iššūkių analize, toliau pristatomas Lietuvos raidos iki 2050 m. kontekstas.

Ateitį formuojančios globalios tendencijos

Didėjantis demografinis disbalansas

Pasaulio gyventojų skaičius iki 2050 m. nuo šiandieninių 8 mlrd. turėtų išaugti iki 9,8 mlrd. Beveik du trečdaliai šio spartaus augimo vyks Afrikoje, o kai kuriuose kituose regionuose ir šalyse, pvz., Kinijoje, prognozuojamas spartus gyventojų mažėjimas. Nors bendrai Europos populiacija iki 2050 m. turėtų likti panaši į esamą, Vidurio ir Rytų Europos regionui prognozuojamas spartus gyventojų skaičiaus mažėjimas. Lietuvos demografinės tendencijos atitinka platesnio mūsų regiono trajektoriją. Lietuvoje, kaip ir kitose regiono šalyse, dėl santykinai mažo gimstamumo, didelio darbingo amžiaus vyrų mirtingumo ir intensyvios emigracijos per pastaruosius tris dešimtmečius susiformavo populiacijos augimui nepalanki gyventojų amžiaus struktūra. Mažėjanti santykinė jaunų žmonių ir reproduktyvaus amžiaus moterų dalis apriboja tolesnes gyventojų skaičiaus augimo galimybes: prognozuojama, kad, vyraujant dabartinėms tendencijoms, iki 2050 m. Lietuvos gyventojų skaičius sumažės iki apytikriai 2,2 mln.

Toks prognozuojamas Lietuvos populiacijos mažėjimas dar labiau iškreips gyventojų amžiaus struktūrą – mūsų visuomenė taptų viena seniausių Europoje. Nuo 2000-ųjų vyresnių nei 65 m. ir darbingo amžiaus (15–64 m.) gyventojų skaičiaus santykis išaugo beveik trečdaliu, nuo 22 iki 32 proc. Prognozuojama, kad ateityje šis santykis didės vis greičiau ir iki 2050 m. gali siekti 50 proc. – tai reiškia, kad dviem darbingo amžiaus gyventojams teks vienas senjoras. Šios demografinės tendencijos keltų iššūkių Lietuvos ekonomikai, viešajam sektoriui: didžiausią finansinį spaudimą pajustų socialinė sistema, išaugtų paramos gavėjų skaičius. Tai atsiliieptų šalies pensijų sistemai: prognozuojama, kad pensijų lygis, palyginti su buvusiomis pajamomis, kris nuo 31,7 proc. 2019 m. iki 24,7 proc. 2050 m.

Visuomenės senėjimas taps rimtu iššūkiu ir šalies sveikatos apsaugos sistemai. Keisis Lietuvoje vyraujančių ligų profilis: šandien dominuojančias širdies ir kraujagyslių ligas pamažu išstums onkologinės ligos ir senatvinės neurodegeneracinės ligos. Atsižvelgiant į santykinai trumpą sveiko gyvenimo trukmę Lietuvoje, didesnė vyresnio amžiaus gyventojų dalis gali reikšti ir mažiau sveiką visuomenę. Atitinkamai visuomenės senėjimas gilins jau šandien jaučiamą sveikatos priežiūros darbuotojų stokos problemą, ypač slaugos sektoriuje.

Didėjantis demografinis disbalansas Lietuvoje kurs poreikį didinti vyresnių žmonių aktyvumą ir užimtumą. Tam reikės ne vien geresnės senstančių gyventojų sveikatos priežiūros, bet ir atitinkamų pokyčių darbo rinkoje, socialinės apsaugos bei švietimo sistemose.

Neigiamos demografinės tendencijos iš naujo aktualizuos ir emigracijos, imigracijos bei reemigracijos klausimus. Gyventojų migracija – vienas iš sunkiausiai prognozuojamų demografinių procesų, itin sparčiai reaguojantis į politinius ir socialinius-ekonominius pokyčius, krizes ir neapibrėžtumus. Ateityje tai lems ir klimato kaita, geopolitiniai poslinkiai. Vis dar didelės Lietuvos piliečių emigracijos ir, tikėtina, augsiančių pabėgėlių bei imigrantų srautų iš trečiųjų šalių klausimams spręsti būtina ilgalaikė ir tvari šalies migracijos politika.

Klimato kaita ir planetos ekosistemų krizė

Nors pasaulio valstybės ir visuomenės pamažu pradeda skirti vis daugiau pastangų kovai su klimato kaita ir gamtinės aplinkos apsaugai, dėl jau įsibėgėjusių klimato kaitos procesų vidutinė globali oro temperatūra 2050 m. prognozuojama apie 2–2,5 °C aukštesnė, palyginti su XIX a. viduriu. Pasaulyje kasmet regėsime vis daugiau ekstremalių gamtos reiškinių, daugės nykstančių rūšių. Prognozuojama, kad per ateinančius dešimtmečius dėl klimato kaitos pasaulyje lėčiau augs ekonomika, padidės nelygybė, sumažės aprūpinimo maistu saugumas ir išaugs priverstinės migracijos mastas. Klimato kaitos, bioįvairovės nykimo ir planetos ekosistemų krizės poveikis nebus tolygus nei tarp valstybių, nei pačių visuomenių viduje: tai kels didžiausią grėsmę Afrikos ir Pietų Azijos populiacijoms bei labiausiai ekonomiškai pažeidžiamiesiems gyventojams valstybių viduje.

Lietuvai ši globali tendencija reiškia ir tiesioginį, ir netiesioginį iššūkį. Tiesioginis klimato kaitos poveikis kartu su aplinkos tarša gali neigiamai paveikti Lietuvos vidaus vandens telkinių ir dirvožemio būklę, o tai pakenktų šalies žemės ūkio sektoriaus raidai, Lietuvoje auginamo maisto kokybei, pajūrio ekosistemoms. Kylančios oro temperatūros ir dažnėjančios karščio bangos ne tik taps iššūkiu miestams ir infrastruktūrai, bet gali nusinešti ir vis daugiau gyvybių. Kita vertus, šiltesnis klimatas ir ankstesnis pavasaris Lietuvoje gali leisti anksčiau pradėti sėjos darbus, padidinti šalies rekreacinį potencialą.

Nors tiesioginis klimato kaitos poveikis Lietuvai sunkiai nuspėjamas, ateityje didės vandens strateginė reikšmė, tai darys įtaką Lietuvos vidaus ir užsienio politikai,

o netiesioginiai klimato kaitos padariniai mūsų valstybei kels rimtų iššūkių. Dažnėjantys ekstremalūs gamtos reiškiniai, prastėjanti gamtos ekosistemų kokybė ir maisto bei vandens trūkumas Globalių Pietų valstybėse gali sukelti tiek plataus masto humanitarines krizes, tiek regioninius konfliktus. Dėl šių priežasčių numatomas reikšmingas klimato migracijos augimas: iki 2050 m. dėl klimato kaitos daugiau nei 3 proc. pasaulio gyventojų gali būti priversti palikti savo namus. Atsižvelgiant į itin spartų Afrikos populiacijos augimą ir didžiulį šio žemyno pažeidžiamumą kalbant apie klimato kaitą, labai padidės Afrikos gyventojų migracijos į Europą (o tai reiškia ir į Lietuvą) tikimybė. Kartu kylanti temperatūra ir gamtos ekosistemų pokyčiai gali pakeisti ir regioninę įvairių užkrečiamųjų ligų sklaidą: tikėtini naujų infekcinių ligų ir globalių pandemijų proveržiai.

Tai skatina ES ir kitas Vakarų valstybes siekti žaliajo perėjimo – t. y. kompleksinės ekonomikos transformacijos, siekiant poveikio klimatui neutralumo iki 2050 m. Norėdamos įgyvendinti Europos žaliajį kursą, ES valstybės narės (tarp jų ir Lietuva) įsipareigojo reformuoti savo energetikos, pramonės, transporto, statybų, atliekų tvarkymo bei žemės ir miškų ūkio sektorius, keisti vyraujančią vartotojišką visuomenės požiūrį į gamtinę aplinką ir jos problemas. Kadangi energijos poreikis Europoje ir toliau augs, žaliajo perėjimo darbotvarkė virsta dideliu iššūkiu apsirūpinti žaliaja energija ir jos gamybai reikalingomis žaliavomis, infrastruktūra.

Žaliasis perėjimas skatins permąstyti ir globalizaciją: taršios energijos importo atsisakymą, naujų vertės grandinių kūrimą, glaudesnę ekonominę integraciją ES viduje. Kartu jis glaudžiai sąveikaus ir su technologine transformacija: energetikos gavybos, kaupimo ir perdavimo sistemų tobulinimas, naujų sintetinių medžiagų kūrimas ir kitos inovacijos taps kritiškai svarbios siekiant didinti žaliosios energijos efektyvumą ir mažinti išteklių sąnaudas.

Tokia kompleksinė ekonomikos transformacija gali atverti naujas galimybes Lietuvos verslui, tačiau aplinkai žalingų ekonominių veiklų atsisakymas reikš ir brangstančius produktus bei paslaugas, o tai neproporcingai paveiks pažeidžiamiausius visuomenės narius ir reikalaus imtis aktyvios socialinės politikos. Žaliasis perėjimas siejamas ne vien su būtinais ekonominės, mokestinės ir reguliacinės politikos pokyčiais. Tai kartu reiškia ir socialinę, kultūrinę transformaciją – vartotojų kultūros ir įpročių atsisakymą. Visuomenė turės įveikti vis dar gajų mąstymą, kad gamta, nors svarbi ir vertinga, tėra nekintantis ir pasyvus gyvenimo fonas.

Spartėjanti technologinė raida

Greta žaliajo perėjimo Lietuva bei kitos pasaulio valstybės patirs ir kitą – technologinę – transformaciją. Spartėjant lūžio technologijų, pvz., dirbtinio intelekto ar kvantinės kompiuterijos, raidai, jų poveikis gali radikaliai pakeisti žmonių gyvenimo būdą – tiek tarpusavio santykius, tiek darbo rinkas, tiek ekonominio konkurencingumo parametrus, verslo modelius, grėsmių nacionaliniam ir asmeniniam saugumui pobūdį ir valdysenos sistemas.

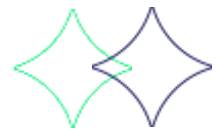
Technologijų raida keičia ir galios pobūdį: ateityje vis daugiau politinės ir ekonominės įtakos turės technologijų kūrėjai ir valdytojai – tiek privačios kompanijos ar platformos, tiek valstybės, naudojančios lūžio technologijas. Svarbu pažymėti, kad lūžio technologiją gali sukurti ir mažos mokslininkų grupės, bet technologijai išvystyti ar paversti ją tarpdisciplininė reikia daugelio mokslininkų pastangų, didelių valstybės ir privataus sektoriaus investicijų. Šie pokyčiai diktuoja būtinybę ir Lietuvai kryptingai vystyti mokslinį, technologinį ir kūrybinį potencialą, plėtoti nacionalinę mokslo, technologijų ir inovacijų ekosistemą.

Lūžio technologijų raida nėra linijinė, tad nuspėti jų atsiradimą ar prognozuoti jų poveikį – sudėtinga. Spartus technologijų vystymasis atveria naujus mokymosi būdus ir metodus, kurie gali skatinti švietimo proveržį, tačiau kartu kuria grėsmes bendruomenės tvarumui ir gali prisidėti prie švietimo atotrūkio didėjimo, teisingumo mažėjimo. Švietimui būtina kelti tokius ugdymo tikslus, kurie padėtų kurti visuomenės ir asmenybės integralumą technologijų kaitos sąlygomis. Sparti technologijų raida ir jos nulemti darbo pobūdžio pokyčiai kelia švietimo sistemai uždavinį užtikrinti nuolatinio kompetencijų ir įgūdžių atnaujinimo bei darbuotojų persikvalifikavimo galimybes ir atitinkamus pajėgumus.

Technologijų raida taip pat atneša radikalių pokyčių medicinos srityje: galimybę pritaikyti personalizuotą gydymą ir vaistus, auginti dirbtinius organus ar išgydyti vėžį. Kalbama apie robotikos, dirbtinio intelekto, nanomedicinos, virtualiosios ir papildomosios realybės, telemedicinos, biologinių jutiklių reikšmę. Tačiau kartu su šiais pokyčiais gali padidėti sveikatos priežiūros lygio atotrūkis tarp socialinių grupių, jei naujų aukštųjų medicinos technologijų kaštai būtų pernelyg dideli.

Kūrybinių sektorių ir kultūros paveldo skaitmenizacija gali atverti naujas humanitarinių mokslų, kūrybinių sektorių ir meno galimybes, pasiūlyti naujus savosios ir kitų kultūrų turinio, paveldo pažinimo būdus, prisidėti prie kultūros ir meno prieinamumo visuomenei ir yra svarbi kuriant inovacijas. Kita vertus, tęsiantis medijų pasaulio transformacijai, kyla rizika, kad kultūros produktų sklaidą ir turinį vis labiau kontroliuos globalūs platintojai ir jų platformos, todėl nedidelėms valstybėms auga poreikis investuoti į savo kultūros sklaidą skaitmeninėje erdvėje ir ne tik.

Technologinė pažanga turės nevienareikšmį poveikį ir ekonomikos raidai. Pavyzdžiui, automatizacijos procesai gali reikšmingai padidinti verslo produktyvumą, tačiau jie kartu kelia didelę grėsmę rutininių užduočių ir vidutinės kvalifikacijos darbuotojų kategorijai. Automatizacijos procesas gali reikšti darbo rinkos poliarizaciją: ateityje vyraus nerutininės (ir gerai apmokamos) aukštos kvalifikacijos arba žemos (ir prastai apmokamos) kvalifikacijos darbo vietos. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) skaičiavimais, net 63 proc. Lietuvoje esančių darbo vietų ateityje gali būti automatizuotos – ši grėsmė yra ženkliai didesnė nei EBPO šalių vidurkis (45,6 proc.). Vidutinis Lietuvos darbo rinkos vertinimas čia neatspindi regioninės dimensijos: regionai ypač jautrūs automatizavimo rizikai.

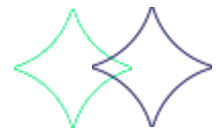

Galiausiai technologijų raida paveiks ir politinių procesų (įskaitant tarptautinę ir saugumo politiką) raidą. Pažangiųjų technologijų ir inovacijų diegimas valdymo sistemose ateityje gali turėti ypač svarbų vaidmenį formuojant piliečių lūkesčius atliepiančią, įtraukią ir skaidrią politiką, stiprinant viešųjų paslaugų teikimo sistemas ir decentralizuojant sprendimų priėmimo procesus. Kita vertus, pažangiosios technologijos gali būti panaudotos ir didesnei visuomenės kontrolei bei stebėsenai, siekiant suvaržyti žodžio laisvę ar net perauklėti visuomenę. Tad žvelgiant iš tarptautinio saugumo perspektyvos galima numanyti, kad iki 2050 m. vis svarbesnė taps piliečių sveikatos ir biometrinių duomenų apsauga, robotų ir dirbtiniu intelektu grįstų technologijų naudojimas karo kontekste ir kritinės junglumo ir duomenų valdymo infrastruktūros apsauga. Kartu, atsižvelgiant į esminį technologijų poveikį ekonominiam konkurencingumui, technologijų plėtros ir prekybos klausimai vis labiau ryškės kaip geopolitinių konfliktų objektas.

Geopolitiniai poslinkiai

Aptartos globalios tendencijos keis ir valstybių tarpusavio santykius, tarptautinės galios balansą. Ateityje Vakarų valstybės sudarys vis mažesnę pasaulio ekonomikos ir populiacijos dalį, o tarptautinės politikos gravitacijos centras pamažu slinksis į Globalius Rytus ir Pietus. Matomos kelios galimos tarptautinės sistemos raidos kryptys: fragmentacija į atsietus ir uždarus galios blokus; atviros, taisyklėmis grįstos tarptautinės tvarkos atsinaujinimas ir įtvirtinimas; didžiųjų galių bendradarbiavimas ir kartu konkurencija dėl tarptautinės tvarkos taisyklių ir institucijų nustatymo; hierarchinės, suverenumo ir nacionalinių interesų viršenybe grįstos tarptautinės tvarkos įtvirtinimas. Jau dabar matoma tiek didesnė Rytų ir Pietų valstybių interesų ir vertybių reikšmė globalioje politikoje, tiek vis ryškesni Vakarų valstybių santykių su Rytų ir Pietų regionais pokyčiai. Globalių Pietų ir Rytų santykinę galią dar labiau sustiprina jų turimi žaliajam perėjimui reikalingi ištekliai ir ypač dominuojanti Kinijos pozicija kritinėse žaliosios energijos grandinėse, tam tikrų lūžio technologijų sektoriuose. Sunku tikėtis, kad ateities geopolitiniai poslinkiai bus paprasti, sklandūs ir harmoningi: kai kurios Rytų valstybės jau šiandien ginčija atviro, daugiašalio bendradarbiavimo institucijas ir normas, o Vakarų bendruomenės viduje egzistuoja skirtingos nuomonės dėl to, kokia turėtų būti ateities tarptautinė sistema.

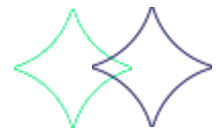
Mažėjanti santykinė Vakarų demokratijų koalicijos galia ir potencialios skirtys šios bendruomenės viduje yra itin rimtas iššūkis Lietuvai. XX a. pabaigoje konsoliduota teise, taisyklėmis bei daugiašalio bendradarbiavimo principais grįsta tarptautinė tvarka sukūrė palankią aplinką stiprinti ir plėtoti Lietuvos valstybingumą, demokratinę santvarką, nacionalinį saugumą ir ekonominę gerovę. Šiai sistemai stabilumo teikė aukšta Vakarų valstybių, puoselėjančių demokratines vertybes ir atviros ekonomikos principus, galia, o siekis tapti aktyvia šios Vakarų politinės bendruomenės nare apibrėžė pamatinę Lietuvos užsienio ir saugumo politikos orientaciją nuo pat nepriklausomybės atkūrimo.

Ateityje Lietuvai bus ypač svarbu įsitraukti į Europos ir JAV bendradarbiavimą ir jį palaikyti ginant ir atnaujinant demokratinėmis vertybėmis grįstą pasaulio tvarką. Transatlantinę vienybę išlaikyti padės, viena vertus, bendri konkurentai – visų pirma Kinija – ir, kita vertus, glaudūs JAV ir Europos ekonominiai, moksliniai ir kultūriniai ryšiai, bendros institucijos. Nors Europa ir toliau kliausis JAV branduoliniu arsenalu, jai ateityje teks dar didesnė atsakomybė už regiono saugumą – JAV pagrindinis dėmesys gali būti sutelktas į Indijos ir Ramiojo vandenyno regioną, o tai lems sumažėjusį karinį buvimą Europoje. Tačiau, jeigu ateityje revizionistinė Rusija pradėtų naują karą Europoje, JAV pajėgų buvimas čia, tikėtina, gerokai padidėtų. Bet kokiu atveju Europa turės daugiau investuoti į gynybinius pajėgumus dėl savo pačios saugumo. Dėl to sprendimai ES turės būti priimami greičiau, o ypač turės būti permąstytos jų priėmimo taisyklės, kad dėl atsinaujinusios ir veiksmingos institucinės ES architektūros iki 2050 m. į ES galėtų įstoti ir tapti jos visateisėmis narėmis Ukraina, Moldova, Sakartvelas, Vakarų Balkanų šalys. Todėl Lietuvai reikia turėti savo viziją apie ES ateitį, kurios pagrindu ji galėtų derėtis dėl naujos ES institucinės architektūros. JAV ir Europos santykius bent jau vidutiniu laikotarpiu gali apsunkinti demokratijos krizė ir į valdžią pakliuvusios antisisteminės jėgos. Galiausiai transatlantinę vienybę gali komplikuoti ir skirtingos ES bei JAV pozicijos dėl klimato kaitos valdymo, pramonės politikos ir technologijų reguliavimo. Lietuvai bus itin svarbu suprasti strateginių partnerių interesus kiekvienu šių klausimų, kad, derindami juos su savaisiais, galėtų konstruktyviai įsitraukti į bendrų sprendimų paiešką.

Transatlantinė vienybė Lietuvai bus ypač svarbi ir dėl ilgalaikės Rusijos grėsmės Baltijos regiono ir visos Europos saugumui. Rusijos karas Ukrainoje sugriovė tris dešimtmečius egzistavusią Europos saugumo architektūrą, o parama Ukrainai ir teisingos taikos Europoje atkūrimas reikalaus ilgalaikių ir vieningų Vakarų pastangų. Jau dabar Lietuva ir jos sąjungininkai turi mažinti savo pažeidžiamumą Rusijos hibridinių atakų atžvilgiu, rengtis potencialiam Rusijos galios vakuumui Globalių Pietų valstybėse, ypač Kaukaze ir Centrinėje Azijoje, o prireikus – būti pasirengę stoti ir į tiesioginę karinę konfrontaciją su Rusija. Perspektyvoje iki 2050 m. negalima atmesti ir Rusijos byrėjimo ar separatizmo dalyje regionų scenarijaus. Nors tai pakirstų galimybę Rusijai mesti iššūkį Vakarams, Lietuva dėl to netaptų saugesnė. Nuolatinė grėsmė ir toliau yra Baltarusija, kaip autoritarinė, politinė ir karinė Rusijos sąjungininkė ir nesaugios Astravo AE eksploatuotoja. Iki 2050 m. į Rytus nuo Lietuvos gali atsirasti didelė nestabili zona, kurioje gali vykti pilietiniai karai, dėl kurių tektų spręsti cheminio ir branduolinio ginklo neplatavimo, pabėgėlių ir kitus klausimus.

Šie Europos saugumo iššūkiai ateityje egzistuos kartu su kokybiškai naujomis dilemomis, kurias lems technologijų raida. Robotikos, dirbtinio intelekto, gyvybės mokslų ir kosmoso technologijų pažanga gali reikšmingai išplėsti galimų konfliktų lauką ir pakeisti saugumo sampratą. Tokių precedento neturinčių iššūkių akivaizdoje Lietuvai bus svarbu kartu su partneriais formuoti ateities saugumo architektūrą, nepalaujamai rūpintis savo atsparumu.

Demokratijų nuosmukis

Nuo 2001 m. mažėja demokratinėmis laikomų valstybių skaičius – dabar jau daugiau nei pusė pasaulio gyventojų gyvena autoritarinėse valstybėse. Šalyse menksta demokratijos kokybė, daugelyje valstybių auga gyventojų nepasitenkinimo demokratijos veikimu jausmas, nusivilta šios sistemos gebėjimu užtikrinti viešosios politikos rezultatus. XX a. paskutiniame dešimtmetyje apie du trečdalius Europos, Šiaurės Amerikos, Šiaurės Rytų Azijos ir Australijos gyventojų jautėsi patenkinti demokratija savo šalyse, o šiandien taip nebėra. Šalyse, kur jauni žmonės patiria mažiau sunkumų ieškodami darbo, turi mažiau skolų, gali įsigyti būstą, rečiau susiduria su korupcijos ar diskriminacijos apraiškomis teisėsaugoje ar gaudami viešąsias paslaugas, jaunimo pasitenkinimas demokratija gana didelis, vis dėlto apskritai matoma daugiau nusivylusio jaunimo. Lietuva patenka tarp tų valstybių, kurių apie pusė gyventojų yra patenkinti demokratijos veikimu, o Lietuvos jaunimas labiau ja patenkintas nei vyresni žmonės. Nepasitenkinimas siejamas su nepasitikėjimu valdžios institucijomis ir tuo, kaip demokratija veikia praktiškai, geba atliepti žmonių socialinius lūkesčius.

Apskritai į nuosmukį linkusios tos demokratijos, kurios neatitinka visų kokybiškos demokratijos kriterijų: nors jose nominaliai veikia demokratijoms būdingos institucijos ir procedūros, tačiau nesusiformavusi stipri pilietinė visuomenė, stinga stiprių ir atsakingų politinių partijų, neužtikrintas teisės viršenybės principo laikymasis. Demokratijų silpnybes ir atvirumą linkę išnaudoti autokratiniai režimai, gilindami nepasitikėjimą politinėmis institucijomis, skatindami esamas takoskyras visuomenėse, organizuodami hibridines atakas ir kt. 2022 m. Rusijos pradėtas karas Ukrainoje – bene didžiausias išpuolis prieš demokratiją per pastaruosius dešimtmečius, jau pareikalavęs daugybės aukų.

Valdymas tarpusavyje susietame pasaulyje tapo sudėtingesnis, daugiasluoksniškesnis, kadangi vis daugiau sprendimų priimama tarptautiniu lygmeniu, sprendimų priėmimui vis daugiau įtakos turi nevalstybiniai veikėjai, auga susidomėjimas dalyvaujamąsios ir svarstomosios demokratijos formomis, menksta tradicinės žiniasklaidos vaidmuo, stiprėja skaitmeninių, kartais poliarizuojančių, platformų įtaka. Kasdieniame gyvenime žmonėms darosi sunku atskirti tiesą nuo netiesos. Viena kitą sekančių krizių (klimato, pandemijos, ekonomikos, energetikos) ir didėjančio neapibrėžtumo akivaizdoje auga lūkesčiai dėl valdžios kaip saugumo ir stabilumo garanto. Ekonominiai sunkumai, kaip rodo ankstesnės demokratizacijos bangos, gali paskatinti nusivylimą ir socialinius konfliktus visuomenėse, atvesti į valdžią populistines jėgas, kurios sudėtingoms problemoms siūlo „paprastus“ ir „efektyvius“ sprendimus. Viena tokių problemų – įvairėjanti ir didėjanti nelygybė.

Nors dedama daug pastangų mažinti nelygybę, atotrūkį švietimo srityje, siekiama socialinio teisingumo, pasaulyje teritorinė ir lyčių nelygybė, minties, sąžinės ir religijos laisvės suvaržymai išlieka, o kai kuriose srityse, tokiose kaip švietimas, darbo rinka ir sveikatos apsauga, visuomenės kokybinis atotrūkis net gilėja.

Pasaulyje ryškėja pajamų, turto (ypač skaitmeninių technologijų, finansų sektoriuose) pasiskirstymo netolygumai. Skurdesnės šalys susiduria su didesne rizika nesuvaldyti tokių reiškinių kaip klimato kaita pasekmes. Visuomenės klestėjimui būtinoms sąlygoms – prieigai prie kokybiško švietimo, užimtumo ir sveikatos apsaugos – vis dar turi įtakos asmens lytis, amžius, etninė tapatybė, socialinė padėtis, gyvenamoji vieta ir kitos aplinkybės. COVID-19 pandemija apnuogino, o daugeliu atveju ir padidino nelygybę. Europoje socialinės ir energetinės nelygybės klausimai ypač aktualūs Pietų ir Rytų Europos valstybėms. Lietuva yra viena iš tų Europos šalių, kuriose pajamų nelygybė viena didžiausių, mums taip pat aktuali teritorinės atskirties problema.

Ateitį formuojančios tendencijos atskleidžia sudėtingą tolesnio Lietuvos vystymosi galimybių ir iššūkių kontekstą. Kiekvienas iš pirmiau apžvelgtų pokyčių turės daugialypių pasekmių Lietuvos visuomenės raidai, socialinės atskirties kaitai, šalies ekonominiam konkurencingumui, aplinkos būklei, švietimo ir sveikatos apsaugos sistemoms, nacionaliniam ir gyventojų saugumui, kultūrinei Lietuvos tapatybei. Siekiant spręsti kylančius ateities iššūkius ir realizuoti atsiveriančias galimybes, neišvengiamai reikės strategiškos viešosios politikos, stiprių institucijų ir bendriems tikslams susitelkusios visuomenės.

Lietuvos transformacijos ir pastarųjų metų krizių valdymo patirtis suteikia pasitikėjimo, kad valstybė gali sėkmingai suvaldyti ir ateities pokyčius. Santykinai mažas Lietuvos dydis, platus sutarimas dėl esminių valstybės politikos orientyrų – suverenumo, demokratinių vertybių ir euroatlantinės integracijos – ir visuomenės gebėjimas mobilizuotis krizių akivaizdoje leidžia greitai reaguoti į pokyčius ir lanksčiai prisitaikyti prie naujų valstybės raidos aplinkybių. Tačiau siekiant ne vien greitai reaguoti, bet ir aktyviai kurti savo ateitį, reikia ir ilgalaikės, bendram darbui įkvepiančios Lietuvos ateities vizijos. Ją padėjo suformuoti hipotetiniai valstybės pažangos scenarijai (toliau – valstybės ateities scenarijai).

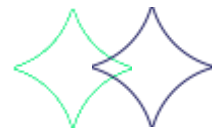
IV SKYRIUS

Valstybės ateities scenarijai

Scenarijai – tai pasakojimas apie įsivaizduojamas galimas Lietuvos ateitis 2050 m. Jie skirti parodyti, kaip skirtingai gali keistis pasaulis ateityje, ir tai, kaip įvairūs pokyčiai gali paveikti sprendimus ir nusistovėjusias praktikas. Keturi scenarijai sukonstruoti tarp dviejų pasirinktų ašių. Pirmoji ašis yra demokratijos kokybė: nuo silpnos demokratijos ir fragmentuoto, konfrontuojančio pasaulio iki klestinčios ir atsparios demokratijos Lietuvoje bei didelėje pasaulio dalyje. Antroji ašis yra Lietuvos švietimo plačiąja prasme būklė: nuo sustabarėjusio iki puikios kokybės švietimo. Scenarijai, kurių santraukos čia pateiktos, nėra nei ateities prognozės, nei vertybiniai teiginiai – tai veikiau atspirtų vizijos kūrimui ir analitiniam procesui suteikęs įrankis. Tačiau antrasis scenarijus, pavadintas „Šiaurinė žvaigždė“ (brandi demokratija ir puikus švietimas), yra toks Lietuvos eskizas, kurio turime siekti, atmetę nepriimtinius elementus. Kiti scenarijai rodo, kas gali atsitikti, jeigu Lietuva nedės ryžtingų pastangų kurdama savo ateitį. Plačiau apie scenarijus, jų rengimą ir taikymą galima sužinoti Vyriausybės strateginės analizės centro (STRATA) ataskaitoje Lietuva 2050: valstybės ateities scenarijai (STRATA, 2022).

„Puikus naujasis pasaulis“ (autoritarinis valdymas ir kokybiškas švietimas). Saugumo aplinka regione ilgą laiką įtempta, šalyje nesprendžiamos įsisenėjusios socialinės ir ekonominės atskirties problemos. Po rinkimų Lietuvoje valdžią įgyja kompetentinga, strategiškai pajėgi autokratinė valdžia. Ji paskelbia ryžtingą švietimo ir mokslo pertvarką ir nuosekliai įgyvendina viešojo valdymo, ekonominės politikos ir kitas reformas. Lietuva tampa aukštųjų technologijų kūrėja, specializuojasi vystyti dvejopos (civilinės ir karinės) paskirties technologijas, veikia pasauliniu lygiu konkurencingas universitetas. Švietimo įstaigose ypač klesti technologijos, inžinerija ir gamtos mokslai, o socialiniai ir humanitariniai mokslai menksta, yra ribojami ir tarnauja režimo reikmėms. Auga šalies ekonomika, vykdoma tikslinė imigracijos iš trečiųjų šalių politika, gera sveikatos apsaugos sistema padeda iš dalies stabilizuoti kai kurias neigiamas demografines tendencijas, tačiau menkas gimstamumas ir susiformavusios amžiaus struktūros lemia tolesnį nuoseklių gyventojų skaičiaus mažėjimą. Sparčiai vystomi miestai ir infrastruktūra, šalyje egzistuoja didelė vidurinė klasė, skurdo rizika beveik išnyko. Algoritmai ir naujausios technologijos plačiai taikomi įvairioms problemoms spręsti: jų paskirtis – palaikyti sveikatą, nustatyti viešųjų paslaugų standartus (taip pat valdyti ir kontroliuoti visuomenę ribojant jos laisves). Kiekvienas pilietis prisideda prie valstybės projekto, įgyvendindamas jam patikėtą funkciją.

„Šiaurinė žvaigždė“ (demokratinis valdymas ir kokybiškas švietimas). Vakarų demokratijoms konsolidavus globalią įtaką ir pasiekus technologinių proveržių, regionas pasižymi stabilumu ir sąlyginiu saugumu. Lietuvoje klesti brandi

demokratija – stiprios atstovaujamosios institucijos, į svarstymus plačiai įtraukiami piliečiai, todėl sprendimų priėmimas užtrunka, vis dėlto, keičiantis vyriausybėms, išlaikomas strateginis nuoseklumas. Šalyje užtikrintas teisės viršenybės principas ir pagarba žmogaus teisėms. Valstybėje skyrus prioritetinį finansavimą įgyvendinta ambicinga švietimo ir mokslo plėtros reforma, ugdymo procese įvykusi tikslųjų, gamtos ir socialinių bei humanitarinių mokslų integracija, o mokymasis visą gyvenimą – savaime suprantamas įprotis. Sutelkus išteklius, šalyje išplėtotą stipri mokslo, technologijų ir inovacijų ekosistema. Lietuvos vartotojai, verslas ir vyriausybė sutarė, kad technologinė-skaitmeninė ekonomikos transformacija privalo prisidėti prie žaliajo perėjimo ir socialinių iššūkių sprendimo. Todėl sumažėjo visuomenės stratifikacija ir socialinė atskirtis, propaguojamas saikas. Didžioji dalis visuomenės gyvena miestuose ir priemiesčių zonose, kur kiekvienas jaučiasi arti gamtos. Dėl palankaus politinio ir socioekonominio konteksto, kompleksiškos šeimos politikos stabilizavosi gyventojų skaičius. Daugumą rutininių darbų atlieka robotai, todėl žmonės vis daugiau laiko skiria kūrybai – Lietuva atpažįstama kaip kūrybinės saviraiškos šalis. Tai žmonėms padeda jaustis įprasminus savo gyvenimą.

„Kapanojimasis“ (demokratinis valdymas ir nekokybiškas švietimas).

Tarptautinę sistemą apibrėžia konkurencijos ir koegzistavimo kaita, tad Lietuva balansuoja tarp poreikio suvaldyti saugumo grėsmes ir noro išlikti konstruktyvia bei pragmatiška partnere Vakarams. Valdžių kaita šalyje pasižymi švytuoklės principu ir žema tarppartinio bendradarbiavimo, strateginio mąstymo kultūra, sprendimų priėmėjams niekaip nepavyksta susitarti dėl ilgalaikių valstybės raidos krypčių. Švietimo sistemoje dešimtmečiais tęsiasi nesibaigiančios reformos: kiekviena nauja valdžia pateikia vis naują švietimo pertvarkos viziją, tačiau ji vis nepasiekia brandžios įgyvendinimo stadijos. Menko mokslo finansavimo, paskirstyto tarp daugelio aukštųjų mokyklų ir tyrimų institutų, pakanka tik jų išgyvenimui, bet ne mokslo ir inovacijų plėtrai, todėl žinias ir technologijas perkame iš užsienio. Dėl stagnacijos švietimo ir kitose srityse Lietuvos pažanga ribota: atskiri individai ar projektai sužiba, bet esminio pokyčio jie nepadaro – šalis įstringa vidutinių pajamų spąstuose. Lietuvos demografinė situacija tolydžio prastėja – nenuoseklus ekonomikos augimas, nuolat kaitaliojama socialinė politika, nevykdoma viešųjų paslaugų plėtra ir neslūgstanti emigracija neleidžia stabdyti neigiamų demografinių tendencijų. Demokratija šalyje veikiau imituojama: formalios demokratinės procedūros veikia, bet turinio jose nėra – dauguma piliečių nusivylę ir nebemato prasmės jose dalyvauti.

„Amžinas įšalas“ (autoritarinis valdymas ir nekokybiškas švietimas).

Tarptautinei situacijai išliekant labai įtemptai, pradėjo eizėti ES vienybė; šalyje įsivyravo režimas, žadantis stabilumą, saugumą ir ekonominę gerovę vystant gerus santykius su didžiuoju partneriu iš Rytų, o tam reikia stipraus lyderio – vado. Vyriausybė centralizuoja valdžią, greta egzistuoja silpnas parlamentas ir nominali savivalda. Funkcionuoja biurokratinės, uždaros, visada teisios valdžios institucijos, kurioms žmogus – tik mechanizmo sraigtelis. Švietimo sistema pajungta autoritarinei valdžiai, jos pagrindinė paskirtis – indoktrinavimas, socializavimas ir žmogiškųjų

išteklių srautų valdymas. Stipri policija seka piliečius ir užtikrina mažą nusikalstamumą, tad daugumai piliečių tai teikia santykinės ramybės ir saugumo jausmą. Valstybės kritine infrastruktūra naudojasi didysis partneris, per jį vystoma ir šalies ekonomika. Visi turi teisę į darbą ir bazinį gyvenimo minimumą, elgetaujančių šalyje nėra. Dėl sparčiai senstančios visuomenės priverstinai didinamas pensinis amžius. Valstybė ir jos institucijos skiepia asmeniui poreikį rūpintis šeima ir savimi, kad jam nekiltų noro dalyvauti politikoje. Tačiau asmuo turi ne tik teisę, bet ir pareigą reguliariai išreikšti lojalumą valstybei (vadui).

Toliau dėstoma valstybės ateities vizija yra orientuota į „Šiaurinės žvaigždės“ scenarijų, papildant siektiną Lietuvos paveikslą diskusijose išryškėjusiais visuomenei svarbiais elementais.

Valstybės ateities vizija

Kelrodė Lietuva: valstybė, kurioje noriu gyventi ir kurti. Valstybė, kurią noriu saugoti

Lietuva – tai ją kuriantys žmonės, ir valstybės pažanga įmanoma tik kuriančių ir išsilavinusių žmonių dėka. Kūrybą čia suprantame labai plačiai – kaip universalų principą, apimantį visas žmogaus veiklos sritis, kaip savo ir visuomenės gerovės kūrimą, tradicijos palaikymą ir jos interpretaciją, kaip kažko visiškai naujo sumanymą ir įgyvendinimą, pagaliau kaip tvarkos nenuspėjamame pasaulyje kūrimą. Kūryba suteikia žmogaus gyvenimui prasmės ir išsipildymo jausmą. Tam, kad galėtume kurti, būtina laisvė, taip pat meistriškumas ir pasirengimas nuolat tobulėti, todėl pabrėžiame asmens įvairiapusio išsilavinimo svarbą. Paties asmens pareiga ir atsakomybė yra atrasti savo pašaukimą, nuolat lavintis, kad galėtų laisvai rinktis gyvenimo kelią ir save realizuoti, nebijotų sunkumų ir jaustųsi gyvenantis gerą bei prasmingą gyvenimą, o valstybės – sudaryti tam palankias sąlygas.

Mūsų ateičiai ir gyvenimo gerovei taip pat svarbus natūralių ekosistemų išlaikymas, žmogaus ryšys su gamta, kurį išsaugoti technologinės civilizacijos sąlygomis reikia vis daugiau pastangų. Šis ryšys diskusijose su Lietuvos žmonėmis išryškėjo kaip vienas iš esminių lietuviškosios tapatybės elementų šalia valstybinės lietuvių kalbos, bendros kultūros ir istorijos. Buvimas šalia gamtos suprantamas kaip žmogaus gero gyvenimo sąlyga, papildanti jo socialinio ir ekonominio saugumo poreikius. Lietuvos ateitį matome kaip pažangios, inovatyvios šalies, kurioje rasta pusiausvyra tarp šiuolaikinio žmogaus gyvenimui būtinų atributų, naujausių technologijų įvaldymo ir geros laukinės gamtos būklės išsaugojimo. Švari, neužteršta gamta nėra savaime suprantama duotybė, todėl vienas iš kertinių mūsų ateities siekių – atkurti tinkamą santykį su ja, taip išsaugant ją žalią ir nenuniokotą. Kartu tai prisideda prie Lietuvos tarptautinių įsipareigojimų darnaus vystymosi srityje, siekių atkurti biologinę įvairovę ir iki 2050-ujų tapti klimatui neutralia, atsparia neigiamiems klimato kaitos pokyčiams šalimi.

Galiausiai norime matyti žmogų, laisvai įsipareigojusį savo valstybei, savo politinei bendruomenei ir su ja susisaisčiusį. Vis labiau virtualėjančiame pasaulyje žmogaus ryšys su žmogumi, priklausymo konkrečiai vietai ir savo bendruomenei jausmas tampa kaip niekad svarbūs. Lietuva kaip bendruomenė – tai ne tik tie, kurie dabar yra šalia, bet ir tie, kurie čia buvo iki mūsų, ir tie, kurie dar tik ateis. Taip pat ir tie, kurie dėl kokių nors priežasčių dabar gyvena ne Lietuvoje. Su jais esame susiję savo istorija ir tapatybe. Tačiau žmonių tarpusavio ryšį puoselėja ir gausybė mažesnių, tiek organizuotų, tiek ne, bendruomenių, buriančių bendrų tikslų ir idėjų turinčius žmones.

Bendruomeniškumas – viena iš pagrindinių šios strategijos rengimo metu išryškėjusių vertybių šalia **tapatybės išsaugojimo, laisvės ir lygybės, pagarbos žmogaus orumui ir teisingumo**, kuriomis, žmonių nuomone, turėtume vadovautis konstruodami savo ateitį.

Šioje ateities vizijoje bendruomeniškumas reiškia tarpasmeninį žmonių ryšį, pagrįstą pagarba, pasitikėjimu, darna ir atsakomybe, rūpinimusi bei tarpusavio įsipareigojimu. Jis pasireiškia priimant kasdienius sprendimus, ieškant dermės ir sugyvenimo, gerbiant asmens teisę į pasirinktą gyvenimo būdą ir nuomonę, kuriant geresnę ateitį visiems.

Remdamiesi bendruomeniškumo ir tapatybės išsaugojimo siekais, laisvės, lygybės, pagarbos žmogaus orumui ir teisingumo vertybėmis, norime, kad Lietuva taptų tokia valstybe, kurioje žmonės rinktųsi kurti savo gyvenimą – ir kurti jį tokį, kurį patys būtų pasirengę ginti. Tikime, kad pilietiškumo puoselėjimas, pilietinis ugdymas yra šalies savikūros, tapatybės ir tėvynės meilės pagrindas.

Valstybės pažangą ateityje labiausiai atspindės tai, kaip joje jaučiasi čia gyvenantys žmonės. Pažangai būtina sąlyga – orus žmogus, atspari visuomenė ir valstybė, besiremiančios į savo praeitį, gebančios nuolat mokytis ir prisitaikyti, kurti savo ateitį. O tuomet ši kelrodė žvaigždė savo pavyzdžiu ir kitus skatintų siekti gražesnio, prasmingesnio gyvenimo.

Lietuva, įgyvendinusi savo ateities viziją 2050-aisiais, yra atspari ir klestinti valstybė, kurios žmonės – pilietiškai ir jaučiasi gyvenantys gerą bei prasmingą gyvenimą:

- ♦ **Ji atpažįstama kaip brandžios demokratijos valstybė su stipria demokratine politine kultūra.** Jos piliečiai pasitiki savimi, vienas kitu ir savo valstybės valdžios institucijomis, yra aktyviai įsitraukę į bendrą reikalą – savo valstybės kūrimą. Jos valdysena yra strategiška, lanksti ir efektyvi, paremta atvirumo, teisingumo ir skaidrumo principais. Visiems piliečiams suteiktos lygios galimybės dalyvauti viešųjų klausimų svarstymuose, viešosios politikos sprendimai priimami remiantis įrodymais ir ateities įžvalgomis, atsižvelgiant į visuomenės vertybes ir siekiant bendrojo gėrio. Lietuvos visuomenę vienija bendra kultūra – valstybės tapatybės pagrindas.
- ♦ **Laisvų ir atsakingų žmonių visuomenė – esame išsilavinę, atsparūs, ateičiai pasirengę ir gebame veikti kartu.** Kiekvienas žmogus atsakingas už savo visapusišką išsilavinimą, integralią raidą ir tuo rūpinasi, o šiame kelyje jį lydi šeima, visokeriopai remia socialinė aplinka, bendruomenė ir valstybė, sudarydamos tam reikiamas sąlygas. Žmogus geba prisitaikyti prie nuolat kintančios aplinkos, gali laisvai rinktis gyvenimo kelią, pasirūpinti savimi ir yra atidus kitam. Tai šalis, kurioje stipri socialinė sanglauda – prireikus galima atsiremti į savo bendruomenę, kuri vadovaujasi sugyvenimo ir kartų solidarumo principais. Valstybė rūpinasi žmonių socialine gerove ir lygy

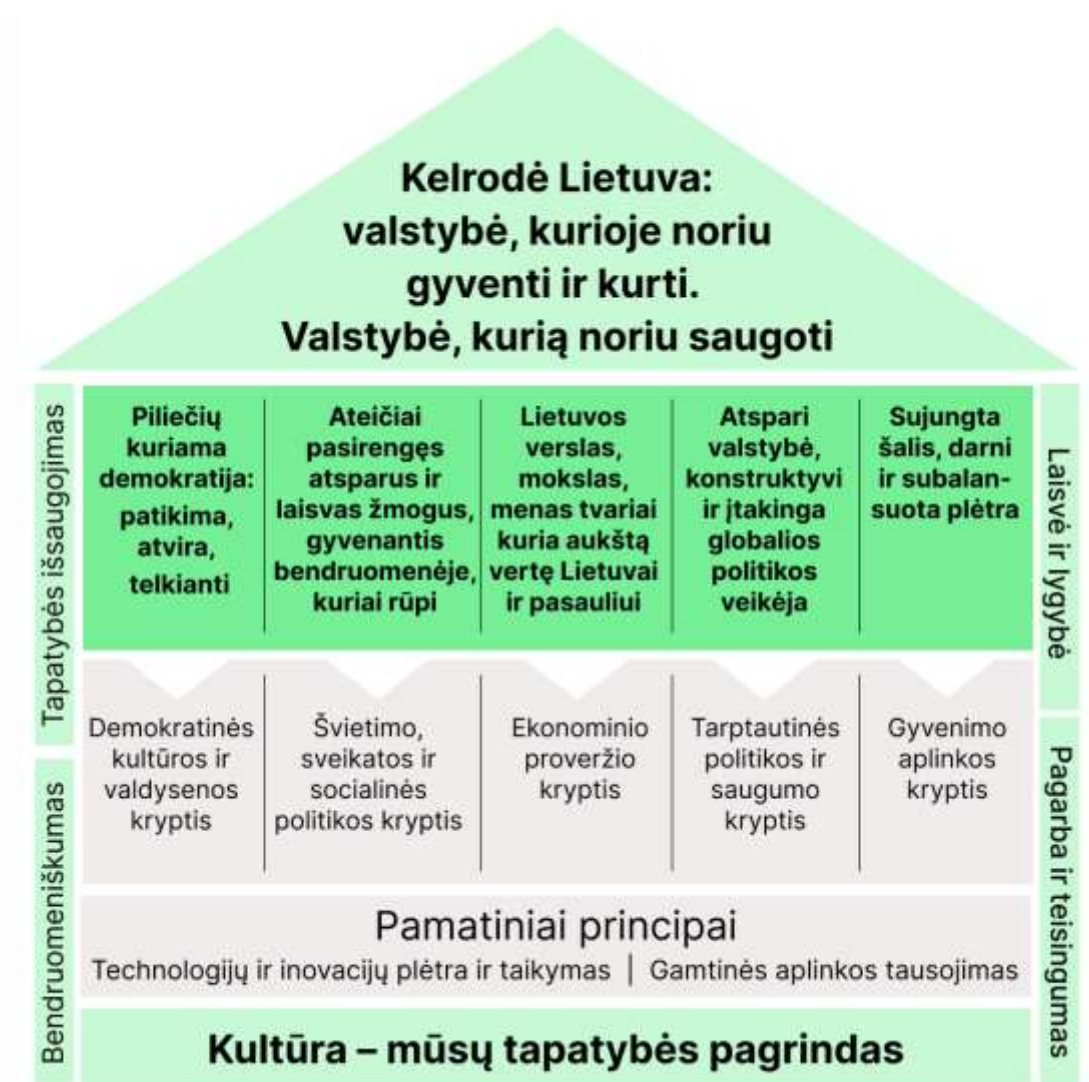

galimybių užtikrinimu, laiku teikia pagalbą pažeidžiamoms visuomenės grupėms, skurdo rizikos lygis – nykstamai žemas.

- ♦ **Ji kuria ir eksportuoja pasaulinio lygio žinias bei inovacijas, užimdama kertines pozicijas globaliose vertės grandinėse.** Lietuva yra patraukli talentams šalis, nes čia sudarytos galimybės prasmingam darbui ir visaverčiam gyvenimui. Tai erdvė įvairiais būdais kurti vertę, nuolat mokytis, atrasti naujų idėjų ir eksperimentuoti, jaustis reikalingam visais amžiaus tarpsniais ir įgyvendinti savo galimybes. Vystydama ekonominę veiklą, Lietuva tausoja savo ir planetos aplinką bei savo žmones.
- ♦ **Ji atspari ir įtakinga tarptautinės sistemos veikėja.** Lietuva geba numatyti įvairius išorinius sukrėtimus vis labiau nenusipėjamame pasaulyje, pasirengti jiems ir atlaikyti, greitai atsigauti nuo jų ir tapti stipresnė. Ji geba paremti savo partnerių pastangas plėsti vertybėmis grįstą tarptautinę tvarką ir yra pajėgi savo lyderyste ir pavyzdžiu sutelkti vakarietiško demokratijų veiksmus. Lietuvos žmonės jaučiasi valstybės užsienio politikos bendrakūrėjais ir jos savininkais.
- ♦ **Yra šalis, kur gali greitai pasiekti tai, ko reikia žmogaus gerovei.** Visa Lietuvos teritorija – darniai ir subalansuotai išvystyta. Geras susisiekimas šalies viduje ir su pasauliu, pažangi skaitmeninė infrastruktūra leidžia žmogui lengvai ir greitai pasiekti reikalingas viešąsias, komercines paslaugas, dalyvauti šalies kultūriniame, ekonominiame ir socialiniame gyvenime nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos ir palaikyti ryšius su pasauliu. Išsaugota laukinė gamta ir biologinė įvairovė ne tik užtikrina žmogaus teisę į sveiką, švarią ir gražią aplinką, bet ir yra tapusios Lietuvos konkurenciniu pranašumu.

Vizijai pasiekti reikalingos valstybės vystymosi kryptys

Valstybės ateities vizijai įgyvendinti reikalingos penkios esminės valstybės vystymosi kryptys – strateginės ambicijos, kurios tarpusavyje glaudžiai susijusios. Pirmoji (demokratinės kultūros ir valdysenos pokyčių) kryptis nusako, kaip turėtų keistis mūsų valdymo sistema ir visuomenės nuostatos, siekiant demokratijos šalyje kokybės. Antrojoje (švietimo, sveikatos ir socialinės politikos pokyčių) kryptyje kalbama apie ateities visuomenę – pokyčius, kurių reikia, kad Lietuvos žmonės būtų pasirengę ateičiai, laisvi rinktis savo gyvenimo kelią ir solidarūs su kitais. Trečiojoje (ekonominės politikos pokyčių) kryptyje apibrėžiamos sąlygos, kurių reikia, kad Lietuva pereitų prie aukštos vertės kūrimo, įgyvendintų socialiai teisingą žaliajį perėjimą ir sudarytų sąlygas Lietuvoje kiekvienam žmogui realizuoti savo galimybes. Ketvirtojoje (tarptautinės politikos ir saugumo pokyčių) kryptyje atspindimų pokyčių reikia norint pasiekti valstybės atsparumą – ši kryptis apibrėžia veikimo išorinėje erdvėje principus. Penktoji (infrastruktūros ir gyvenimo aplinkos pokyčių) kryptis nusako, kaip turėtų būti vystoma gyvenamoji aplinka ir infrastruktūra, kad žmogus turėtų geras gyvenimo sąlygas visoje Lietuvoje ir kartu galėtų jaustis pasaulio dalimi.

1 pav. Valstybės ateities vizija ir valstybės vystymosi kryptys

Šiose strateginėse ambicijose išdėstyti siejami pokyčiai toli gražu neišsemia visų veiksmų ir iniciatyvų, kuriuos valstybė turės įgyvendinti ateityje. Čia visų pirma orientuotasi į valdžios institucijų veiksmus ir siekta atspindėti svarbiausius reikiamus pokyčius. Kiekvienoje ambicijoje yra integruotos vertybės, taip pat pamatiniai gamtinės aplinkos tausojimo ir technologijų bei inovacijų taikymo principai, dėl kurių plačiai susitarta diskusijų metu. Pamatiniais principais išreikštas siekis nuosekliai ir kompleksiskai formuoti tam tikrą požiūrį ir elgesį sprendžiant problemą, aktualią daugelyje valstybės veiklos sričių.

Pamatinis gamtinės aplinkos tausojimo principas apima ne vien neutralų poveikį klimatui ir atsparumą neigiamiems klimato kaitos pokyčiams, bet ir biologinės įvairovės saugojimą, ekocentrinį požiūrį – tausojantį žmogaus santykį su gamta bei jos puoselėjimą ateities kartoms. Žaliojo perėjimo darbotvarkei, apimančiai daugelį valstybės veiklos sričių, ir Jungtinių Tautų patvirtintiems darnaus vystymosi tikslams

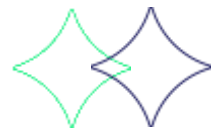
įgyvendinti reikia veiksmingo tarpinstitucinio bendradarbiavimo, sutelktų valstybės institucijų, privataus sektoriaus ir pilietinės visuomenės pastangų.

Pamatinis technologijų ir inovacijų plėtros ir taikymo principas nurodo tiek aukštųjų ar kietųjų technologijų plėtrą, tiek ir socialines inovacijas siekiant spręsti visuomenei kylančius uždavinius. Technologijų plėtra neturėtų būti savitiksle ar suprantama siaurai, pavyzdžiui, vien kaip ekonomikos augimo variklis. Šis principas apima ir įsipareigojimą valdyti su technologine kaita susijusias rizikas, ypač gyventojų psichinei ir fizinei sveikatai, socialiniams santykiams ir visuomenės atskirčiai. Naujausios technologijos jau šiandien yra fundamentalus visų valstybės veiklos sričių kontekstas, į kurį turime atsižvelgti ir kuris aprėpia daug daugiau nei skaitmenizaciją.

Vizijos pamatas – kultūra

Kultūra yra valstybės, kaip politinio darinio, išlikimo bei gyvybingumo pagrindinė sąlyga. Tai mus kaip bendruomenę jungianti paveldėta, mūsų kuriama ir permąstoma simbolių ir prasmų visuma, apibrėžianti asmens santykį su pačiu savimi, kitais ir pasauliu. Ji leidžia žmonėms bendrauti, įamžinti ir plėtoti savo žinias bei požiūrį į gyvenimą. Kultūra suteikia prasmę pasauliui ir žmogaus egzistencijai. Šiame dokumente ji apima Lietuvos materialųjį, nematerialųjį ir gamtos paveldą, tautos atmintį, kasdienę visuomenės kultūrą, jos vertybes ir praktikas, taip pat profesionaliąją kūrybą ir naujas kūrybinės raiškos formas – mūsų praeitį, dabartį, ateitį.

Tarp šių kultūros raiškos būdų vyksta nuolatiniai mainai. Išsaugota praeitis ir kultūros tradicija bei jų santykis su mūsų kūrybiniu potencialu, besiskleidžiantis dabartyje, yra kultūros gyvybingumo garantas, jos stiprybės ir atsinaujinimo šaltinis. Istorinės tradicijos ir daugialypio mūsų kultūros paveldo, jo šaknų pažinimas bei aktualizavimas yra atsپirties taškas, kuris leidžia kritiškai permąstyti save dabarties ir istorijos tėkmės akivaizdoje. Kultūra leidžia vis iš naujo atrasti amžinąsias vertybes ir kartu rasti patikimus laiko išbandytus šiandienos problemų sprendinius, o kultūrų sąveikos – atpažinti ir kurti ištis naujus ateities horizontus. Per savitą kultūrą esame atpažįstami pasaulyje, per ją, ir visų pirma per lietuvių kalbą, įprasminame save dabartyje. Užtikrinti kultūrai galimybę klestėti – šios vizijos įgyvendinimo sąlyga, padėsianti išlaisvinti kūrybinės visuomenės galias ir judėti naujos gyvenimo kokybės link.

Lietuva turi į ką atsiremti: esame konsoliduotos demokratijos valstybė, visavertė Vakarų demokratinės bendruomenės narė, užsitikrinusi gana didelę visuomenės, taip pat ir tautinių bendrijų, paramą demokratinėi sistemai. Valstybėje susiformavo patikimas profesionalų sluoksnis, galintis sėkmingai veikti viešajame, privačiame ir nevyriausybiname sektoriuose, gerai institucionalizuotos strateginio planavimo, teisėkūros ir kitos valstybės valdymo sistemos. Spartus ekonomikos augimas leido pasiekti šalies ekonominę pažangą, sumažinti absoliutaus skurdo lygį. Lietuva turi keletą stiprių pasaulyje pripažintų universitetų, į technologinę plėtrą ir taikomuosius tyrimus orientuotų tarptautinio lygmens mokslo centrų, palankias sąlygas kurti startuolius. Lietuva garsi meno, sporto žvaigždėmis ir unikaliomis šimtmečius siekiančiomis etninės kultūros ir daugiakultūriškumo tradicijomis. Šalyje yra daug išsilavinusių, kūrybingų ir išradingų žmonių. Stiprėja suvokimas, kokia yra kultūros lauko strateginė svarba valstybės gyvenimui.

Esame stipri tauta, išlikusi per amžius: prireikus gebame susitelkti bendriems tikslams, lanksčiai prisitaikyti prie kintančių aplinkybių. Jos ir dabar panašios į audringą jūrą, tačiau tikime, kad susitelkus mūsų kelionė per jūrą, siekiant įgyvendinti šią viziją, ją regint kaip kelrodę žvaigždę, gali būti sėkminga.

VI SKYRIUS

Strateginės ambicijos ir svertinių iniciatyvų žemėlapis

PIRMASIS SKIRSNIS

Piliečių kuriama demokratija: patikima, atvira, telkianti

Lietuvos valstybės sėkmė ateityje daugiausia priklausys nuo to, kiek, reaguodama į kintantį ateities kontekstą, jos valdysena gebės prisitaikyti ir garantuoti viešosios politikos rezultatus, taip pat kiek stipri bus mūsų pilietinė visuomenė. Neapibrėžtumo ir iššūkių kupiname pasaulyje pasitikėjimas savimi, vieno kitu ir savo valstybės institucijomis tampa viena iš svarbiausių vertybių ir ateities siekių. Pasitikėjimas – tai mūsų visuomenių egzistavimo ir demokratinių institucijų legitimumo pagrindas. Jis leidžia drąsiau pasitikėti nežinomybę ir neapibrėžtą ateitį. Be pasitikėjimo visuomenės sutartis tampa sunkiai įmanoma.

Pasitikėjimui valstybe kurti reikalingos stiprios, patikimos ir skaidrios institucijos. Kintantis ateities horizontas valdžios institucijas taip pat verčia iš naujo permąstyti savo vaidmenį ir veikimo būdus. Visų pirma jos turi gebėti naviguoti neapibrėžtumo sąlygomis ir telkti visuomenę bendriems tikslams, pradedant ekonominės, socialinės gerovės kūrimu ir baigiant krašto gynyba, kartu gebėti atliepti piliečių poreikius ir užtikrinti apčiuopiamus viešosios politikos rezultatus, pasitelkdamos platesnį priemonių spektrą nei vien tik reguliavimas. Atsižvelgiant į mažėjantį gyventojų skaičių Lietuvoje ir ribotus išteklius, tampa itin svarbu veikti efektyviai, lanksčiai ir greitai prisitaikyti prie kintančių aplinkybių, ieškoti naujų ir veiksmingesnių sprendimų, sudaryti erdvės eksperimentavimui ir bendrakūrybai. Pasitikėjimas taip pat susijęs ir su bendru kultūriniu visuomenės pagrindu, mūsų tarpusavio pasitikėjimu ir bendruomenių tarpusavio saitais.

Todėl, žvelgiant į ateitį ir siekiant stiprinti pasitikėjimą valstybėje, pagrindiniai valstybės valdymo pokyčiai turėtų apimti tris sritis:

- ♦ **strategiško, lankstaus ir efektyvaus valdymo**, kurį siejame su stipriomis valstybės institucijomis, gebančiomis numatyti būsimus pokyčius, tinkamai nustatyti vystymosi prioritetus ir juos nuosekliai įgyvendinti, bendradarbiaujant su visuomene ir kitais sistemos veikėjais; gebėti kurti naujoves ir greitai prisitaikyti prie kintančios aplinkos;
- ♦ **valdymo sistemos atvirumo, skaidrumo ir pagarbos įvairovei** – tai suprantame kaip valdžios atvirumą ir pasitikėjimą žmonėmis, būtinybę suinteresuotoms šalims įsitraukti į viešosios politikos sprendimų priėmimą

nuo pat viešosios politikos problemos apibrėžimo iki viešosios politikos vertinimo, žmogaus teisių principų integravimą į sprendimų priėmimą;

- ♦ **kultūros vaidmens valstybėje ir bendruomenių saitų stiprinimo**, kultūrą matant kaip mūsų tapatybės tvirtumo, apmąstymo, tarpusavio saitų ir susikalbėjimo skatinimo, supratimo apie bendrąjį gėrį stiprinimo ir geresnio gyvenimo kūrimo pagrindą.

Strateginę ambiciją įgyvendinusioje Lietuvoje:

Dauguma Lietuvos piliečių pasitiki valdžios institucijomis, kurios veikia lanksčiai ir patikimai, turi aiškią strategiją ir yra inovatyvios. Lietuvos atstovaujamosios demokratijos valdymo sistema pasižymi sklandžia valdžios grandžių sąveika, joje įgyvendintas stiprus visapusės (tiek horizontalios, tiek vertikalios) atskaitomybės principas, užtikrintas racionalus galių ir funkcijų pasiskirstymas bei valdymo struktūrų ir procesų efektyvumas. Priimant sprendimus ir formuojant valstybės santykį su pilietine visuomene, taikomas subsidiarumo principas.

Valdžios institucijos geba nustatyti strateginius prioritetus ir nuosekliai juos įgyvendinti, bendradarbiaudamos su visuomene ir kitais politinės sistemos veikėjais. Šalyje susiformavusi konsensuso politinė kultūra. Stiprios ir kompetentingos institucijos geba patenkinti joms keliamus lūkesčius ir įgyvendinti duotus pažadus. Savo kasdiniame darbe jos vadovaujasi tokiomis vertybinėmis nuostatomis kaip gebėjimas patenkinti žmonių poreikius, patikimumas, atvirumas, integralumas (viešojo intereso gynimas, viešųjų ir privačių interesų pusiausvyra), sąžiningumas, teisės viršenybės principas.

Lietuva yra stipri teisinė valstybė, garantuojanti ir ginanti žmogaus teises ir vykdanči teisingumą atvirai, atsakingai, profesionaliai ir sąžiningai. Lietuvos teismų sistema yra patikima, išmintinga, efektyvi ir autoritetinga.

Valstybės tarnyba stipri ir profesionali, darbas valstybei – prestižinis. Savo veikloje ji taiko ateities įžvalgų metodus, priimdama sprendimus remiasi įrodymais ir duomenimis, į sprendimų priėmimą įtraukia įvairias suinteresuotas šalis, siekdama geriau suprasti ir atliepti gyventojų lūkesčius, susijusius su viešąja politika. Pažangiosios technologijos ir duomenys yra etiškai ir teisėtai integruoti į sprendimų priėmimo procesus. Skaitmeninės technologijos pasitelkiamos viešosioms paslaugoms teikti, o tai leidžia turėti efektyvesnes, į vartotoją orientuotas paslaugas ir ilgainiui pasiekti skaitmeninę valdžią. Nuolat stebimos ateities technologijos ir vertinami jų paskatinti pokyčiai – dirbtinis intelektas ir kitos naujovės, siekiant, kad jie tarnautų demokratijai ir žmonių gerovei.

Pakitusi viešojo sektoriaus kultūra: jai būdingas kūrybiškumas ir naujų galimybių paieška, plačiau aprėpiantis žvilgsnis, geresnis tarpusavio bendradarbiavimas ir sąveika su kitais veikėjais. Nuolat kintančioje aplinkoje reguliariai peržiūrimi valdžios institucijų siekiami tikslai ir veiklos procesai, kad jie atitiktų laiko dvasią ir viešojo gyvenimo poreikius, lanksčiai prie jų prisitaikytų.

Viešosios politikos srityje diegiamos inovacijos, eksperimentuojama, pasitelkiamos naujos technologijos; kartu atsisakoma perteklinio, tikslų nebeatitinkančio reguliavimo, naudojamas platesnis viešosios politikos priemonių spektras. Valstybės valdymo sistemos yra iš anksto pasirengusios galimoms krizėms ir ekstremaliosioms situacijoms, taip pat ir visuotinei gynybai. Lietuvoje yra įveiktos visuomenę skaldančios diskriminacijos, nelygybės ir smurto apraiškos. Jos visuomenė – įtraukti, gebanti gyventi įvairovėje ir mokytis iš esamų skirtumų.

Visiems Lietuvos piliečiams, taip pat ir nuolatiniais šalies gyventojams, nepaisant amžiaus, lyties, gyvenamosios vietos, socialinės padėties, fizinių galimybių, etninės priklausomybės ir kitų asmens tapatybės bruožų, sudarytos lygios galimybės įsitraukti į viešosios politikos klausimų svarstymą nuo pat pradžių visuose etapuose. Bendra kūryba, kurioje dalyvauja pilietinės visuomenės organizacijos ir visuomenės nariai, socialiniai partneriai, akademinė bendruomenė, taikoma viešosioms paslaugoms kurti ir tobulinti.

Valdžios institucijos ir piliečiai siejami abipusio pasitikėjimo ir atvirumo santykio. Pačios institucijos aktyviai ieško būdų, kaip įtraukti piliečius į valstybės gyvenimą, dedamos pastangos į valstybės reikalus labiau įtraukti viešajame gyvenime menčiau atstovaujamas grupes, nepamirštant šalies tautinių bendrijų ir diasporos. Tam tikslui plėtojami atviros valdžios principai – skaidrumas, atskaitomybė, suinteresuotų šalių įtraukimas, kur įmanoma – dalyvaujamosios ir svarstomosios demokratijos formos, pradedant vietos lygmeniu.

Institucionalizuota profesionali viešoji komunikacija suprantama kaip valdžios institucijų pareiga bendrauti su žmonėmis, išklausti ir atliepti piliečių lūkesčius veikiant bendrojo gėrio tikslais, pasirenkant į auditoriją orientuotus komunikacijos būdus, užtikrinant grįžtamąjį ryšį. Valdžios įstaigų pateikiama informacija žmonėms lengvai randama, suprantama ir jie ja pasitiki.

Šalyje veikia stiprios ir atsakingos politinės partijos, o didžioji dauguma Lietuvos piliečių save suvokia kaip aktyvius politinės sistemos dalyvius, yra įsitraukę į valstybės reikalus – dalyvauja nevyriausybinių organizacijų, bendruomenių ir savanorystės veiklose. Įdiegti atviros valdžios principai ir bendrai kuriami sprendimai lemia geresnę viešosios politikos rezultatų kokybę. 2050-aisiais dauguma Lietuvos piliečių jaučiasi savo valstybės šeimininkais, aktyviai dalyvauja rinkimuose ir viešųjų klausimų svarstymuose. Klesti stipri demokratinė politinė kultūra.

Lietuvoje sudarytos sąlygos kultūros įvairovei ir žmogaus kūrybingumui reikštis viešajame gyvenime. Kultūros potencialas pasitelkiamas demokratinės savimonės ir humaniškumo ugdymui, tarpusavio saitų stiprinimui ir įvairių kultūrinių grupių įtraukimui į visuomenę, nuolatiniam tapatybės permąstymui, ateities kūrimui. Nuo mažens ugdomos asmens kūrybinės kompetencijos ir profesionaliosios kultūros poreikis, atsižvelgiant į tai, kad tarp profesionaliosios ir kasdienės kultūros yra daug laiptelių bei įvairovės. Lietuvoje nebėra teritorinės kultūrinės atskirties. Valstybė yra

sudariusi sąlygas žmonėms įsitraukti į kultūrinės veiklas, kurios suprantamos kaip būtina prasmingo gyvenimo sąlyga.

Įgyvendindama šią ambiciją, Lietuva:

Strategiško, lankstaus ir efektyvaus valdymo srityje:

- ◆ Peržiūrės valdymo sistemos ir jos institucijų veikimą, stiprins (horizontalios ir vertikalios) atskaitomybės principų veikimą, mažins valdžios centralizaciją, stiprins subsidiarumo principo vaidmenį ir daugiapakopį valdymą, kuriame sprendimai priimami tinkamu lygmeniu; plėtodama partnerystę su nevyriausybinio ir privačiojo sektoriais, piliečiais, sutars dėl funkcijų, kurias jie galėtų įgyvendinti patys, kartu nustatydama reikalingus kokybės standartus.
- ◆ Užtikrins žaliojo perėjimo, demografijos ir kitų ilgalaikių strateginių prioritetų įgyvendinimą, reformų pagrįstumą, sąsajas su finansiniais ištekliais. Plėtos ateities įžvalgų ekosistemą, plės viešojo sektoriaus bendradarbiavimą su mokslinių tyrimų institucijomis, analitiniais ir tyrimų centrais. Stiprins įrodymais grįstą valdymą – *ex ante* ir *ex post* vertinimų sistemas. Sudarys erdvę eksperimentams atlikti ir naujoms idėjoms bandyti, o pasiteisinusias idėjas taikys plačiau.
- ◆ Stiprins viešojo sektoriaus lankstumą, gebėjimą kurti naujoves ir greitai prisitaikyti prie kintančių aplinkybių, kad ši savybė taptų mūsų konkurenciniu pranašumu. Sieks, kad vyktų nuolatinė ateities konteksto, siekiamų tikslų, galiojančių teisinių nuostatų, nusistovėjusių papročių ir metodų peržiūra, kad tai, kas nebeatitinka gyvenimo poreikių, būtų atnaujinta arba panaikinta.
- ◆ Sieks nuosekliai įgyvendinti teisės viršenybės principą, užtikrinti teisingumą ir žmogaus teises, taip pat teisingumui vykdyti būtiną teismų sistemos savarankiškumą, stabilumą ir nepriklausomumą nuo bet kokios pašalinės įtakos. Teismuose tobulins paslaugas ir procesus, užtikrindama jų kokybę, atvirumą inovacijoms, paslaugų orientavimą į žmogų, stiprins žmogiškuosius išteklius.
- ◆ Investuos į šalies IT sektorių ir duomenų apdorojimo sistemas, siekdama į vartotoją orientuotos e. valstybės. Standartizuos viešąsias paslaugas, vadovaudamasi iš karto kaip skaitmeninės kuriamos valdžios koncepcija, judėdama sąveikumo ir integruotų sistemų link. Kartu, nepamiršdama ir skaitmenio saugumo, nuolat vykdys šių naujų skaitmeninių technologijų stebėseną, užtikrindama etišką jų taikymą priimant sprendimus, šių technologijų pritaikymą žmonėms, turintiems individualių poreikių; rūpinsis, kad būtų nustatytas žmogaus teises gerbiančias skaitmeninės erdvės teisinis reguliavimas.
- ◆ Suformuos profesionalią, stiprią, konkurencingą valstybės tarnybą. Nustatys jai lūkesčius ir reikalavimus, sudarys patrauklias darbo sąlygas. Ugdys

valstybės tarnybos lyderystės, analitines, darbo su duomenimis ir suinteresuotomis šalimis kompetencijas, skaitmeninius įgūdžius, gebėjimus kurti naujoves, vystys sisteminį požiūrį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą.

- ♦ Viešajam sektoriui taikys atskaitomybės, veiklos efektyvumo ir poveikio (rezultato) reikalavimus, kartu suteikdama daugiau laisvės bei autonomijos įgyvendinant tikslus. Sieks, kad valstybės tarnyba teiktų prasmės pojūtį ir teigiamą motyvaciją. Formuos kitokią viešojo sektoriaus kultūrą – kūrybingą, nukreiptą į naujų galimybių ir veiksmingesnių sprendimų paiešką, orientuotą į žmogų.
- ♦ Orientuodamasi į žmones, jų kaip vartotojų patirtis, viešąsias ir administracines paslaugas įgyvendins vadovaudamasi „valdžios kaip paslaugos“ principu.
- ♦ Stiprins gebėjimus numatyti krizes ir ekstremaliasias situacijas, joms pasirengti ir jas valdyti, atremti hibridines atakas, pasirengimą organizuoti visuotinę valstybės gynybą.

Valdymo sistemos atvirumo, skaidrumo ir pagarbos įvairovei srityje:

- ♦ Institucionalizuos viešąją komunikaciją, kad ji būtų profesionali, patikima (paremta duomenimis ir įrodymais), tarnautų atviros valdžios principams, sumaniai išnaudotų technologines naujoves, tarnautų kaip atsvara dezinformacijai. Taikys priemones, skirtas geriau pažinti visuomenę ir atliepti jos lūkesčius, atitinkamai pritaikant viešąją komunikaciją.
- ♦ Sieks didesnio piliečių įsitraukimo į viešąją politiką. Sudarys lygias galimybes visiems (taip pat ir svetur gyvenantiems) piliečiams dalyvauti svarstymuose, atsižvelgiant į Lietuvoje egzistuojančią įvairovę. Plėtos dalyvaujamąją ir svarstomąją demokratiją – tiek nacionaliniu, tiek vietos lygiu, ieškos kitų inovatyvių būdų, kaip įtraukti į sprendimų priėmimą įvairias piliečių, taip pat ir tautinių bendrijų, grupes, ypač jaunąją kartą, ieškodama kūrybingų viešosios politikos problemų sprendimų, pritaikytų vietos kontekstui. Skatins ir palaikys pilietines iniciatyvas, kylančias iš apačios.
- ♦ Taikys priemones, skatinančias pagarbą vakarietiškomis demokratinėms vertybėms, pilietiškumui ir, tikėtina, didėjančiai visuomenės įvairovei. Užtikrins žmogaus teisių įgyvendinimą spręsdama nelygybės, diskriminacijos, smurto ir kitas problemas.

Kultūros vaidmens valstybėje ir bendruomenių saitų stiprinimo srityje:

- ♦ Sudarys sąlygas stiprinti tarpusavio saitus, plėtoti kultūrinės ir kūrybinės veiklas, kritiškai apmąstyti ir veikti viešąjį gyvenimą.
- ♦ Pasitelkdama švietimą, skatins pilietinio sąmoningumo formavimąsi, tapatybės stiprinimą ir ugdys norą sieti save su Lietuvos valstybe.

- ♦ Sieks, kad Lietuvos istorinis ir kultūros paveldas, kaip sudėtinė bendro Europos kultūros paveldo dalis ir visuomenės tapatybės pagrindas, būtų geriau pažįstamas piliečiams, jų nuolat naujai aktualizuojamas ir permąstomas.
- ♦ Įgyvendindama valstybės kultūros politiką, numatys priemones, kaip valstybė skatins piliečius kurti ir palaikyti kuo įvairesnes kultūrinės raiškos formas ir būdus, sudarydama sąlygas žmonėms į jas įsitraukti, užtikrins kūrybinės raiškos laisvę.
- ♦ Investuos į valstybinės lietuvių kalbos gyvybingumo stiprinimą ir raiškos plėtrą šiuolaikiniame valstybės gyvenime, įskaitant skaitmeninę erdvę, taip pat ir į kitų kalbų mokymąsi.
- ♦ Stiprins kultūros, kaip strateginio valstybės išteklių, vaidmenį, taip pat ilgalaikių kultūros politikos programų sąsają su socialinės, švietimo, mokslo ir ekonominės politikos programomis.
- ♦ Imsis priemonių kultūrinei teritorinei atskirčiai Lietuvoje mažinti, skatins tautinių bendrijų įsitraukimą į bendrą viešąjį ir kultūrinį gyvenimą.
- ♦ Įtvirtins nuolatinės diskusijas dėl valstybės ateities ir dėl dabarties iššūkių sprendimo.

ANTRASIS SKIRSNIS

Ateičiai pasirengęs, atsparus ir laisvas žmogus, gyvenantis bendruomenėje, kuriai rūpi

Ateities Lietuvos pagrindas – laisvas, atsakingas ir kūrybingas žmogus, kuris jaučiasi saugiai ir prireikus gali atsiremti į savo bendruomenę. Žmonės renkasi gyventi Lietuvoje, nes čia jie jaučiasi gerai visais savo amžiaus tarpsniais.

Šiandien mūsų visuomenė sensta, mažėja valstybės gyventojų skaičius, vis dar didelė socialinė atskirtis. Kartu auga žinių, gebėjimų ir kūrybos, kaip gerovės šaltinių, reikšmė. Tad ypač svarbus tampa žmogaus visapusiškas išsilavinimas (kurį suprantame ne tik kaip akademinių žinių, bet ir ateičiai reikalingų kompetencijų įgijimą bei nuolatinį atnaujinimą), atsparumas ir gebėjimas pasirūpinti savimi ir kitais, kuriems prireikia pagalbos. Apie ateitį galvojantis žmogus turi rūpintis savo išsilavinimu, sveikata ir gerove, o šeima, bendruomenė ir valstybė, veikdamos kartu, sudaryti tam reikalingas sąlygas, pasirūpinti lygiomis galimybėmis visiems.

Dėmesys kokybiškam ir prieinamam švietimui – šios ambicijos pamatas. Be to, turime stiprinti socialinį kapitalą, socialinio saugumo tinklą ir atkurti visuomenės demografinę pusiausvyrą.

Todėl, norėdama realizuoti šią ambiciją, Lietuva turi siekti pažangos trijose pagrindinėse srityse:

- ♦ **ateičiai ir prasmingam gyvenimui pasirengusio asmens ugdymo**, kuris pirmiausia sietinas su švietimu ir kultūra, neapsiribojant vien formaliaja Lietuvos švietimo sistema, ir kurio tikslas – įvairiapusės, išsilavinusios, kūrybiškos, turinčios savivertę, atsparios, empatiškos, bendruomeniškos ir nuolat besimokančios asmenybės ugdymas;
- ♦ **saugiam ir sveikam gyvenimui reikalingų sąlygų plėtros ir užtikrinimo**, įsipareigojant suteikti visoms visuomenės grupėms prieigą prie jų poreikius atitinkančių viešųjų paslaugų; kelti bendrąjį socialinės gerovės standartą šalyje, vadovaujantis lygių galimybių ir nediskriminavimo principais; įtraukti nevyriausybinės organizacijas ir kitas bendruomenes į socialinio saugumo tinklo, apimančio socialinę, sveikatos ir švietimo sritis, sudarymą;
- ♦ **visuomenės demografinio atsparumo ir kartų solidarumo didinimo**, apimančio palankių sąlygų kurti šeimą ir auginti vaikus Lietuvoje sudarymą, galimybes vyresnio amžiaus gyventojams ilgiau gyventi savarankišką gyvenimą ir išlikti socialiai aktyviems, išmintingą migracijos ir integracijos politiką.

Strateginę ambiciją įgyvendinusioje Lietuvoje:

Visiems prieinamas kokybiškas švietimas leidžia laisvai rinktis gyvenimo kelią ir gyventi prasmingą gyvenimą visais amžiaus tarpsniais. Įgyvendinta švietimo sistemos transformacija sukūrė integralią ugdymosi sistemą, kuri ne tik suteikia žmogui būtinų akademinių žinių, kultūrinių kompetencijų, finansinį, sveikatos ir aplinkosauginį raštingumą, bet ir ugdo savarankišką, pilietišką, atsakingą ir su kitais gebančią bendradarbiauti asmenybę. Taip pat ji ugdo asmens savybes, gebėjimus ir įgūdžius, kurių reikia norint prisitaikyti kintančiame pasaulyje ir jame klestėti: atsparumą, savivertę, kūrybiškumą, kritinį mąstymą. Tam pagrindas padedamas dar šeimoje ir ikimokyklinio ugdymo metu. Nuosekliai visuose švietimo lygmenyse ugdant kritinį mąstymą, visuomenė tampa vis atsparesnė dezinformacijai ir kitoms informacinėms manipuliacijoms.

Bendrojo ugdymo sistema yra pagrįsta personalizuotu patirtiniu mokymusi, kuriame greta humanitarinės ir socialinės perspektyvos bei tikslųjų mokslų pasitelkiamos tokios modernios technologijos kaip dirbtinis intelektas ir papildytoji realybė. Tai ne tik užtikrina, kad visi įgyja bazinių žinių, bet ir leidžia atsiskleisti kiekvieno mokinio unikaliam potencialui ir galioms. Lietuvos mokinių akademiniai pasiekimai viršija ES vidurkį.

Formaliojo ir neformaliojo švietimo programos ne tik suteikia reikalingų žinių apie pasaulį, bet ir remiasi daugialypio intelekto ugdymo principais, ugdo asmenį holistiškai, plėtodamos komunikavimo, kultūrinę, kūrybiškumo, pažinimo, pilietiškumo, skaitmeninę, socialinę, emocinę ir sveikos gyvensenos kompetencijas.

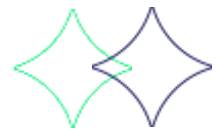
Daugiau dėmesio atkreipiama į kritinį mąstymą, psichologinį atsparumą, medijų, ekologinį ir finansinį raštingumą. Kartu užtikrinamas žinių kanono branduolys, kuris leidžia formuotis bendrai kultūrinei tapatybei, integruojant tautinių bendrijų kultūras ir sudarant galimybę joms skleistis.

Ugdymo mokslai yra virtę patraukliomis visapusiško žmogaus pažinimo studijomis su garantuota didžiausia stipendija ir patrauklia karjeros perspektyva, kad naujas kartas ugdytų geriausieji. Taikomos įvairios praktinio mokymosi formos, mentorystė. Kartu suteikiama daugiau galimybių tapti mokytojais, pritraukiant mokytojais dirbti įvairių profesijų ir įvairios patirties motyvuotus žmones. Mokytojams sudarytos sąlygos tapti švietimo sistemos bendrakūrėjais, nuolat atnaujinti savo žinias, gebėjimus bei įgūdžius ir taikyti inovatyvius mokymo metodus taip, kad būtų atskleistas kiekvieno mokinio potencialas ir galios.

Mokyklos yra modernūs ir ekologiški daigafunkciai centrai, kuriuose verda ne tik mokyklinis, bet ir socialinis gyvenimas, jų erdvės lengvai pertvarkomos pagal bendruomenių poreikius. Jos aprūpintos vienodos kokybės mokymosi (taip pat ir technologinėmis) priemonėmis, pritaikytomis ir mokiniams, turintiems individualių poreikių, taip užkertant kelią skaitmeninei atskirčiai, o paskatų mokytojams sistema užtikrina lygiaverčio išsilavinimo galimybes visoje šalies teritorijoje. Mokykla yra ta organizacija, kurioje žmogui suteikiamos savarankiškam gyvenimui reikalingos žinios ir išugdoma piliečio branda. Mokykla veikia tarsi mažas visuomenės modelis, kuriame gyvenimas vyksta pagal tuos pačius principus kaip ir už jos ribų: visi gali jaustis tiek pat svarbūs ir girdimi, vyrauja bendradarbiavimo ir pagarbos įvairovei kultūra ir netoleruojama diskriminacija. Mokiniai, sprenddami lokalias problemas, mokosi būti pilietiškais, geba ir gali tyrinėti aplinką jiems tinkamiausiais būdais, mokosi priimti sprendimus ir prisiimti už juos atsakomybę. Mokykla visų pirma yra bendruomenė, kurioje mokomasi ir vienas iš kito, čia skatinama eksperimentuoti, suprantant, kad klaidos yra natūrali mokymosi proceso dalis, nuolat ieškoma geriausių sprendimų ir pasitelkiamos naujos technologijos, skaitmeninėmis technologijomis mokiniai ne tik naudojami, bet ir yra mokomi jas kurti.

Jaunimas noriai renkasi aukštąjį mokslą Lietuvoje, nes studijos ir čia vykdomi moksliniai tyrimai konkuruoja pasauliniu mastu, yra tinkamai finansuojami. Vykdomos integruotos su kitais universitetais studijų programos, įprasta praktika tampa akademinis judumas ir kreditų kaupimas, beveik neegzistuoja ribos tarp žinių kūrimo, perdavimo ir pritaikymo. Mokymosi procesui būdingas tarpdiscipliniškumas ir integruotos dirbtinio intelekto bei kitų technologijų galimybės. Orientuojamasi į studentų kūrybinių ir analitinių įgūdžių ugdymą. Svarbus vaidmuo aukštajame moksle tenka socialiniams ir humanitariniams mokslams, kultūriniam ugdymui, kurie lavina kritinį mąstymą ir kūrybiškumą, skatina visuomenei aktualių problemų sprendimų paiešką. Aukštasis mokslas ir studijos prireikus gali būti personalizuotos, pritaikytos prie studento gyvenimo tempo.

Žmonėms sudarytos paskatos ir galimybės mokytis visą gyvenimą, įgyti skaitmeninių ir kitų įgūdžių, juos atnaujinti ir keisti kvalifikaciją. Mokymasis tapo

įpročiu ir žmogaus kasdienybės dalimi. Veikia efektyvi ir integrali įvairių įgūdžių, įgytų per švietimą ar praktiką, pripažinimo sistema. Darbo rinka pritaikyta mokytis visą gyvenimą ir kelti kvalifikacijas.

Lietuvoje ugdoma savarankiška ir atspari asmenybė, kuri nebijo imtis iniciatyvos ir atsakomybės. Susiformavęs daugiasluoksnis socialinio saugumo tinklas ir įgalintos nevyriausybinės organizacijos teikia žinojimą, kad prireikus žmogus gali gauti savo poreikius atitinkančią socialinę, finansinę, mokymosi ir sveikatos pagalbą, taip pat ir psichologinę. Visi gyventojai turi užtikrintas teises ir galimybes naudotis paslaugomis ir visavertiškai dalyvauti visuomeniniame gyvenime. Stiprios nevyriausybinės organizacijos ir bendruomenės leidžia gyventojams įsitraukti į bendras veiklas ir jaustis reikalingiems, taip didinant ir įvairių pažeidžiamų visuomenės grupių socialinę įtrauktį. Pažeidžiamoms visuomenės grupėms reikalinga pagalba teikiama visą gyvenimą, taip pasirūpinant, kad visi turėtų lygias galimybes ir labai sumažėtų socialinė atskirtis.

Žmonės rūpinasi savo sveikata ir gyvena sveikai, naudodamiesi tam sudarytomis sąlygomis. Ženkliai išaugo Lietuvos gyventojų bendra ir sveiko gyvenimo trukmė. Išplėtotą sveikos gyvensenos infrastruktūrą, o stipriame sveikatos priežiūros tinkle pasitelkiamos modernios technologijos leidžia ne tik užkirsti kelią daugeliui ligų, bet ir efektyviai gydyti jau esamas ligas. Holistinis požiūris į žmogaus gerovę atsispindi ir instituciniame mechanizme, kuriame sveikatos, socialinė ir švietimo sistemos veikia vieningai, žmogus gauna tikslingas paslaugas. Sustiprėjęs socialinio ir ekonominio saugumo jausmas, psichologinis visuomenės atsparumas ir įsigalėjusi pusiausvyra tarp darbo ir laisvalaikio reiškia stipriai pagerėjusią visuomenės emocinę sveikatą.

Kompleksiškai vykdoma mokslo įrodymais pagrįsta šeimos politika, apimanti visas šeimų formas ir skatinanti lyčių lygybę šeimoje, leidžianti lanksčiai derinti vaikų priežiūrą ir karjerą, taip pat didinamas būsto prieinamumas. Ši politika kartu su užtikrintu socialiniu ir ekonominiu saugumu lemia Lietuvos gyventojų skaičiaus stabilizavimą ir gimstamumo didėjimą, jo rodikliai artėja link užtikrinančių tolygią kartų kaitą.

Geresnė gyventojų sveikata ir integruotos viešosios paslaugos lemia, kad vis didesnė vyresnio amžiaus gyventojų dalis geba gyventi savarankiškai ir yra visaverčiai visuomenės nariai. Didėjančios galimybės tęsti karjerą šiame amžiaus tarpsnyje – tai proga save realizuoti, perduoti patirtį ir jaustis reikalingam, o ne ekonominė būtinybė. Senjorams pritaikyta viešųjų paslaugų infrastruktūra padeda ilgiau aktyviai dalyvauti socialiniame gyvenime.

Lietuva yra patraukli šalis gyventi, kurioje noriai kuriasi ir kitų šalių talentai. Sėkminga imigrantų integracija padeda spręsti darbo jėgos trūkumo problemas, suteikia postūmį pažangių industrijų vystymui, ekonominės veiklos įvairovei ir naujiems prekybiniams ryšiams. Į Lietuvą sugrįžta vis daugiau išeivijoje gyvenančių lietuvių. Išmintinga demografijos politika stabilizuoja gyventojų skaičių šalyje. Į šalį

atvykusiems darbuotojams suteikiamos ilgalaikio gyvenimo ir darbo perspektyvos Lietuvoje, pabėgėliams teikiamas adekvatus prieglobstis.

Lietuva, įgyvendinusi nuoseklią ir integruotą politiką, 2050 m. tapo valstybe, kurioje žmonės jaučiasi orūs, savarankiški, laisvi ir socialiai saugūs, nes žino, kad jų indėlis į valstybės kūrimą yra svarbus ir vertinamas, o susidūrę su sunkumais jie neliks vieni.

Įgyvendindama šią ambiciją, Lietuva:

Ateičiai ir prasmingam gyvenimui pasirengusio asmens ugdymo srityje:

- ◆ Sudarys prielaidas švietimo sistemos transformacijai: užtikrins adekvatų švietimo finansavimą valstybės, verslo, bendruomenių ir šeimų pastangomis, kurs eksperimentavimui su mokymo metodais švietimo įstaigose ir pasiteisinusių praktikų bandymui bei taikymui platesniu mastu palankią teisinę bazę.
- ◆ Pagerins ikimokyklinio ugdymo kokybę ir užtikrins jos standartus visose ikimokyklinio ugdymo įstaigose; laiku nustatys individualiųjų poreikių turinčius vaikus ir patenkins jų poreikius.
- ◆ Siekiant ugdyti mokytojų bendruomenę ir stabilizuoti jos demografiją, investuos į mokytojų rengimą, edukologiją, didaktiką, didins mokytojo profesijos patrauklumą.
- ◆ Švietimo sistemą orientuos į atečiai pasirengusių, atsparių, kūrybingų, demokratines vertybes išpažįstančių asmenybių ugdymą, pagrindus tam dedant dar ikimokykliniame amžiuje.
- ◆ Užtikrins, kad mokykla kompensuotų turinės nelygybės šeimose nulemtą mokymosi galimybių stoką ir kiekvienas mokinys bendrojo ugdymo programą baigtų įgijęs reikiamų bazinių žinių, o mokymosi procesą formuos siekdama atskleisti kiekvieno mokinio ir studento unikalų potencialą ir galias; pereis prie individualizuoto ir personalizuoto patirtinio ugdymo ir palaipsniui jį intensyvins pasitelkdama modernias technologijas, kurios prisidės ir prie naujų mokymo platformų atsiradimo. Visiems: susiduriantiems su mokymosi sunkumais, turintiems individualiųjų ugdymosi poreikių, gabiems mokiniams ir studentams – bus sudarytos sąlygos mokytis pagal savo tempą ir gebėjimus.
- ◆ Vykdydys Lietuvos aukštojo mokslo sistemos konkurencingumą didinančias programas, skatins aukštojo mokslo tarpdiscipliniškumą ir lankstumą, į visas programas integruos socialinių ir humanitarinių mokslų bei kultūrinio ugdymo komponentų.
- ◆ Sudarys sąlygas ir paskatas mokytis visą gyvenimą. Užtikrins tiek formaliojo, tiek neformaliojo švietimo paslaugų prieinamumą visiems

gyventojams, pasitelkiant nevyriausybines organizacijas ir atsižvelgiant į skirtingus įtraukimo poreikius. Šiuo tikslu bus mažinama takoskyra tarp formaliojo ir neformaliojo ugdymo, t. y. sudaromos sąlygos įgyti naujų žinių bei kompetencijų ir jas pripažinti, atnaujinti įgūdžius.

Saugiam ir sveikam gyvenimui reikalingų sąlygų plėtros ir užtikrinimo srityje:

- ◆ Užtikrins, kad organizuojant ir teikiant viešąsias paslaugas būtų vadovaujama lygių galimybių principu.
- ◆ Stiprins gyventojų sveikatą ir sudarys sąlygas ją išsaugoti, ugdydama visuomenės sveikatos raštingumą ir skatindama gyventojus įsitraukti į rūpinimąsi savo bei artimųjų sveikata. Užtikrins sveikai gyvensenai būtinas sąlygas, darnų judumą ir aplinkai draugiškus vartojimo įpročius.
- ◆ Reikšmingai sumažins jaunų ir vidutinio amžiaus žmonių mirtingumą nuo ligų ir išorės priežasčių.
- ◆ Užtikrins sveikatos apsaugos sistemos efektyvumą. Šios pastangos apims didesnę sveikatos apsaugos sistemos orientavimąsi į žmogų, efektyvų išteklių panaudojimą užtikrinančią finansavimo peržiūrą ir sveikatos priežiūros įstaigų valdymo pokyčius, pačių sistemos darbuotojų įgalinimą, pažangiųjų technologijų integravimą ir bendrą sistemos pasirengimą krizėms.
- ◆ Susitars dėl bazinio kokybiškų viešųjų paslaugų paketo ir jį užtikrins. Teiks gyventojų poreikius atitinkančias socialines paslaugas, įdiegdama orientuotą į rezultatus socialinių paslaugų modelį, taip pat individualizuotas socialines paslaugas bendruomenėje.
- ◆ Sudarys prielaidas sveikatos ir socialinės apsaugos sistemoms veikti išvien ir galiausiai sujungs šias sistemas į vieną.
- ◆ Įgalins nevyriausybines organizacijas ir glaudų įvairių viešųjų paslaugų teikėjų bendradarbiavimą.

Visuomenės demografinio atsparumo ir kartų solidarumo didinimo srityje:

- ◆ Vyriausybės lygiu spręs demografinius klausimus ir stabilizuos gyventojų skaičių Lietuvoje.
- ◆ Sudarys palankesnes sąlygas kurti šeimas Lietuvoje ir auginti vaikus (didins būsto ir paslaugų šeimoms prieinamumą, daugiau dėmesio skirs daugiavaikėms šeimoms ir šeimoms su individualiųjų poreikių turinčiais vaikais ir kt.).
- ◆ Siekdama atkurti visuomenės demografinę pusiausvyrą, vykdys išmintingą ir efektyvią migracijos politiką, sudarys sąlygas į Lietuvą kurti gyvenimo atvykstantiems ir grįžtantiems žmonėms čia integruotis, skatins palankų visuomenės požiūrį į juos.

- ♦ Didins vyresnio amžiaus gyventojų užimtumą ir įtraukimą, sudarydama sąlygas ir paskatas ilgiau likti darbo rinkoje. Kurs viešąsias paslaugas, kurios leis gyventojams kuo ilgiau išlikti savarankiškiems, ir pasirūpins tais, kurie iki galo savimi pasirūpinti nebegali.

TREČIASIS SKIRSNIS

Lietuvos verslas, mokslas ir menas tvariai kuria aukštą vertę Lietuvai ir pasauliui

Ateityje ilgalaikis Lietuvos ekonominis klestėjimas bus vis labiau susijęs su tuo, kiek valstybė yra palanki erdvė kurti ir partnerė kuriantiems. Lietuvos kūrėjų įgalinimas ir mobilizavimas bus itin svarbūs – ateityje ekonominis konkurencingumas priklausys nuo gebėjimo paversti žinias, įgūdžius ir technologijas į šaliai ir pasauliui reikalingas inovacijas bei unikalius produktus ar paslaugas. Tačiau gebėjimas kurti inovatyvius sprendimus reikalingas ne vien siekiant konkurencingumo – novatoriškos idėjos būtinos ir norint suvaldyti iššūkius, susijusius su globaliomis tendencijomis: žaliuoju perėjimu, spartėjančia technologijų raida, augančiu demografiniu disbalansu. Lietuva turės įgalinti ir tausoti savo dirbančius ir kuriančius žmones – vertės kūrėjus – per išmintingą ir atsakingą ekonominę, mokslo, inovacijų, kultūros ir socialinę politiką bei sutelkti juos bendram tikslui.

Dėmesys pagrindiniam Lietuvos ekonomikos stiprybės ir augimo šaltiniui – kuriantiems jos žmonėms – yra ekonominės politikos ambicijos pamatas. Norėdama realizuoti šią ambiciją, Lietuva turi siekti pažangos trijose esminėse srityse:

- ♦ **Mokslo žinių ir inovacijų kūrimo, įsitvirtinimo aukštos vertės globaliose rinkose** – kurti mokslo žinias ir valdyti inovacijas, kurios sudaro tarptautinių vertės grandinių pagrindą;
- ♦ **Atsakingos bei socialiai ir ekologiškai tvarios ekonomikos plėtros** – atsižvelgti į valstybės, visuomenės ir planetos galimybių ribas, tausoti tiek gamtą, tiek žmogų;
- ♦ **Talentų, karjerų ir profesijų įvairovės** – būti vertinančia, puoselėjančia ir įgalinančia erdve, kurioje kiekvienas žmogus gali atrasti ir panaudoti savo potencialą.

Strateginę ambiciją įgyvendinusioje Lietuvoje:

Lietuva pasaulyje žinoma kaip inovatyvus, žiniomis, kūrybingumu ir technologijomis grįsto, konkurencingo ir socialiai atsakingo verslo šalis, kuri prisideda prie globalių ir vietos problemų sprendimo. Lietuvos verslas orientuojasi į aukštą pridėtinę vertę ir geba ją kurti, o visuomenė – tai įvertinti. Pažangi šalies švietimo įgūdžių ugdymo sistema ne tik suteikia reikiamų kompetencijų ir įgūdžių, bet

ir skatina bei įkvepia būsimus įvairių sričių vertės kūrėjus. Horizontaliai į įgūdžių ir talentų ugdymo programas integruoti kūrybiškumo, dizaino, verslo kūrimo ir kritinio mąstymo principai bei metodai užtikrina didelę profesionalų, gebančių suderinti skirtingas dalykines kompetencijas ir taip įžvelgti inovacijų galimybes, pasiūlą. Palankios galimybės įsitraukti į pasauliui aktualių problemų sprendimą bei kurti inovacijas ar verslą Lietuvoje išlaiko vietos ir traukia globalius talentus, skatina juos realizuoti savo potencialą čia.

Lietuvoje klesti integruota, efektyvi ir globaliai konkurencinga mokslo ir inovacijų ekosistema, kurioje aktyviai dalyvauja tiek valstybė, tiek akademinė, verslo, kultūros ir meno bendruomenės. Jos gyvybingumą užtikrina misijomis grįsta nacionalinė ir europinė mokslo ir inovacijų plėtros politika, mokslinga, kūrybinga ir veržli visuomenė, atviras akademinių institucijų bendradarbiavimas bei iniciatyvus verslas, nuosekliai investuojantis į tyrimus ir inovacijas. Lietuvos mokslo ir inovacijų ekosistema kartu yra kartinė globalios mokslo ir inovacijų bendruomenės dalis – tiek stipriausių pasaulio universitetų, tiek korporacijų ir transatlantinės inovacijų erdvės valstybių partnerė. Lietuvos verslas yra pasirengęs ir pajėgus investuoti į naujausias technologijas ir inovacijas ir iš jų gauti aukštą grąžą.

Kurdama ir eksportuodama žinias bei inovacijas, Lietuva užima unikalią ir lyderiaujančią poziciją strateginėse globalios vertės grandinėse. Apibrėžusi prioritetinės mokslo ir inovacijų plėtros misijas, Lietuva turi pajėgumų kurti ir eksportuoti kritines technologijas ir inovacijas, kurių pagrindu vystomi visame pasaulyje reikalingi produktai ir paslaugos. Valstybės mokesčių ir reguliacinė politika ir turimos aukštos kapitalo valdymo, finansų ir teisės kompetencijos padeda pritraukti, auginti ir išlaikyti reikiamą vietos bei užsienio kapitalą. Valstybės pozicijas tarptautinėse vertės grandinėse stiprinti padeda ir išplėtotą tinklinę diplomaciją, neformaliai pasitelkianti individus ir organizacijas, įtraukianti ir Lietuvos garbės konsulus, ir lietuvių diasporos profesionalus užsienyje. Ji leidžia Lietuvos verslo ir mokslo bendruomenėms aktyviai dalyvauti tarptautiniuose konsorciuose bei ambicinguose ateities technologijų vystymo projektuose ir lengviau prieiti prie kitose šalyse vystomų lūžio technologijų.

Lietuva darniai plėtoja klimatui neutralią, neigiamiems klimato kaitos pokyčiams atsparią, gamtos ekosistemų regeneracija paremtą ekonomiką. Šalies gamintojai ir vartotojai vadovaujasi plačiai priimtais ir praktiškai pasiteisinusiais atsakingo išteklių naudojimo ir žiedinės ekonomikos principais. Valstybė tinkamai vertina ir rūpestingai naudoja visokeriopą gamtos teikiamą naudą (ekosistemines paslaugas). Reikšmingai sustiprinus pastatų ir pramonės energetinį efektyvumą, išplėtojus viešojo transporto sistemas, visus Lietuvos energijos poreikius patenkina atsinaujinantys (vėjo, saulės jėgainės ir t. t.) ir alternatyvūs žalieji energijos šaltiniai (vandenilis, sintetinis kuras ir t. t.). Atsakinga valstybės politika padeda sušvelninti socialines žaliosios transformacijos pasekmes. Lietuva tausoja valstybės ir planetos aplinką bei pagrindinį savo pačios augimo garantą – Lietuvos žmones.

Lietuvos darbo rinkoje sukurta daug prasmingų, tvarių ir gerai apmokamų darbo vietų. Užtuot kėlę grėsmę pažeidžiamies darbuotojams, automatizavimo procesai ir mokslo ir inovacijų plėtros programos darbuotojus įgalina ir prisideda prie tvarios darbo rinkos plėtros. Vykdoma aktyvi darbo rinkos politika: veikia išplėtotą mokymosi visą gyvenimą sistema, o individualizuotos konsultacijos dėl karjeros padeda gyventojams rasti savo sveikatai, talentams ir lūkesčiams tinkamiausią darbą visais gyvenimo etapais. Darbo rinka įtrauki įvairių galimybių ir poreikių turintiems žmonėms. Verslas turi kompetencijų ir pajėgumų užtikrinti patogią, pagarbią ir motyvuojančią darbo aplinką skirtingų tapatybių bei pajėgumų žmonėms.

Valstybėje yra suvaldyta socialinė nelygybė. Veiksmingos viešosios paslaugos, įskaitant prieinamą švietimą bei mokymąsi visą gyvenimą, užtikrina lygias galimybes ir didelį socialinį mobilumą. Pakankami valstybės biudžeto, verslo ir bendruomeniniai ištekliai ir jautri socialinės apsaugos politika reikšmingai sumažina pajamų nelygybę bei skurdo riziką. Socialinės nelygybės problemos, atsižvelgiant į teritorinės atskirties dimensiją, sprendžiamos tikslinių intervencijų priemonėmis ir stiprinant regionų ekonominį potencialą.

Lietuvoje klesti išplėtotą sidabrinė ekonomika. Vyresnio amžiaus žmonės yra aktyvūs darbo rinkos dalyviai. Jų poreikiai, apimantys produktus, paslaugas ir inovacijas, sudaro svarbią vidaus paklausos dalį.

Svarbią vertės dalį šalies ekonomikos struktūroje sudaro meno ir kūrybinių industrijų produktai. Lietuvos vardas pasaulyje žinomas dėl savitos kultūros ir jos kūrėjų.

Įgyvendindama šią ambiciją, Lietuva:

Mokslo žinių ir inovacijų kūrimo, įsitvirtinimo aukštos vertės globaliose rinkose srityje:

- ♦ Integruotai vystys šalies mokslo, inovacijų ir įgūdžių ekosistemas – kokybiškas ateičiai reikalingų kompetencijų bei įgūdžių, ypač kūrybiškumo ir verslumo, ugdymas užtikrins aukštą tarptautiškumo lygį, svarbų inovacijoms kurti, ir gebėjimą prisitaikyti prie kintančių socialinių ir ekonominių poreikių.
- ♦ Siekdama didesnio tarptautinio konkurencingumo, konsoliduos aukštojo mokslo ir tyrimų centrų sistemą.
- ♦ Taps eksperimentavimui ir inovacijoms atvira erdve, ypač lūžio technologijų srityje, o ilgainiui ir konkurencingiausia regione inovacijų ekosistema; taip pat plėtros socialines inovacijas, joms vystyti sutelks Lietuvos kultūros ir kūrėjų potencialą.
- ♦ Sutelks valstybės išteklius proveržiui didžiausią potencialą turinčiuose mokslo ir ekonomikos sektoriuose.
- ♦ Skatins tiesioginių užsienio investicijų, galinčių prisidėti prie technologijų, žinių ir inovacijų plėtros Lietuvoje, pritraukimą ir sieks, kad Lietuva būtų

patraukliausias pasirinkimas regione aukštą pridėtinę vertę kuriančiam tarptautiniam verslui.

- ♦ Greitai reaguos į tarptautinėse vertės grandinėse vykstančius pokyčius – suvienys verslo, mokslo ir valstybės institucijų pastangas lanksčiai pasinaudoti šių pokyčių suteikiamomis galimybėmis pažangių ekonomikos sričių proveržiui pasiekti.
- ♦ Stiprins verslo skatinimo ir inovacijų plėtros programas, siekdama glaudesnio mokslo ir verslo bendruomenių bendradarbiavimo ir didesnio privataus sektoriaus įsitraukimo į mokslo ir inovacijų plėtrą.
- ♦ Formuos Lietuvos ir pasaulio talentams patrauklią aplinką – subalansuos reguliacinę ir ekonominių paskatų politiką, siekdama gerinti sąlygas Lietuvos ir kitų valstybių piliečiams šalyje vystyti savo profesinę veiklą, kurti verslą ir šeimą, gyventi įdomiai ir turiningai.
- ♦ Vykdydys aktyvią ir išmintingą valstybės migracijos ir integracijos politiką, teikiančią prioritetą aukštos kvalifikacijos darbuotojų pritraukimui.

Atsakingos bei socialiai ir ekologiškai tvarios ekonomikos plėtros srityje:

- ♦ Įdiegs horizontaliai ir vertikalčiai teisingą ir į plačią mokestinę bazę orientuotą mokesčių sistemą. Be kita ko, ji užtikrins pakankamas valstybės biudžeto pajamas socialinei nelygybei valdyti visais žmogaus gyvenimo etapais.
- ♦ Pritaikys pensijų sistemą didėjančiam vyresnio amžiaus gyventojų užimtumui ir aktyvumui. Šalins ankstyvą išėjimą į pensiją lemiančias ekonomines ir socialines priežastis, o išėjusiems užtikrins glaudesnį ryšį tarp pensinių pajamų ir socialinių įmokų viso žmogaus gyvenimo ciklo metu. Šie pokyčiai bus vykdomi kartu su kitomis programomis, skirtomis Lietuvos socialinei ir sveikatos apsaugos sistemoms stiprinti.
- ♦ Stiprins atsakingą vartojimą ir išteklių naudojimą – tam sukurs tinkamą mokestinių ir nemokestinių paskatų sistemą, taip pat ugdydys atsakingo vartojimo kultūrą. Užtikrins didelę konkurencingos žaliosios energijos pasiūlą.
- ♦ Integruos ekologinio tvarumo klausimus į verslo skatinimo, pramonės ir infrastruktūros plėtros politikos programas. Stiprins kompetencijas ir pajėgumus, siekdama mažinti išteklių naudojimą pramonėje. Plėtos atsakingą ir konkurencingą žemės ūkį ir maisto gamybą, skatindama pereiti prie ekosistemų regeneravimo. Tinkamai įvertins ir įveiklins ekosisteminių paslaugų potencialą bei užtikrins gyventojų apsirūpinimą maistu.
- ♦ Investuos į sidabrinės ekonomikos plėtrą, įtvirtins lanksčią ir pažangią jos reguliacinę aplinką.

Talentų, karjerų ir profesijų įvairovės srityje:

- ♦ Vystys tvariam socialinio verslo, meno ir kūrybinių industrijų sektorių augimui tinkamą reguliacinę aplinką ir infrastruktūrą, užtikrins šiems sektoriams reikalingų įgūdžių pasiūlą. Per tikslines verslą skatinančias priemones ragins gyventojus įsitraukti į šiuos sektorius.
- ♦ Vykdydys aktyvią ir veiksmingesnę darbo rinkos politiką, orientuotą į socialines inovacijas ir individualizuotas paslaugas, atsižvelgdama į įvairių šalies ekonomikos sektorių ir visuomenės grupių poreikius.
- ♦ Sudarys kiekvienam norinčiam sąlygas čia realizuoti savo potencialą ir jaustis vertinamu visuomenės gerovės kūrėju.

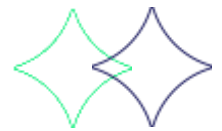
KETVIRTASIS SKIRSNIS

Atspari valstybė, konstruktyvi ir įtakinga globalios politikos veikėja

XX amžiaus pabaigoje atkūrusi nepriklausomybę ir įtvirtinusi save kaip politinį subjektą tarptautinėje sistemoje, Lietuva šiandien vėl svarsto, kaip užsitikrinti saugumą ir ateityje stiprinti savo, kaip visavertės tarptautinės politikos veikėjos, vaidmenį. Visų pirma tai lemia kylanti geopolitinė įtampa tarp didžiųjų pasaulių galybių ir tarptautinės tvarkos, pripažįstančios visų valstybių lygiateisiškumą, eižėjimas. Lietuvai būti realia politine veikėja reiškia gebėjimą išreikšti savo politinę valią ir jos pagrindu formuoti tarptautinę darbotvarkę bei įgyvendinti savo strateginius interesus. Dėl globalių klimato, technologinių ir demografinių pokyčių didėjant tarptautinės politikos neapibrėžtumui ir daugėjant potencialių grėsmių, ši užduotis ateityje taps vis sudėtingesnė. Kartu tai lemia didesnio valstybės atsparumo įvairiems sukrėtimams poreikį. Be to, norint, kad įvairiais artimais ryšiais susijusiame pasaulyje mūsų valstybės balsas būtų labiau girdimas ir jos interesams geriau atstovaujama, formuojant valstybės užsienio politiką būtina glaudesnė sąveika su įvairiomis piliečių grupėmis.

Kompleksinis iššūkis išlikti visaverte XXI amžiaus tarptautinės politikos veikėja yra „Lietuva 2050“ strateginės ambicijos tarptautinės ir saugumo politikos srityje atspirties taškas. Ši ambicija apima tris esmines pokyčių sritis:

- ♦ **Veržlios ir konstruktyvios užsienio politikos vystymo ir vykdymo** – Lietuva stiprės kaip atspari valstybė, ji gebės atlaikyti vidinį ir išorinį spaudimą, greitai atsiguoti bei sustiprėti po nenumatytų sukrėtimų.
- ♦ **Valstybės atsparumo stiprinimo** – Lietuva vykdys veržlią ir konstruktyvią politiką regione ir globaliu mastu derindama lyderystės, atviro bendradarbiavimo ir solidarumo principus su partneriais, ypač ES ir NATO, formuos tarptautines darbotvarkes svarbiausiais ateities klausimais.

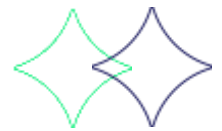
- ♦ **Užsienio politikos įtraukumo** – Lietuva užtikrins užsienio politikos įtraukumą taip, kad Lietuvos visuomenė prisidės prie tarptautinių šalies tikslų formavimo ir įgyvendinimo. Proveržis šiomis kryptimis leis Lietuvai tapti kokybiškai nauja globalios politikos veikėja: ne vien saugumo gavėja, bet ir jo tiekėja, ne vien Vakarų bendruomenės nare, bet ir aktyvia ateities tarptautinės tvarkos kūrėja.

Strateginę ambiciją įgyvendinusioje Lietuvoje:

Lietuvos pozicija tarptautinėje sistemoje lemia šalies saugumą. Lietuva yra aktyvi ir patikima euroatlantinės bendruomenės narė, puoselėja patikimus ir abipusiškai naudingus santykius su įvairiais regiono ir globaliais partneriais. Lietuvos narystė NATO ir įsitvirtinimas kitose euroatlantinėse struktūrose bei kritinėse globaliose vertės grandinėse daro ją svarbią jos partneriams ir visam pasauliui, ir šis statusas yra savaiminis šalies saugumo šaltinis. Kartu Lietuva išmintingai valdo savo išorines priklausomybes: valstybė turi reikiamus nacionalinius gynybos pajėgumus, yra nepriklausoma energetiškai ir vykdo tvarią viešųjų finansų politiką. Tai leidžia valstybei atlaikyti bet kokią sukrėtimą trumpuoju laikotarpiu ir dar labiau sustiprina partnerių įsipareigojimą paremti mūsų valstybę ištikus krizei.

Lietuvos piliečiai pasižymi dideliu psichologiniu atsparumu ir mobilizacijos pajėgumais. Šalies gyventojai pasiryžę ginti Lietuvos nepriklausomybę ir dirbti dėl jos gerovės bei saugumo. Visuomenės atsparumo pagrindą sudaro abipusiu pasitikėjimu grįstas valstybės ir gyventojų tarpusavio santykis, veiksmingas gerovės valstybės funkcionavimas, aiški ir atvira valdžios komunikacija bei gyventojus įgalinanti švietimo sistema, tvarūs ekonominės plėtros pagrindai. Gyventojai jaučia, kad turi dėl ko kovoti, žino, kaip elgtis įvairių krizių ir ekstremaliųjų situacijų atvejais, ir supranta, kaip savo pastangomis galėtų geriausiai prisidėti prie šalies gynybos, valstybės saugumo ir gerovės. Gyventojų pasitikėjimo šalies politine vadovybe, diplomatine tarnyba bei ginkluotosiomis pajėgomis lygis yra aukštas.

Lietuvos valdžia parengė išsamius nacionalinius krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo planus konvencinių, hibridinių ir kibernetinių atakų, pandemijų, ekstremalių gamtos reiškinių, ekonominės krizės, nereguliarių migracijos srautų ir kritinės infrastruktūros sutrikimų atvejais, suformavo strateginius analitinius pajėgumus. Planai ir pajėgumai nuolat peržiūrimi ir atnaujinami. Lietuva užtikrina kritinių išteklių atsargas ir gali jas veiksmingai tiekti krizės ar ekstremaliosios situacijos atveju, ypač – labiausiai pažeidžiamoms visuomenės grupėms, o tarnybos visada pasirengusios veikti. Aiški krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo institucinė struktūra ir atsakomybių paskirstymas tarp nacionalinės valdžios, savivaldybių, verslo, nevyriausybiinių organizacijų, piliečių ir valstybės tarptautinių partnerių garantuoja tinkamai veikiančią lyderystę visais krizės valdymo lygiais ir etapais. Lietuva moka mokytis iš patiriamų krizių ir ekstremaliųjų situacijų. Pereidama nuo krizės ar ekstremaliosios situacijos valdymo į atsigavimo etapą, Lietuva geba

mobilizuoti inovacijas ir visuomenines iniciatyvas, kurios padeda paversti krizes ir ekstremalias situacijas proverzio galimybemis.

Lietuva gali tikslingai paremti savo partneriu pastangas atnaujinti ir plėsti vertybėmis grįstą tarptautinę tvarką, ES ir NATO gyvybingumą, savo lyderyste ir pavyzdžiu pajėgi mobilizuoti Vakarų demokratijų koalicijos veiksmus. Lietuva geba numatyti globalios darbotvarkės raidą ir įsitraukti į jos formavimą bei įgyvendinimą. Nuosekliai siekti ilgalaikių strateginių tikslų ir greitai reaguoti į naujai išskylančius tarptautinės politikos klausimus padeda veiksmingas tarpinstitucinis koordinavimas ir reguliariai atnaujinami gairių dokumentai. Lietuva valdo platų, tinkamai finansuojamą ir gerai subalansuotą diplomatinį ir diasporos profesionalų tinklą, kurį dar labiau sustiprina tinklinė diplomatija. Reikiamų žinių, kompetencijų ir ekspertizės pasiūlą užtikrina veiksminga valstybės tarnautojų ir diplomatų ugdymo sistema, gyvybinga tarptautinė analitinių centrų ekosistema.

Lietuva geba paversti savo stiprybes realia įtaka ir drąsiai imasi lyderystės svarbiausiose valstybės ateičiai tarptautinės politikos srityse. Vienas iš pamatinių siekių – stipri ir gyvybinga ES, todėl Lietuva siūlo, kaip sprendimų priėmimą padaryti efektyvesnį, užtikrinant, kad visų šalių narių balsas būtų išgirstas. Kartu Lietuva toliau aktyviai veikia regione ir plėtoja veiksmingą, pridėtinę vertę kuriantį bendradarbiavimą. Atspari visuomenė, pažangi ekonomika, švari gamta ir stipri vertybinė reputacija atveria galimybes Lietuvai vykdyti ambicingą politiką demokratinių vertybių plėtros, ateities rinkų reguliavimo, klimato kaitos valdymo ir regioninio saugumo klausimais. Didelis ir profesionalus diplomatinis tinklas, aukštas pareigas tarptautinėse organizacijose einantys Lietuvos atstovai, efektyvi strateginė komunikacija bei viešoji diplomatija užsienio visuomenėms padeda sujungti šalies kietąją ir švelniąją galią į sumaniąją galią ir taip burti plačias partnerių koalicijas bei jose lyderiauti.

Lietuva puikiai supranta savo partnerių vertybes, interesus, pajėgumus ir poreikius, formuoja savo politines pozicijas, vadovaudamasi solidarumo, subsidarumo, tarpusavio pagalbos ir kolektyvinio veikimo principais. Veikdama išvien su plačia bendraminčių koalicija, Lietuva kryptingai siekia, kad daugiašalio bendradarbiavimo sistema atspindėtų teisėtus pasaulio valstybių lūkesčius ir atitiktų laikmečio poreikius. Lietuva moka išnaudoti globalaus veikimo galimybes, kurias atveria strateginių mūsų partnerių iniciatyvos, be kita ko, per paramą verslo, nevyriausybinių organizacijų, mokslo ir kultūros institucijoms, kad jos galėtų dalyvauti tarptautiniuose konsorciuose, daugiašalėse bendradarbiavimo programose ir kt.

Lietuva vykdo užsienio politiką, grįstą plačiu politinių jėgų, visuomenės, diasporos susitarimu. Šalį gina NATO saugumo skėtis, patvirtinti ir efektyviai veikia gynybos planai agresijos atveju. Atsiremdama į vertybinį sutarimą dėl demokratinės ir euroatlantinės valstybės orientacijos, Lietuvos valdžia vykdo visuomenę girdinčią ir jai suprantamą užsienio politiką. Sprendimų priėmėjai ir įgyvendintojai geba aiškiai susieti ilgalaikius valstybės tarptautinės politikos tikslus su gyventojų interesais ir

lūkesčiais, ypatingą dėmesį teikdami pažeidžiamoms visuomenės grupėms. Visuomenė jaučiasi gerai informuota apie Lietuvos vykdomą politiką ir ją palaiko.

Plėtodama konkrečias užsienio politikos programas ir siekdama kuo efektyviau jas įgyvendinti, nacionalinė valdžia aktyviai siekia įtraukti visuomeninius partnerius: unikalių žinių turinčias nevyriausybinės ar verslo organizacijas, mokslininkus, bendruomenes ir diasporą. Šalies savivaldybės ir miestai aktyviai dalyvauja tarptautiniame bendradarbiavime, o nacionalinė valdžia suteikia tam reikalingą palaikymą.

Lietuvoje veikia stipri tinklinės diplomatijos sistema. Lietuva aktyviai bendradarbiauja su jai palankiais visuomeniniais partneriais ir suinteresuotomis šalimis kitose valstybėse. Tam padeda aktyvių ir gerai atpažįstamų garbės konsulų tinklas, tarptautinėje erdvėje aktyvios verslo ir mokslo organizacijos bei šalies diaspora.

2050 m. Lietuva yra būtina pasauliui ir tarptautinei sistemai veikėja, kurios vertybinė orientacija, valstybės ir diplomatiniai pajėgumai ir konstruktyvi lyderystė padeda jai burti bendraminčių koalicijas ir puoselėti demokratinėmis vertybėmis grįstą tarptautinę tvarką.

Įgyvendindama šią ambiciją, Lietuva:

Veržlios ir konstruktyvios užsienio politikos vystymo ir vykdymo srityje:

- ◆ Tobulins ir, jei reikės, reformuos dabartinį užsienio politikos formavimo modelį, siekdama sukurti mechanizmus, kurie leistų skirtingoms politinėms jėgoms ir institucijoms reguliariai diskutuoti užsienio politikos klausimais ir plėtoti nuoseklią, ilgalaikę ir išsamią tarptautinio veikimo strategiją. Šie pokyčiai turėtų būti siejami su platesne Lietuvos valdysenos ir teisinės sistemos analize, siekiant strategiško, lankstaus ir efektyvaus viešojo valdymo.
- ◆ Reikšmingai didins diplomatinės tarnybos finansavimą, kad diplomatinis darbas būtų patrauklus, pritrauktų ir išlaikytų gabius darbuotojus, o Lietuvos diplomatinės atstovybės veiktų visose Lietuvai svarbiausiose vietose.
- ◆ Stiprins analitinius Lietuvos užsienio ir saugumo politikos ekosistemos, taip pat ir diplomatinio tinklo, pajėgumus. Skatins analitinių centrų plėtrą ir jų tarptautinį bendradarbiavimą. Šie pokyčiai turėtų būti vykdomi dar labiau plėtojant Lietuvos švietimo, mokslo ir inovacijų ekosistemą.
- ◆ Didins įtaką ES, NATO ir kitose tarptautinėse organizacijose, prisidėdama prie šių organizacijų efektyvumo.
- ◆ Aktyviai veiks regione, siekdama, kad saugumo ir demokratijos erdvė aplink Lietuvą stiprėtų ir plėstųsi.

- ♦ Kur tikslinga, įtvirtins bendrus diplomatinius formatus su Baltijos, Šiaurės ir Vidurio Europos šalimis, siekdama efektyviau naudoti diplomatinius išteklius ir daryti didesnę poveikį tarptautinei sistemai.
- ♦ Stiprins dvišales strategines partnerystes su svarbiausiais tarptautiniais partneriais.
- ♦ Sieks išsaugoti taisyklėmis grįstą tarptautinę tvarką, kovos prieš autoritarinių režimų įsigalėjimą pasaulyje. Aktyviai veiks daugiašaliuose formatuose svarbiausiais globalios politikos klausimais.
- ♦ Analizuos ir stiprins vystomojo bendradarbiavimo programas, suvokdama jas kaip ilgalaikę investiciją, atsižvelgiant į aplinkos ir klimato kaitos klausimus bei Lietuvos interesus.

Valstybės atsparumo stiprinimo srityje:

- ♦ Įtvirtins karines ir nekarines priemones apimančią visuotinę valstybės gynybos koncepciją, parengs Lietuvos valstybės gynybos planą ir su juo supažindins visuomenę, numatydamas konkrečias skirtingų visuomenės grupių įtraukimo į šalies gynybą programas. Ugdys gyventojų valią ir pasirengimą ginti valstybę. Šie pokyčiai turės būti vykdomi kartu su pokyčiais, sudarančiais platesnes sąlygas gyventojams įsitraukti į kultūrinį ir pilietinį gyvenimą, didinti jų subjektyvų ir ekonominį saugumą.
- ♦ Sustiprins krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo ir prevencijos sistemą, parengdama nacionalines energetinio, skaitmeninio, ekonominio, klimato, kosmoso ir epidemiologinio saugumo darbotvarkes. Užtikrins ir kitų Nacionalinio saugumo strategijoje nustatytų valstybės atsparumo ir viešojo saugumo stiprinimo įgyvendinimą.
- ♦ Plės priimančiosios šalies pajėgumus. Atnaujins šalies infrastruktūrą, stengdamasi užtikrinti didesnę karinį mobilumą ir sukrėtimams atsparų kritinių paslaugų teikimą, ypač komunikacijų, transporto, duomenų valdymo ir energetikos srityse.
- ♦ Plėtos visapusę Lietuvos integraciją į Vakarų Europą – pradedant infrastruktūros (visų pirma, bet ne tik, geležinkelio, elektros jungčių bei sistemų) pertvarka ir galutine integracija į Vakarų Europos sistemas ir baigiant įsitinklinimu sprendimų priėmimo institucijose.
- ♦ Stiprins šalies saugumą, vystydama tvarias ir atsparias tarptautines vertės grandines. Skatins nacionalinės gynybos pramonės integraciją į tarptautinę (ES ir NATO) gynybos pramonės plėtrą.
- ♦ Plėtos nacionalinę kibernetinio saugumo ir gynybos sistemą, įgalins Lietuvos valstybę siekti aukšto kibernetinio saugumo lygio ir jį išlaikyti.

- ♦ Vykdyt Lietuvos ekonominį proveržį įgalinančią ir apsaugančią ekonominės diplomatijos ir ekonominio saugumo politiką. Skatinti tarptautinį bendradarbiavimą ir remti integraciją į tarptautines vertės grandines. Užtikrinti tvarumo ir žalumo standartų plėtrą ir lygias konkurencingumo sąlygas daugiašalėje sistemoje. Skatinti kritinės infrastruktūros, jungiančios Lietuvą su esminiais jos partneriais, plėtrą.

Užsienio politikos įtraukimo srityje:

- ♦ Plėtos tinklinę diplomatiją, siekdama abipusės naudos principais stiprinti Užsienio reikalų ministerijos dialogą su skirtingais esamais ir potencialiais Lietuvos užsienio politikos veikėjais, įgalinti jų tarpusavio bendradarbiavimą ir sudaryti jiems sąlygas dalyvauti valstybės užsienio politikoje.
- ♦ Plėtos viešąjį diskursą su įvairiomis visuomenės grupėmis aktualiais užsienio ir saugumo politikos klausimais ir, kur tinkama, kurs konsultacines institucijas.
- ♦ Sieks, kad Lietuva būtų prieinama ir skaitmeninėje erdvėje, kad jos istorija bei kultūra būtų pažinti ir kitakalbiui pasauliui.
- ♦ Stiprins kultūrinę diplomatiją.

PENKTASIS SKIRSNIS

Sujungta šalis, darni ir subalansuota plėtra

Dabartinė gyvenamosios aplinkos būklė miestuose ir regionuose nebeatitinka žmonių poreikių ir darnaus vystymosi principų, nes Lietuvos visuomenė sensta, demografiškai mažėja, įvairėja ir, tikėtina, ateityje vis labiau įvairės. Gyventojų senėjimo ir migracijos procesai tampa rimtu iššūkiu Lietuvos kaimo gyvenamosioms vietovėms, nuo didesnių centrų nutolusiems regionams, beje, ir didmiesčiams. Be to, kai kuriems regionams būdinga didesnė skurdo rizika ir socialinė atskirtis. Todėl būtina darni ir tvari teritorinė plėtra, glaudžiai tarpusavyje susieta viešoji infrastruktūra, kuri užtikrintų paslaugų pasiekiamumą ir įgalintų žmogų aktyviai dalyvauti ekonominėje, socialinėje, kultūrinėje, pilietinėje veikloje, nepaisant gyvenamosios vietos. Sutvarkę ir pritaikę savo gyvenamąją aplinką, galime sukurti harmoningo gyvenimo sąlygas skirtingose Lietuvos vietose, išsaugodami ir ateities kartoms puoselėdami unikalią gamtą, kartu ją paversdami konkurenciniu pranašumu.

Todėl, žvelgiant į ateitį ir siekiant sukurti žmogaus gyvenimui ir gamtinei jo aplinkai palankią erdvę, reikia pokyčių trijose esminėse srityse:

- ♦ **subalansuoto ir darnaus teritorijų vystymo**, užtikrinančio kokybiškų viešųjų ir komercinių paslaugų pasiekiamumą nepaisant vietos, išlaikančio miestų sistemos policentriškumą, pirmenybę teikiant žaliajai infrastruktūrai;

- ♦ **sugyvenimo su gamta**, tampančio saikingo ir subalansuoto gyvenimo pamatu, mentaliteto dalimi ir konkurenciniu pranašumu;
- ♦ **gero susisiektimo šalies viduje ir su pasauliu**, įgalinančio žmogų dalyvauti kultūriniame, ekonominiame, socialiniame ir pilietiniame gyvenime, užtikrinančio valstybės saugumą ir ekonominį konkurencingumą.

Strateginę ambiciją įgyvendinusioje Lietuvoje:

Visa šalies teritorija – darniai ir subalansuotai išvystyta, remiasi integruota teritorijų plėtra. Nauja ir renovuojama infrastruktūra – daugiavfunkcė, atspari ir tvari. Investuojant į infrastruktūrą, orientuojamasi į esminius konkrečios vietos ir bendruomenės, specifinių visuomenės grupių poreikius, darnumo principus, įskaitant ir istorinį bei kultūros paveldą, ateities kartų gyvenimo kokybę. Įgalintas savivaldybių ir regionų bendradarbiavimas leidžia bendrai naudoti ir vystyti infrastruktūrą, įgyvendinti investicinius projektus ir teikti viešąsias paslaugas, taip užtikrinant racionalų turimų išteklių naudojimą.

Projektuojant architektūros ir urbanistinę aplinką, tvarumas ir atsparumas derinamas su estetika. Dėl renovacijos ir modernizacijos tempų, paspartėjusių per pastaruosius keletą dešimtmečių, dauguma pastatų pasižymi aukšta energetinio efektyvumo klase, atnaujinti ar nugriauti ir perstatyti sovietiniai daugiabučiai ir ištisi kvartalai. Dėl nebenaudojamų pramoninių teritorijų sėkmingos konversijos ir regeneracijos miestų centruose nebėra tuščių ir apleistų pramoninių pastatų. Kadaise buvęs vienas taršiausių, statybos sektorius veikia žiedinės ekonomikos pagrindu.

Kraštovaizdis planuojamas taip, kad būtų atkurta ir palaikoma ekologinė pusiausvyra, išsaugotos ir kuriamos naujos žaliosios erdvės. Kompaktiški miestai – ne tik klimatui neutralūs, atsparūs neigiamiems klimato kaitos pokyčiams, išsaugoję savo kultūros paveldą bei tapatybę, bet ir geriau pritaikyti žmonėms: juose intensyvumas dera su socialinių grupių įvairove, kokybiškomis viešosiomis erdvėmis, funkcijų ir paslaugų įvairove ir išplėtotu viešuoju transportu. Miestų ir kitų teritorijų gyvybingumą palaiko stiprūs tarpusavio funkciniai ryšiai. Dėl subalansuotos teritorinės plėtros užtikrinta tiek miesto ir priemiesčio, tiek nutolusių teritorijų gyventojų gerovė, įskaitant kokybiškų viešųjų paslaugų prieinamumą ir pasiekiamumą, sumažinta socialinė, ekonominė ir teritorinė atskirtis, išvengta socioerdvinės segregacijos didmiesčiuose. Vilnius – visoje Europoje matomas tarpvalstybinio lygmens urbanistinis centras, kuris konkuruoja su kitais panašiais miestais regione ir savo kuriama pridėtine verte prisideda prie žmonių gerovės visoje šalyje.

Dėl išaugusio sąmoningumo mes iš naujo atradome santykį su gamta. Ekocentrinis požiūris, lig šiol buvęs būdingas mūsų visuomenei veikiau tik kaip teorinė nuostata, dabar įsitvirtinęs teritorijų plėtros planavimo bei valdysenos srityse ir kasdienėje praktikoje. Vadovaudamiesi šiuo požiūriu, žmonės įvairias gyvybės

formas vertina ir puoselėja, o jų natūralų būvį veikia tik tada, kai reikia užtikrinti būtinus oraus gyvenimo poreikius.

Gamtosauga orientuota į kiekybinius ir į kokybinius pokyčius: išplėstas realiai funkcionuojančių saugomų teritorijų, sujungtų ekologiniais koridoriais, plotas; saugomos ne tik atskiros rūšys, bet ir ekosistemų struktūrinė sudėtis bei gamtiniai procesai, kurie užtikrina natūralią ekosistemų kaitą. Puikiai išplėtos ekosisteminės paslaugos, o jų būklės vertinimas – tarp šalies gerovę atspindinčių vertinimo rodiklių.

Kiekvienas žmogus mėgaujasi teise į sveiką, gražią ir švarią aplinką, galimybę lengvai pasiekti žaliuosius plotus. Didesnis laukinės gamtos masyvas nuo miesto pasiekiamas per pusvalandį. Prieiga prie gamtos padeda žmonėms palaikyti gerą sveikatą, iš naujo atrasti tylą, saiką ir pusiausvyrą.

Sėkmingas prisitaikymas prie klimato kaitos, sustabdytas biologinės įvairovės nykimas, išsaugota gamta tapo Lietuvos konkurenciniu pranašumu – esame viena žaliausių Europos zonų, rekreacinis traukos centras, masinantis ne tik pailsėti, bet ir gyventi. Į lengvai pasiekiamus šalies regionus traukia ne tik gamtinis paveldas, bet ir išplėtos inovatyvios apgyvendinimo paslaugos šalia gamtos ar gamtoje, sveikas ir vietoje užaugintas maistas, taip pat įveiklintas kultūros paveldas ir šiuolaikiškos kultūros paslaugos.

Remiantis regioninėmis demografinėmis prognozėmis, miestai, miesteliai ir kaimai susieti bendra susisiekimo sistema. Tai stiprina bendruomeninius ryšius, padeda išsaugoti ir plėtoti šalies kultūros paveldą, kuris prisideda prie kultūrinės, socialinės ir ekonominės vertės kūrimo, taip pat padeda spręsti užimtumo netolygumus ir darbuotojų trūkumo problemas. Visoje šalies teritorijoje išplėtojus skaitmeninę infrastruktūrą, visiems namų ūkiams prieinamas sparčiausias internetinis ryšys.

Šalyje veikia efektyvi, tvari ir į gyventojų poreikius orientuota susisiekimo infrastruktūra, užtikrinanti integruotą, greitą ir patogią kelionę. Tarpmiestinis ir priemiestinis eismas sklandžiai įsilieja į miesto audinį ir transporto sistemą. Pakitę judumo įpročiai transformavo Lietuvos susisiekimo piramidę. Jos pagrindą vietos lygmeniu sudaro pėstieji, dviratininkai ir kelionės viešuoju transportu, kurio tvari ir efektyvi įvairiarūšė infrastruktūra apima visą šalį.

Lietuvoje išplėtos tarptautinių jungčių sistemos (tiek keleivių, tiek krovinių pervažos) užtikrina patogų susisiekimą su užsieniu, įskaitant visus pagrindinius globalaus verslo centrus. Geležinkelis ir oro susisiekimas taip pat yra tapę tarptautinio susisiekimo ašimis.

Įgyvendindama šią ambiciją, Lietuva:

Subalansuoto ir darnaus teritorijų vystymo srityje:

- ♦ Atliks esamos viešosios infrastruktūros inventorizaciją ir būklės bei pajėgumų įvertinimą – nustatys kritinės infrastruktūros poreikį; sudarys

veiksmų planą, kaip šią infrastruktūrą pagerinti ir pritaikyti įvairių poreikių turintiems visuomenės nariams, užtikrins jo finansavimą, tam pasitelkdama ir privataus sektoriaus dalyvius.

- ◆ Tinkamu teritoriniu lygmeniu užtikrins kompleksinę plėtrą, atsižvelgdama į vietos sąlygas bei regionines demografines prognozes. Planuodama ir įgyvendindama vietos plėtrą, vadovausis neutralumo klimatui, universalaus dizaino (suteikiančio vienodą galimybę infrastruktūra naudotis visiems žmonėms) ir kultūros paveldo aktualizavimo principais, vietinės bendruomenės nuomone (kūrybiškos vietokūros principu).
- ◆ Siekiant įgalinti savivaldybių ir regionų bendradarbiavimą, sukurs tinkamą reguliacinę aplinką – sudarys teisinės, institucinės ir finansinės sąlygas savivaldybių bendrai veiklai teikiant viešąsias paslaugas ir valdant viešąją infrastruktūrą.
- ◆ Peržiūrės viešąsias paslaugas teikiančių įstaigų tinklą, siekdama nustatyti optimalų viešųjų paslaugų teikimo teritorinį lygmenį, mastą ir modelį. Atitinkamai išplėtos veiksmingą viešųjų paslaugų tinklą, į paslaugų teikimą įtraukdama nevyriausybines organizacijas, privatų sektorių ir užtikrindama paslaugų prieinamumą.
- ◆ Paspirtins energetiškai neefektyvių daugiabučių renovacijos, modernizavimo ir likvidacijos tempus, tam pasitelkdama kvartalinę renovaciją. Skatins naudoti tvarias medžiagas.
- ◆ Kraštovaizdį planuos išsaugodama ir kurdama žaliasias zonas bei jungtis tarp jų; užtikrins, kad miestų plėtra vyktų tik lygiagrečiai plėtojant viešojo transporto koridorius.

Sugyvenimo su gamta srityje:

- ◆ Imsis gamtos išteklių tausojimo ir gamta grįstų sprendimų, kurie yra ir ekonomiškai veiksmingi, ir teikia aplinkosauginę, socialinę bei ekonominę naudą; išplėtos gamtos ir jos sukurtų ekosistemų žmogui ir visuomenei teikiamas paslaugas (ekosisteminės paslaugas), sustiprins sprendimų poveikio aplinkai vertinimo kokybę.
- ◆ Įgyvendins nulinės taršos reikalavimus.
- ◆ Įtvirtins ekocentrinį požiūrį teritorijų planavimo, valdysenos ir kitose viešosios politikos srityse.
- ◆ Didins realiai funkcionuojančių saugomų teritorijų plotą ir sujungs šias teritorijas ekologiniais koridoriais. Saugodama aplinką, orientuosis ne tik į pavienių rūšių, bet ir į ekosistemų natūralių struktūrų ir joms būdingų gamtinių procesų išsaugojimą.
- ◆ Stabdys biologinės įvairovės nykimą ir užtikrins apsaugą.

- ♦ Vietos lygmeniu parengs ir įgyvendins klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie klimato kaitos sprendinius.

Gero susisieikimo šalyje ir su pasauliu srityje:

- ♦ Pasisieks susitarimą dėl Lietuvai tinkamo eismo infrastruktūros lygio bei ilgalaikio norimo šalies susisieikimo modelio ir jį nuosekliai įgyvendins.
- ♦ Plėtos viešąjį transportą jį pritaikydama žmonėms, turintiems sveikatos sutrikimų.
- ♦ Vystys tarptautinio susisieikimo su ES ir trečiosiomis šalimis infrastruktūrą, plėtodama įvairiarūšį susisieikimą ir užtikrindama tarptautinio susisieikimo integraciją su vidaus susisieikimo sistema.
- ♦ Plėtodama susisieikimo infrastruktūrą, atsižvelgs į gyvenimo kokybę, turizmo ir verslo skatinimo bei šalies gynybinius poreikius.
- ♦ Visoje šalyje plėtos skaitmeninę infrastruktūrą, siekdama sumažinti regionų socialinius, kultūrinius ir ekonominius netolygumus bei atskirtį.

ŠEŠTASIS SKIRSNIS

Svertinių iniciatyvų žemėlapis

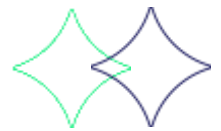
Svertinių iniciatyvų žemėlapis (2 priedas) buvo parengtas parodyti, kaip galėtų būti sukurtas Lietuvos ateities vizijos išsipildymo pokytis: jame matyti, kaip Lietuva galėtų judėti pirmyn ir siekti proveržio bei klestėjimo ateityje. Žemėlapyje parodytos pagrindinės būtinosios iniciatyvos, surinktos iš aprašytų penkių strateginių ambicijų įgyvendinimo iniciatyvų, laikantis principo, kad svertinėmis iniciatyvomis gali tapti tik daugiau nei vienai strateginei ambicijai svarbios iniciatyvos. Žemėlapyje atvaizduojama reikiamų pokyčių įgyvendinimo eiga bėgant laikui ir jų loginiai ryšiai.

Valstybės ateities vizijai įgyvendinti reikalingi trys pagrindiniai elementai:

1. atrama – mūsų tapatybė, valstybės atsparumo užtikrinimas;
2. galimybė kasdien mokytis ir eksperimentuoti – inovacijų ir eksperimentavimo erdvių, kitokios gyvenimo kokybės prielaidų sukūrimas;
3. naujų idėjų kūrimas ir įgyvendinimas, išėjimas į naujas erdves – kokybinė gyvenimo transformacija ir jos įtvirtinimas.

Pagrindinėmis pokyčių, kuriuos turime pasiekti per artimiausią dešimtmetį, svertinėmis iniciatyvomis laikome:

- ♦ viešojo valdymo pertvarką,
- ♦ visuotinės gynybos sukūrimą ir įtvirtinimą,

- ♦ valstybės ekonominio, energetinio ir kibernetinio saugumo ir atsparumo užtikrinimą.

Kartu turi būti stiprinama konkurencinga mokslo ir inovacijų sistema, įgyvendinama socialiai atsakingos ir ekologiškai tvarios ekonomikos plėtra, vykdoma subalansuota ir tvari teritorinė plėtra. Per visą laikotarpį iki 2050-ųjų įgyvendinama integrali šalies gyventojų skaičiaus mažėjimą stabdanti ir neutralaus poveikio klimatui politika. Šiuos pokyčius valstybėje įgalina kokybiškas švietimas, tvirti demokratijos principai ir kultūra – mūsų stiprybės ir nuolatinio atsinaujinimo šaltinis bei pokyčius kuriančio variklio ašis.

Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ įgyvendinimas

Įgyvendinimas

Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ įgyvendinama per Nacionalinį pažangos planą (toliau – NPP), kuris yra tikroji (ištekliais paremta) strategija su dešimtmečiui nustatomais strateginiais tikslais ir pažangos uždaviniais bei jiems įgyvendinti skiriama finansinė projekcija. NPP įgyvendinti rengiamos nacionalinės plėtros programos, kurios apibrėžia pažangos uždavinių įgyvendinimo būdus ir sąlygas per pažangos priemones ir joms įgyvendinti reikalingą pažangos lėšų poreikį. NPP kuriamas remiantis valstybės ateities vizijos ir strateginių ambicijų iniciatyvomis, o ypač pagal svertinių iniciatyvų žemėlapi – svarbiausių pokyčio iniciatyvų rinkinį. Dėl svertinių iniciatyvų įgyvendinimui reikalingų nacionalinių plėtros programų pažangos priemonių ir veiklų bei geriausio jų valdymo būdo sprendžia konkreči Vyriausybė. Integralus požiūris į „Lietuva 2050“ įgyvendinimą (per NPP, nacionalines plėtros programas, jų pažangos priemones ir konkrečias veiklas bei projektus) padeda sutelkti visus reikiamus išteklius reikalingiems pokyčiams pasiekti, numato aiškią atsakomybę.

„Lietuva 2050“ įgyvendinimas – tai nuolatinis dinamiškas procesas, kuriame valstybė (visuomenė kartu su visais strateginio valdymo sistemos dalyviais) realizuoja valstybės ateities viziją ir strategines ambicijas (valstybės vystymosi kryptis). „Lietuva 2050“ įgyvendinimą koordinuoja Vyriausybė, o jį prižiūri Valstybės pažangos taryba, kuri telkia valstybės institucijų ir įstaigų bei visuomenės pajėgas valstybės ir visuomenės ateities raidai analizuoti, modeliuoti ir projektuoti, valstybės pažangos idėjoms skleisti ir šiais klausimais teikia pasiūlymus Seimui ir Vyriausybei. Valstybės pažangos taryba taip pat inicijuoja reguliarias viešąsias diskusijas, konferencijas ir forumus valstybės ir visuomenės ateities raidai ir valstybės pažangos idėjoms bei jų įgyvendinimui aptarti, prižiūri Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ įgyvendinimą, *inter alia*, svarstydamą pažangą, pasiektą įgyvendinant valstybės ateities viziją ir NPP, taip pat teikia Seimui ir Vyriausybei su pasiekta pažanga susijusias išvadas, pasiūlymus ir rekomendacijas.

Valstybės pažangos tarybą Ministro Pirmininko teikimu sudaro Vyriausybė, iš anksto sudėtį apsvarsčius Seimo Ateities komitete. Valstybės pažangos tarybos nariais kviečiami tapti aktyvūs visuomenės veikėjai, parlamentinių frakcijų ir valdžios institucijų atstovai. Išvadas, pasiūlymus ir rekomendacijas Seimui ir Vyriausybei Valstybės pažangos taryba tvirtina posėdžiuose.

Valstybės pažangos taryba veikia pagal savo patvirtintą darbo reglamentą. Jos sekretoriato funkciją atlieka Vyriausybės kanceliarija, bendradarbiaudama su Seimo Ateities komiteto biuru. Be kita ko, Valstybės pažangos tarybos sekretoriatas yra atsakingas už sklandžią Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ įgyvendinimo komunikaciją ir visuomenės įtraukimą į nuolatinės viešąsias diskusijas apie Lietuvos ateitį.

Pagrindiniai principai, kuriais vadovaujamasi įgyvendinant Lietuvos ateities viziją:

- ◆ Atvirumo ir įtraukimo principas: vizija įgyvendinama į sprendimų priėmimo procesus įtraukiant visas suinteresuotąsias šalis ir konsultuojantis su visuomene, socialiniais ir ekonominiais partneriais. Vadovaujantis šiuo principu, ypatingas dėmesys skiriamas aktyviam visuomenės įtraukimui į valstybės ateities vizijos ir strateginių ambicijų (valstybės vystymosi kryptį) įgyvendinimui aktualių klausimų sprendimą, taip pat nuolatinės diskusijos su visuomene dėl valstybės saugumui ir ilgalaikiai plėtrai užtikrinti būtinų pamatinių vertybių puoselėjimo ir naujų idėjų kūrimo palaikymui.
- ◆ Ateities vertinimo principas: valstybės ateities vizija yra pagrįsta ateities išvalgomis. Ateities vertinimas ir su juo susijęs galimų raidos scenarijų rengimas palaipsniui integruojamas į atskirų viešosios politikos sričių ilgalaikių vizijų rengimą.
- ◆ Rezultatų vertinimo principas: siejami tikslai ir pasiekti rezultatai nuolat vertinami per ateities išvalgų prizmę.

Stebėseną ir vertinimas

„Lietuva 2050“ įgyvendinimo pažangos stebėseną koordinuoja Vyriausybės kanceliarija, konsultuodamasi su Seimo Ateities komitetu.

Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ įgyvendinimo sėkmė vertinama stebint ir analizuojant poveikio rodiklių (1 priedas), kurie apibūdina, atskleidžia visuomenės būklę ir jos pokyčius, kitimo tendencijas. „Lietuva 2050“ įgyvendinimo pažangą matuojančių poveikio rodiklių stebėseną ir analizę atlieka Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA). Šių rodiklių švieslentė prieinama Valstybės duomenų valdysenos informacinėje sistemoje (VDV IS) ir skelbiama Vyriausybės interneto svetainėje.

Siekiant nustatyti visuomenės būklę ir jos pokyčius, padidinti visuomenės savivoką ir užtikrinti taiklesnę Vyriausybės komunikaciją su visuomene ne tik „Lietuva 2050“, bet ir viešosios politikos įgyvendinimo klausimais, inicijuojami ir nuo 2024 m. reguliariai atliekami paneliniai ir (arba) tęstiniai (longitudiniai) tyrimai – Lietuvos ilgalaikis socialinis tyrimas (LIST) bei Gimstamumo ir šeimos tyrimas (GŠT).

Sistemiškai ir reguliariai „Lietuva 2050“ įgyvendinimą vertina STRATA per tarpinį arba baigiamąjį NPP vertinimą. Strateginių ambicijų ar jų atskirų dalių

vertinimas gali būti inicijuojamas ir dažniau, norint įvertinti tuo metu aktualius jų įgyvendinimo aspektus, pvz., rezultatyvumą, naudingumą, kai kurių kryptių tinkamumą ar tęstinumo poreikį.

„Lietuva 2050“ įgyvendinimo vertinimo ataskaitos pristatomos Valstybės pažangos tarybai, suinteresuotoms šalims ir visuomenei. Remdamasi vertinimo rezultatais ir išvadomis, Valstybės pažangos taryba gali rekomenduoti inicijuoti Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ peržiūrą, atnaujinimą arba naujos valstybės ateities vizijos rengimą dar nesukakus Strateginio valdymo įstatyme nustatytiems (planiniams) rengimo pradžios terminams.

Atsiskaitymas už pasiektą pažangą

Lietuvos ateities vizijoje „Lietuva 2050“ numatytą pasiekti pažangą ne rečiau kaip vieną kartą per metus vertina Valstybės pažangos taryba.

Informacija apie „Lietuva 2050“ įgyvendinimą kiekvienais metais pateikiama Valstybės pažangos ataskaitoje, kurią rengia Vyriausybės kanceliarija Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Valstybės pažangos ataskaita teikiama Valstybės pažangos tarybai, Vyriausybei, Seimui ir skelbiama Vyriausybės interneto svetainėje, siekiant informuoti visuomenę ir įtraukti ją į pasiektos pažangos vertinimą.

Ateities įžvalgų institucinė sistema ir jos plėtra

Ateities įžvalgų Lietuvoje institucinę sistemą šiuo metu sudaro Seimo Ateities komitetas, Seimo kanceliarijos ir Vyriausybės kanceliarijos padaliniai, STRATA, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, universitetai, kitos tyrimų institucijos ir centrai. Ši ekosistema bus plėtojama ir stiprinama, diegiant ir aktyvinant sisteminius numatomojo valdymo elementus. Ji, kaip visuminė, integrali numatomosios valdysenos sritis, Lietuvoje bus plėtojama tam, kad ateities apmąstymas iš epizodinio virstų sisteminiu, o numatomoji valdysena ir jos pagrindą sudaranti nuolatinė ateities refleksija taptų integralia visų lygių Lietuvos viešojo valdymo dalimi. Lietuvoje dar tik formuojasi numatomojo valdymo paklausa. Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ kūrimas – pirmasis atvejis, kai valstybės lygiu buvo formuluojami galimi valstybės ateities scenarijai, pageidautina valstybės pažangos vizija ir jai įgyvendinti reikalingos valstybės vystymosi kryptys (strateginės ambicijos). Ši praktika bus plečiama ir į atskiras viešosios politikos sritis. Ateities valdyseną Lietuvoje numatoma grįsti visuotinio ir vientisumo principais. Bus stiprinami ateities valdysenos centrai įstatymų leidžiamojoje valdžioje (tobulinant Seimo Ateities komiteto veiklą) ir vykdomojoje valdžioje, Vyriausybės kanceliarijai evoliucionuojant iš teisėkūros administratorės į strateginių reformų valdymo centrą. Siekiant geros tinklinės sąveikos, numatoma kurti formaliomis procedūromis neperkrautą strateginio koordinavimo tinklą – ieškoti sektorių ir sričių bendrų platformų sudėtingiems ir ilgalaikiams iššūkiams spręsti, mobilizuoti tinkamą ekspertinę ir analitinę paramą,

naudojantis geresne valstybės finansuojamų mokslo prioritetų sąsaja su Lietuvos visuomenės ateities iššūkiais, plėtoti specializuotas analitines ir patariamąsias struktūras – sprendimo priėmėjų ir mokslo tarpininkes, skatinti nuo valdžios nepriklausomų ateities įžvalgų kūrimąsi. Bus siekiama, kad Lietuvos ateities ekosistemos koordinaciniai centrai ir analitinės institucijos taptų tarptautinės numatomojo valdymo ekosistemos aktyvia dalimi.

„Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ poveikio rodikliai

Poveikio rodiklių rinkinys apima Lietuvos ateities vizijos, strateginių ambicijų ir pamatinių principų stebėseną.

Viziją atspindinčius rodiklius sudaro: gyventojų skaičius, dėl kurio numatomas ir konkretus kiekybinis tikslas – gyventojų skaičiaus stabilizavimas 2050 m.; kokybinio visuomenės gyvenimo būklės pokyčio rodikliai (subjektyvus gerovės (laimės ir pasitenkinimo gyvenimu) vertinimas iš gyventojų perspektyvos), atotrūkio nuo svajonių Lietuvos rodikliai, taip pat Lietuvos atpažinimo užsienyje rodiklis.

Ambicijų rodikliai apima šių aspektų matavimą:

- ◆ žmogaus ir šeimos atsparumo, kūrybingumo, sveikatos bei žmonių tarpusavio ryšių ir pasitikėjimo;
- ◆ valstybės, kaip organizacijos, kokybinio pokyčio, kuris matuojamas per visuomenės pasitikėjimą ja;
- ◆ ekonomikos transformavimo į aukštą pridėtinę vertę;
- ◆ Lietuvos, kaip globalios politikos veikėjos, vaidmens;
- ◆ subalansuotos plėtros šalies viduje.

Pamatiniam gamtinės aplinkos tausojimo principui siūlomas išteklių produktyvumo, ekologinio rezervo (deficito), šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo ir biologinės įvairovės rodikliai; pamatiniam technologijų ir inovacijų plėtros principui – pagal Lietuvos ilgalaikio socialinio tyrimo (LIST) papildomo temų bloko „technologijų priėmimas“ atsakymų duomenis skaičiuojamas rodiklis, kultūros kaip vizijos pamatui atspindėti – tapatybės puoselėjimo rodiklis.

Rodiklių rinkinį sudaro 28 rodikliai. Daliai iš jų numatomi keli alternatyvūs arba detalizuojantys rodikliai. Rodikliais matuojamas siekiamų būklių įgyvendinimas. Rodikliai, rodantys intervencijų, skirtų šioms būklėms pasiekti, įgyvendinimo rezultatus, numatomi NPP ir jį įgyvendinančiose nacionalinėse plėtros programose. Nustatant rodiklių reikšmių ambicijas, remiamasi dabartinėmis lyderiaujančių ES bei kitų pasaulio šalių rodiklių reikšmėmis.

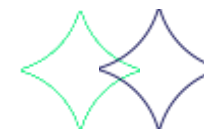
Didelė siūlomų svarstyti rodiklių dalis bus skaičiuojama remiantis planuojamo vykdyti LIST duomenimis, taip pat Gimstamumo ir šeimos tyrimo (GŠT) rezultatais.

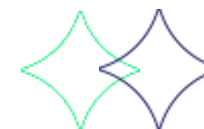
Tai ateityje sudarys galimybes ne tik stebėti rodiklių reikšmių kitimą, bet ir atlikti išsamesnius tyrimus ir analizes, siekiant nustatyti priežastinius ryšius su kitais kintamaisiais ir geriau įvertinti Lietuvos visuomenės būklę.

Sudarant rodiklių rinkinį remtasi:

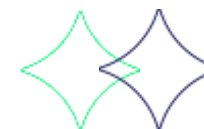
- ◆ 2021–2030 metų nacionaliniu pažangos planu, patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“;
- ◆ Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015 „Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo“;
- ◆ LIST (projektuojamu Lietuvos ilgalaikiu socialiniu tyrimu);
- ◆ kitų šalių (pvz., Estijos ir Ispanijos) ilgalaikėmis strategijomis;
- ◆ Eurostato gyvenimo kokybės rodiklių rinkiniu, EBPO geresnio gyvenimo rodikliu (*Better Life Index*), darnaus vystymosi tikslų (DVT) rodikliais;
- ◆ Ateities įžvalgų rodiklių rinkiniu (Europos Komisija);
- ◆ įvairiais Lietuvos viešosios politikos vertinimais ir tyrimais.

Nr.	Rodiklio pavadinimas (1)	Pradinė reikšmė			Siektina reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		Lietuva	ES vidurkis arba kitos šalys	Vieta tarp kitų šalių	Lietuva	Vieta tarp kitų šalių	
Vizijos lygmens rodikliai							
1.	Lietuvos gyventojų skaičius (2)	2,83 mln. gyventojų (2022 m.)	–	–	Stabilizuoti gyventojų skaičių, orientuojantis į Jungtinių Tautų (toliau – JT) prognozių vidutinį scenarijų, pagal kurį viršijama 2,3–2,4 mln. gyventojų skaičiaus riba, ir į amžiaus struktūros atkūrimą, sudarant gyventojų skaičiaus augimo prielaidas po 2050–2060 m.	–	Valstybės duomenų agentūra (toliau – VDA) (3)
2.	2.1. Laimės balas (1–10 balų skalė)	6,763 balo (2020–2022 m. vidurkis)	ES 27 – 6,625 balo (Suomija – 7,804 balo)	11 vieta ES arba 20 vieta iš 137 šalių	7,5 balo	5 vieta ES arba 10 vieta pasaulyje	JT „World Happiness Report“, remiantis Gallup World Poll tyrimo duomenimis (4)
	Kiti stebimi rodikliai: 2.2. Patenkintų savo gyvenimu gyventojų dalis (labai patenkintų ir greičiau patenkintų) (5)	77 proc. (2023 m.)	ES 27 – 83 proc. (Danija – 98 proc.)	22 vieta ES	95 proc.	5 vieta ES	LIST (pradinės reikšmės – Eurobarometro apklausa) (6)
	2.3. Laimingų gyventojų dalis (5)	75 proc. (2020 m.)	–	–	90 proc.	–	LIST (pradinė reikšmė – Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo

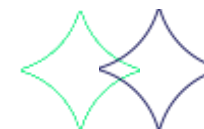
Nr.	Rodiklio pavadinimas (1)	Pradinė reikšmė			Siektina reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		Lietuva	ES vidurkis arba kitos šalys	Vieta tarp kitų šalių	Lietuva	Vieta tarp kitų šalių	
							kultūros paslaugomis tyrimas) ⁽⁷⁾
3.	Atotrūkis nuo 2050-ųjų svajonių Lietuvos	Esama būklė – 1,038 mlrd.	–	–	Svajonių Lietuvos būklė 2050 m. yra 3 mln. Lietuva, kurioje gyvena 3 mln. gyventojų, laimės vertinimo pagal <i>World Happiness Report</i> reikšmė yra maksimali (10), o tikėtina sveiko gyvenimo trukmė – 100 metų	–	VDA, „ <i>World Happiness Report</i> “
	3.1. Esama reikšmė apskaičiuojama gyventojų skaičių dauginant iš <i>World Happiness Report</i> tyrime Lietuvos turimos reikšmės ir iš tikėtinės sveiko gyvenimo trukmės, atotrūkis apskaičiuojamas esamą reikšmę atimant iš maksimalios galimos	Atotrūkis – 1,962 mlrd. (2022 m.)					
	3.2. Atotrūkis nuo siekiamo visuomenės gyvenimo kokybės lygio (indekso)	Indekso reikšmė – 60,4 balo Atotrūkis – 39,6 balo (2019 m.)	–	–	Maksimali visuomenės gyvenimo kokybės indekso reikšmė – 100 balų, kai pasiektos visos atskirų indeksų sudarančių rodiklių siektinos reikšmės	–	Specialus tyrimas (pradinė reikšmė – ES fondų investicijų ir kitų valstybės intervencijų poveikio visuomenės gyvenimo kokybės augimui vertinimas, Finansų ministerijos užsakymu atliktas ESTEP, 2020) ⁽⁸⁾

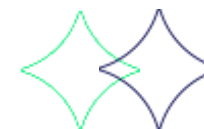
Nr.	Rodiklio pavadinimas (1)	Pradinė reikšmė			Siektina reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		Lietuva	ES vidurkis arba kitos šalys	Vieta tarp kitų šalių	Lietuva	Vieta tarp kitų šalių	
4.	Lietuvos, kaip pirmaujančios šalies, atpažįstamumas užsienyje	Lietuvos įvaizdžio dimensijų vertinimo vidurkis (1–7 balų skalėje): turizmas – 4,9; gyventojai – 4,5; kultūra – 4,7; mokslas ir inovacijos – 4,1; investicijos, imigracija – 4,2; valdymas – 4,2 (2019 m.)	–	–	–	–	Vyriausybės kanceliarijos atliekamas Lietuvos įvaizdžio užsienio šalyse tyrimas
Ambicijų rodikliai							
Piliečių kuriama demokratija: patikima, atvira, telkianti							
5.	Pilietinės galios indeksas	35,9 balo (2022 m.)	–	–	60 balų	–	Pilietinės visuomenės institutas ⁽⁹⁾
6.	Pasitikėjimas Lietuvos institucijomis ir organizacijomis ⁽⁵⁾ : pasitikėjimas Seimu; pasitikėjimas teismais; pasitikėjimas vietos valdžia; pasitikėjimas policija; pasitikėjimas kariuomene;	Gyventojų dalis, pasitikinčių:		–	–	Pasiekti Skandinavijos šalių pasitikėjimo institucijomis lygį	LIST (pradinės reikšmės – Eurobarometro apklausa) ⁽¹⁰⁾
		Seimu – 18 proc.;	ES 27 – 33 proc. (Suomija – 68 proc.)				
		teisingumu ir teisine sistema – 50 proc.;	ES 27 – 54 proc. (Danija – 88 proc.)				
		regioninėmis ir vietos institucijomis – 54 proc.;	ES27 – 56 proc. (Danija – 78 proc.)				

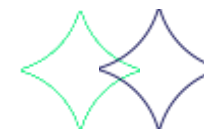
Nr.	Rodiklio pavadinimas (1)	Pradinė reikšmė			Siektina reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		Lietuva	ES vidurkis arba kitos šalys	Vieta tarp kitų šalių	Lietuva	Vieta tarp kitų šalių	
	pasitikėjimas Valstybine mokesčių inspekcija; pasitikėjimas Vyriausiąja rinkimų komisija; pasitikėjimas sveikatos apsaugos sistema; pasitikėjimas švietimo sistema	policija – 78 proc.; kariuomene – 79 proc.; sveikatos ir medicinos sistema – 64 proc. (2023 m.)	ES 27 – 70 proc. (Suomija – 94 proc.) ES 27 – 71 proc. (Suomija – 96 proc.) ES 27 – 76 proc. (Danija – 91 proc.)				
7.	Valstybės tarnybos efektyvumo indeksas	0,487 balo (2019 m.)	0,516 balo (36 šalių vidurkis) (Didžioji Britanija – 1 balas)	20 vieta iš 36 šalių	0,85 balo	5 vieta	„International Civil Service Effectiveness (InCiSE) Index“ (11)
Ateičiai pasirengęs, atsparus ir laisvas žmogus, gyvenantis bendruomenėje, kuriai rūpi							
8.	Subjektyvus sveikatos vertinimas:	62,4 proc. (2022 m.) (18 metų ir vyresni gyventojai)	–	–	75	–	LIST (pradinė reikšmė – Higienos institutas) (12)
	suaugusiųjų, kurie vertina savo sveikatą kaip gerą ir labai gerą, dalis (5)	47,9 proc. (2021 m.) (16 metų ir vyresni gyventojai)	ES 27 – 69 proc.	27 vieta ES	–	Pasiekti ES vidurkį	VDA (Pajamų ir gyvenimo sąlygų statistinis tyrimas) ir Eurostatas (13)
9.	Standartizuotas mirtingumas dėl išorinių priežasčių (atvejų skaičius 100 tūkst. gyventojų)	83,13 (2021 m.)	ES 27 – 46,55 (2020 m.) (Malta – 28,86)	27 vieta ES (2020 m.)	30	Pasiekti ES vidurkį	Higienos institutas

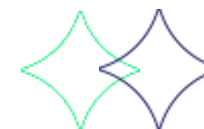
Nr.	Rodiklio pavadinimas (1)		Pradinė reikšmė			Siektina reikšmė 2050 m.		Šaltinis
			Lietuva	ES vidurkis arba kitos šalys	Vieta tarp kitų šalių	Lietuva	Vieta tarp kitų šalių	
10.	Vidutinė tikėtina sveiko gyvenimo trukmė:	10.1. Vyrai	55,1 metų (2020 m.)	ES 27 – 63,5 metų (Švedija – 72,8 metų)	26 vieta ES	70 metų	Pasiekti ES vidurkį	VDA ⁽¹⁴⁾
		10.2. Moterys	58,7 metų (2020 m.)	ES 27 – 64,5 metų (Švedija – 72,7 metų)	22 vieta ES	70 metų	Pasiekti ES vidurkį	
11.	11.1. Pasitikėjimas pažįstamais žmonėmis ⁽⁵⁾		87 proc. (2017 m.)	ES 21 – 89 proc. (Danija – 99,2 proc.)	15 vieta iš 21 ES šalies	90 proc.	5 vieta ES	LIST (pradinė reikšmė – Europos vertybių tyrimas)
	11.2. Pasitikėjimas žmonėmis, kuriuos sutiko pirmą kartą ⁽⁵⁾		20 proc. (2017 m.)	ES 21 – 38 proc. (Danija – 77 proc.)	19 vieta iš 21 ES šalies	40 proc.	5 vieta ES	
12.	Neformalus socialiniai tinklai. Dalis asmenų, kurie teigia, kad pažįsta žmonių, į kuriuos prireikus gali kreiptis pagalbos ⁽⁵⁾		89 proc. (2020 m.)	41 šalies vidurkis – 90 proc. (Islandijoje – 98 proc.)	31 vieta iš 41 šalies	95 proc.	5 vieta	LIST (pradinė reikšmė – OECD, „Better Life Index“ ⁽¹⁵⁾)
13.	Asmeninio atsparumo rodiklis ⁽⁵⁾ (rodiklis bus parengtas ir skaičiuojamas remiantis LIST duomenimis)		-0,081 balo (2022 m.)	ES 27 – 0,027 balo (Švedija – 0,597 balo)	17 vieta ES	0,5 balo	5 vieta	LIST (pradinė reikšmė – „JRC tyrimas“, 2022) ⁽¹⁶⁾
14.	Kasdienio kūrybingumo rodiklis ⁽⁵⁾ (rodiklis bus parengtas ir skaičiuojamas remiantis LIST duomenimis)		n. d.	–	–	–	–	LIST

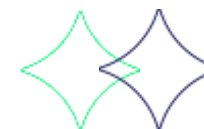
Nr.	Rodiklio pavadinimas (1)	Pradinė reikšmė			Siektina reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		Lietuva	ES vidurkis arba kitos šalys	Vieta tarp kitų šalių	Lietuva	Vieta tarp kitų šalių	
15.	Asmenys, patiriantys skurdo riziką ar socialinę atskirtį	23,5 proc. (2021 m.)	21,7 proc.	21 vieta ES	15 proc.	5 vieta ES	Eurostatas ⁽¹⁷⁾
16.	Mokinių, nepasiekusių 2 (iš 6) tarptautinio penkiolikmečių tyrimo PISA lygio, dalis	Skaitymo gebėjimų – 24,4 proc.	22,5 proc.	18 vieta ES	Ne daugiau kaip 15 proc. visose srityse	Pirmajame ES dešimtuose	
		Matematinio raštingumo – 25,6 proc.	22,9 proc.	19 vieta ES			
		Gamtamokslinio raštingumo – 22,2 proc. (2018 m.)	22,3 proc.	17 vieta ES			
Lietuvos verslas, mokslas ir menas tvariai kuria aukštą vertę Lietuvai ir pasauliui							
17.	Darbuotojų pažangių ir vidutiniškai pažangių technologijų gamybos ir žinioms imlių paslaugų sektoriuose dalis nuo visų užimtų gyventojų	14,8 proc. (2021 m.)	19 proc. (2021 m.) (Liuksemburgas – 26 proc.)	24 vieta ES	30 proc.	5 vieta ES	Eurostatas ⁽¹⁸⁾
18.	Lietuvos darbo našumas per dirbtą valandą pagal perkamosios galios standartą, palyginti su ES vidurkiu	83,3 (2022 m., preliminarūs duomenys)	– (Airija – 223,6, Liuksemburgas – 162,2)	19 vieta ES	170	5 vieta ES	Eurostatas ⁽¹⁹⁾

Nr.	Rodiklio pavadinimas (1)	Pradinė reikšmė			Siektina reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		Lietuva	ES vidurkis arba kitos šalys	Vieta tarp kitų šalių	Lietuva	Vieta tarp kitų šalių	
19.	19.1. Prekių ir paslaugų eksportas, palyginti su BVP	80,5 proc. (2021 m.)	ES 27 – 40,5 proc. (Liuksemburgas – 211 proc.)	9 vieta ES	150 proc.	5 vieta ES	Pasaulio bankas (20)
	19.2. Prekybos globalizacija <i>de facto</i> (KOF globalizacijos indekso subindeksas)	85 balai (2020 m.)	ES 27 – 69 balai (Belgija – 86 balai)	2 vieta ES	90 balų	1 vieta ES	KOF Swiss Economic Institute (21)
Atspari valstybė, konstruktyvi ir įtakinga globalios politikos veikėja							
20.	Minkštoji galia	10,7 balo (2021 m.)	–	70 vieta iš 150 šalių	25 balai	50 vieta	Pradinė reikšmė – <i>Elcano Global Presence</i> indekso subindeksas (<i>Elcano Royal Institute</i>) (22)
21.	Gyventojų, manančių, kad Lietuva – saugi šalis gyventi, dalis	69 proc. (2022 m.)	–	–	90 proc.	–	Vidaus reikalų ministerijos atliekamas gyventojų nuomonės apie viešąjį saugumą tyrimas

Nr.	Rodiklio pavadinimas (1)	Pradinė reikšmė			Siektina reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		Lietuva	ES vidurkis arba kitos šalys	Vieta tarp kitų šalių	Lietuva	Vieta tarp kitų šalių	
Sujungta šalis, darni ir subalansuota plėtra							
22.	22.1. Vidutinis gyvenimo kokybės indekso nuokrypis savivaldybėse, palyginti su savivaldybių gyvenimo kokybės indekso vidurkiu	6 balai (2020 m.)	–	–	3 balai	–	Finansų ministerija
	22.2. Asmenys, patiriantys skurdo riziką ar socialinę atskirtį, – vidutinis nuokrypis regionuose, palyginti su regionų skurdo rizikos ir socialinės atskirties lygio vidurkiu	3,9 proc. p. (2021 m.)	–	–	2 proc. p.	–	VDA
Pamatinių principų ir vizijos pamato lygmens rodikliai							
Gamtinės aplinkos tausojimas							
23.	23.1. Išteklių produktyvumas	0,935 EUR/kg (2021 m.)	ES 27 – 2,29 EUR/kg (Nyderlandai – 5,6 EUR/kg)	23 vieta ES	3 EUR/kg	Pasiekti ES vidurkį	Eurostatas ⁽²³⁾
	23.2. Ekologinis rezervas (arba) deficitas (globalieji hektarai vienam gyventojui)	-1,2 (gha/gyv.) (2018 m.)	–	–	Pasiekti ekologinį rezervą	–	Global Footprint Network ⁽²⁴⁾

Nr.	Rodiklio pavadinimas (1)	Pradinė reikšmė			Siektina reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		Lietuva	ES vidurkis arba kitos šalys	Vieta tarp kitų šalių	Lietuva	Vieta tarp kitų šalių	
24.	Grynasis išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažinimas, palyginti su 1990 m.	66,8 proc. (2021 m.)	30,4 proc. (2021 m.)	3 vieta ES	100 proc.	–	Europos aplinkos agentūra ⁽²⁵⁾
25.	Agrarinio kraštovaizdžio paukščių populiacijų indeksas (indeksas 2000 m. = 100)	46,4 (2021 m.)	64,05	11 vieta iš 11 ES šalių, priskirtų geresnės būklės šalių grupei	115, palyginti su 2025 m. (2025 m. = 100) ⁽²⁶⁾	–	EBPO ⁽²⁷⁾ Eurostatas ⁽²⁸⁾ Lietuvos ornitologų draugija ⁽²⁹⁾
Technologijų ir inovacijų plėtra ir taikymas							
26.	Technologijų priėmimas visuomenėje ⁽⁵⁾ (konkretus rodiklis bus parengtas ir skaičiuojamas remiantis LIST duomenimis)	n. d.	–	–	–	–	LIST papildomo temų bloko „technologijų priėmimas“ duomenimis skaičiuojamas rodiklis
27.	Lietuvos įvertinimas pagal Pasaulinį inovacijų indeksą „Global Innovation Index“	37,3 balai (2022 m.)	– (Šveicarija – 64,6)	39 vieta iš 132 šalių	55 balai	10 vieta	Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija ⁽³⁰⁾
Vizijos pamatas: kultūra – mūsų tapatybės pagrindas							
28.	28.1. Visuomenės dalis, kuri labai didžiuojasi savo šalies pilietybe	28,5 proc. (2017 m.)	ES 27 – 46,8 proc. (Portugalija – 70,3 proc.)	13 vieta iš 21 ES šalies	60 proc.	5 vieta	Europos vertybių tyrimas

Nr.	Rodiklio pavadinimas (1)	Pradinė reikšmė			Siektina reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		Lietuva	ES vidurkis arba kitos šalys	Vieta tarp kitų šalių	Lietuva	Vieta tarp kitų šalių	
	28.2. Tapatinimasis su Lietuva: gyventojų, kurie jaučiasi artimai susiję su Lietuva, dalis (proc.) (5)	89,5 proc. (2017 m.)	ES 21 – 91,1 proc. (Slovakija – 96,0 proc.)	16 vieta iš 21 ES šalies	95 proc.	5 vieta	LIST (pradinės reikšmės – Europos vertybių tyrimas)

Pastabos:

- (1) Tikslūs rodiklių apibrėžimai pateikiami rodiklių aprašymuose, skelbiamuose VDV IS rodiklių švieslentėje.
- (2) Lietuvos gyventojų skaičiaus rodiklio stebėseną papildys išsamesni kiekybiniai ir kokybiniai demografiniai rodikliai (jų sąrašas yra pateikiamas žemiau).
- (3) Rodiklių duomenų bazė – Oficialiosios statistikos portalas.
- (4) Happiness Report.
- (5) Rodiklis bus matuojamas LIST pagrindu.
- (6) Standard Eurobarometer 98 – Winter 2022–2023.
- (7) Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis, Lietuvos kultūros taryba, 2020.
- (8) ES fondų investicijų ir kitų valstybės intervencijų poveikio visuomenės gyvenimo kokybės augimui vertinimas | 2014–2020 Europos Sąjungos fondų investicijos Lietuvoje (esinvesticijos.lt).
- (9) Pilietinės galios indeksas (Pilietinės visuomenės institutas).
- (10) Standard Eurobarometer 98 – Winter 2022–2023.
- (11) The International Civil Service Effectiveness (InCiSE) Index Results Report 2019.
- (12) Suaugusiųjų gyvenimo stebėsenos tyrimas (Rodiklių suvestinė-ataskaita).
- (13) Self-Perceived Health By Sex, Age And Income Quintile (Eurostat).
- (14) Rodiklių duomenų bazė – Oficialiosios statistikos portalas.
- (15) OECD Better Life Index Lithuania; OECD.Stat Better Life Index (OECD skaičiavimai remiasi the Gallup World Poll apklausomis).
- (16) JRC Technical Report. Measuring and understanding individual resilience across the EU.
- (17) Statistics | Eurostat (europa.eu).
- (18) Employment in technology and knowledge-intensive sectors at the national level, by sex (from 2008 onwards, NACE Rev. 2, Eurostat).
- (19) Labour productivity per person employed and hour worked (EU27_2020=100), Eurostat.
- (20) Exports of Goods and Services (% of GDP) – Lithuania (The World Bank).
- (21) KOF Globalisation Index.

- (22) Elcano Global Presence Index.
- (23) Statistics | Eurostat (europa.eu).
- (24) Global Footprint Network Country Trends (Lithuania) / Global Footprint Network.
- (25) <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>.
- (26) Reikšmė nurodyta remiantis ES reglamento dėl gamtos atkūrimo pasiūlymu. Priėmus Reglamentą, reikšmė gali būti tikslinama.
- (27) Valstybių duomenys <https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=77269>.
- (28) Suvestiniai ES duomenys https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_15_60/default/table.
- (29) Lietuvos duomenys: Tyrimo „Biologinės įvairovės poveikio rodiklio „Paukščių populiacija žemės ūkio naudmenose 2020–2022 metais“ nustatymas ir biologinės įvairovės kaitos vertinimas“ ataskaita, Žemės ūkio ministerijos užsakymu parengta Lietuvos ornitologų draugijos, 2021 m.
- (30) Global Innovation Index 2022.

Lietuvos gyventojų skaičiaus rodiklio stebėseną papildantys išsamesni kiekybiniai ir kokybiniai demografiniai rodikliai:

Kiekybiniai rodikliai (šaltinis – VDA):

- A. gyventojų skaičiaus prieaugis, natūralusis gyventojų prieaugis, migracijos prieaugis (pateikiami absoliutūs (tūkst.), bendrieji (tenka vienam tūkst. gyventojų) ir santykiniai (procentinio pokyčio) metiniai rodikliai);
- B. gyventojų skaičiaus kaita svarbiausiose amžiaus grupėse (0–14 m., 15–64 m., 65 m. ir vyresni) (absoliutūs (tūkst.) ir santykiniai (procentinio pokyčio) metiniai rodikliai);
- C. gyventojų amžiaus struktūros kaita ir senėjimas: gyventojų skaičiaus dalis (proc. nuo visų gyventojų) ir jos kaita svarbiausiose amžiaus grupėse (0–14 m., 15–64 m., 65 m. ir vyresni);
- D. reproduktyvaus amžiaus (15–49 m.) moterų ir gimimų skaičių metinis pokytis (absoliutūs (tūkst.) ir santykiniai (procentinio pokyčio) rodikliai);
- E. vyresnių nei 65 m. ir darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus santykis (procentas) ir metinis pokytis.

Specialieji demografiniai rodikliai:

- A. gimstamumas (2 rodikliai): periodinis ir kartų suminio gimstamumo rodikliai;
- B. migracija: neto migracijos rodiklis (tūkst. gyv.); bendrasis emigracijos rodiklis (tūkst. gyv.); bendrasis imigracijos rodiklis (tūkst. gyv.);
- C. mirtingumas: vyrų ir moterų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (gimus ir sulaukus 65 m); standartizuotas darbingo amžiaus (15–64 m.) vyrų ir mirtingumo rodiklis.

Kokybiniai rodikliai (šaltinis – būsimas Gimstamumo ir šeimos tyrimas):

- A. gimstamumas: norimas vaikų skaičius;
- B. lyčių vaidmenų šeimoje indeksas;
- C. vaikų susilaukimo sąlygų vertinimo indeksas;
- D. migracijos ketinimai.

Svertinių iniciatyvų žemėlapis

